Nyárádi Zsolt – Botha Zoltán

RÉGÉSZETI KUTATÁSOK A KISGALAMBFALVI GALAT-TETŐN (1938, 1954, 1956–1960)[1]

Bevezetés

A Nagy-Küküllő menti Kisgalambfalvától délnyugatra található a Galat-tető (Omlás-tető), 719 m magasságban *(15. tábla/1)*. Az északnyugati és délkeleti irányban kissé elnyúlt, kifli alakú tető hossza hozzávetőlegesen 400 m, szélessége 50 és 150 m között váltakozik. A tetőt egy keskeny gerinc köti össze délről a környező dombokkal *(15. tábla/2)*, megközelítése is innen történik. Ezt a részt egy sánccal erősítették meg. A tető szélei kelet, észak és nyugat felé meredekek, a keleti vége egy mély keresztárokkal van leválasztva. Az egész tető egy 1250 m kerületű árokkal erődített.

A régészeti lelőhely első ismertetője Orbán Balázs volt. Mivel nem ismerte a földvár fogalmát, képzeletében vaskos kőfalakat rekonstruált *„Galambod-Várának"* erődítése gyanánt. A vártető részletes leírása mellett elkészítette a vár alaprajzát is.[2] A későbbi szakirodalom sokáig Orbán Balázs leírásából ismerte a lelőhelyet, részben rómainak, részben középkorinak tartva. Roska Márton régészeti repertóriumában *Galambodtető*, *Omlástető* és *Omlásvár* néven, Székelykeresztúrnál és Kisgalambfalvánál egyaránt szerepel.[3] A lelőhely első régészeti ásatása 1938-ban történt Ferenczi Sándor irányításával. Ekkor a vár közepén levő keresztárkot vágták át egy kutatóárokkal. Az ásatás eredményei közöletlenek maradtak.[4] Az ásatást követően Constantin Daicoviciu, Ferenczire hivatkozva, a várat dák korinak határozta meg.[5]

Miután a lelőhelyről bronzkori cserepek jutottak a székelykeresztúri múzeumba, Molnár István 1954-ben szondázó ásatásokat végzett *(13. tábla/1, 2)*. Ennek az eredményein felbuzdulva, hosszas szervezést követően, bevonva a sepsiszentgyörgyi múzeumot is, 1956–60 között széleskörű régészeti kutatásokba kezdtek, melyek eredményeiről évenkénti beszámolókat közöltek.[6] 1959-től Kurt Horedt is csatlakozott a feltáráshoz.

Az ásatás előkészítése, anyagi fedezetének előteremtése nem sokban különbözik napjainkban sem az 1956-os állapotoktól. Molnár István az ásatási engedélyt Székely Zoltán nevére kapta meg a Román Akadémiától. A feltárás összegének előteremtése céljából egy bállal egybekötött műsoros estélyt szervezett, amelyből 1509 lej jövedelem volt a kutatás céljaira fordítható. További pénzösszegeket kaptak a Tartományi Kultúrosztálytól, amely 2000 lejjel támogatta az ásatást. Mindehhez számos önkéntes adomány és felajánlás is társult, amely lehetővé tette a feltárások elkezdését. Helyszíni bázisnak a szövetkezet egyik szétszedhető és szállítható deszkabódéját használták *(13. tábla/3)*. Így 1956. június 8-án, 11 kisgalambfalvi munkással láttak hozzá a kutatásokhoz.

A feltárási dokumentáció alapjául szolgáló ásatási naplókból hitelesen rekonstruálhatóak a munkálatok. Az 1959–60-as évek naplóinak nem sikerült a nyomára bukkanni, ezeknek az éveknek a rajz- és fotódokumentációja is nagyon szegényes, 1960-ból sem napló, sem rajz nem maradt fent, az ásatási jelentés is csupán pár mondat erejéig tér ki rá, amely szerint már komoly munkálatok nem zajlottak ebben az évben.[7] 1979–1986 között Benkő Elek számos alkalommal felkereste a lelőhelyet, elkészítette a földvár újabb alaprajzát és felszínének metszeteit.[8]

Jelen tanulmány az 1954, 1956–60 közötti régészeti kutatásokat mutatja be. Munkánk során feldolgoztuk a teljes régészeti leletanyagot és elvégeztük az

[1] Az alábbi tanulmány egyik, a népvándorlás kori leleteket/régészeti jelenségeket feldolgozó része rövidített formában megjelent az *Erdély és kapcsolatai a kora népvándorlás korában* c. tanulmánykötetben. Lásd NYÁRÁDI Zsolt 2011, 328–331, 4–10. tábla. Jelen dolgozatban a lelőhely teljes kutatástörténetét, a kutatások során előkerült objektumokat és ásatási anyagot ismertetjük, korszakokra lebontva.

[2] ORBÁN Balázs 1868, 27–28.

[3] ROSKA Márton 1942, 126, 269.

[4] FERENCZI Géza – FERENCZI István 1958, 15.

[5] DAICOVICIU, Constantin 1940, 319.

[6] SZÉKELY, Zoltán 1959a, 233–237; SZÉKELY, Zoltán 1959b, 523–529; SZÉKELY, Zoltán 1962, 25–33; HOREDT, Kurt – SZÉKELY, Zoltán – MOLNÁR, István 1962, 633–641; SZÉKELY, Zoltán 1970, 304.

[7] SZÉKELY, Zoltán 1970, 304. Ezt némiképp megcáfolja a székelykeresztúri Molnár István Múzeumban található, ebből az évből raktározott leletanyag, amelyek tanúsága szerint legkevesebb hat régészeti kutatófelületet nyitottak, melyeknek mind a méretei, mind az elhelyezkedése kérdéses.

[8] BENKŐ Elek 1992, 87–88.

ásatási dokumentáció digitalizálását. A dokumentáció, valamint a publikált ásatási jelentések segítségével rekonstruálható az ásatás története, lehetővé téve, hogy egységes képet nyerjünk a lelőhelyről és annak korszakairól. Legfontosabb célkitűzésünk volt a teljes leletanyag feldolgozása és annak közlése. Mivel a teljes leletanyagnak csak egy része őrződött meg, illetve a meglevőknek is sérült a forrásértékük, nem vállalkozhattunk különféle statisztikák készítésére.

A feldolgozás során nem kerülhettük el az akkori ásatási módszerek és dokumentálás okozta hiányosságokból adódó pontatlanságokat. A felszínrajzokon kevés esetben találunk szintadatokat (azok is a szelvény széléhez mérve, relatív értékben vannak feltüntetve), néha nem jelölik az északot sem, egy metszetrajzon sem találunk szintadatot. Az ásatási rajzok igen eltérő méretarányban készültek, kezdve az 1 : 20-tól, egészen az 1 : 100-ig terjedően. A feldolgozással és a felszínrajzok számítógépes átrajzolásával újrakészítettük az összesítő alaprajzot. Ezen a közöltekhez képest számos esetben nagyobb tévedéseket észleltünk, főként a szelvények méreteit illetően. Az érthetetlennek tűnő erődítés jelölését is újradolgoztuk, felhasználva a Benkő Elek által 1979–1986 között készített felmérést.[9]

A legnagyobb problémát a szelvények számozása jelentette, ugyanis teljesen következetlenül neveződtek el az ásatási évadok során: 1954-ben arab számokkal, 1956-ban a dokumentáció egyes részeiben betűkkel, másik felében római számokkal, 1957-ben arab számokkal, 1958-ban a terepen római számokkal, egytől kezdődően, majd utólag átjavítva folytatták az 1957-ben abbahagyott arab számozást. 1959-ben is ezt a rendszert folytatták. 1960-ban az addig megnevezett kutatási felületek mellett találunk alárendelve arab számozással jelölt egységeket. A feldolgozást tovább nehezítette, hogy a jelzett kutatóárkok mellett, ahol az adott szituáció szükségessé tette, eltérő méretű kazettákat nyitottak, ezeken kívül pedig felületeket is, amelyeket teljesen rendszertelenül neveztek el. 1956-ban a kazetták megkapták a szelvények megnevezését, alegységként pedig ABC-jelzetet is rendeltek mellé-jük. 1957-ben arab számokkal kezdték a jelölést elölről, 1958-ban nem nevezték meg külön, 1959-ben is hasonlóképpen jártak el. Az objektumokat nem jelölték önálló számozással, így nem volt ismert ezek pontos száma sem. A feldolgozás során a saját rendszerünkben a könnyebb kezelhetőség kedvéért az előkerülésük sorrendjében megszámoztuk őket.

A régészeti leletanyagot és az ásatási dokumentációt egyaránt szétosztotta egymás között a két együttműködő múzeum.[10] Az ásatási dokumentáció jelentős része Sepsiszentgyörgyön található, a régészeti anyagot nagyjából egyforma mennyiségben osztották el. A Székely Nemzeti Múzeumba került főként az 1958-as, az 1959-es év ásatási anyagának egy része. Ez a szétosztás tovább nehezítette a feldolgozást, hiszen egységében nem lehetett együtt tanulmányozni az anyagot. A leletanyag raktározási és nyilvántartási rendszere további nehézségeket okozott. Úgy tűnik, hogy az ásatás során csupán a válogatott kerámia került múzeumba: a peremek, aljak és a díszített oldaltöredékek. A jellegtelennek tűnő oldaltöredékeket nem tartották meg, kivéve az utolsó, 1960-as évet. A beleltározott kerámiaanyag egy részének régészeti értéke a tárolási rendszer következtében jelentősen károsodott. A leletanyag nem előkerülési helye, hanem leltári száma szerint történő raktározása során az esetek többségében nem kapott leletkísérő cédulát, hanem magukra a kerámiatöredékekre jegyeztek fel adatokat. Ebből adódóan, hozzávetőlegesen a leletanyag 25%-ánál az ásatás éve és a kutatott egység megnevezése van csak feltüntetve. Ezekben az esetekben a leltárkönyvek sem nyújtanak segítséget, ugyanis ott sincsenek ezek a nélkülözhetetlen információk feljegyezve, így ezek az anyagok elveszítették a hordozott régészeti információt. Egyes esetben az ásatási naplóban részletesebben le van írva egy-egy réteg kerámiaanyaga. Mivel sokszor a fent említett okokból ezek az adatok már nem visszakereshetőek, ezeket is figyelembe vettük, és felhasználtuk az egyes kutatási felületek leírásánál.

Az ásatási anyag feldolgozását azért tartottuk fontosnak, mert az ásatás egészében soha nem jelent meg. Az évenkénti jelentésekhez sem társult a megfelelő régészeti leletanyag. A szakirodalomban közismert lelőhely egyik izgalmas korszaka a kora népvándorlás korához kötődik. Az ásatók szerint ehhez a korszakhoz tartozik a platót körülölelő sánc és árok. További érdekességet jelentenek a lelőhely különböző részein előkerült köves felületek, valamint a bronzkorra keltezett keresztárok, hogy csak pár érdekes témakört emeljünk ki, amelyek pontos keltezése a szakirodalomban a leletanyag közlésének szegényességéből adódóan vitatott.

Az ásatási évadok és a kutatott régészeti felületek

1. 1938

Ebben az évben Ferenczi Sándor kutatott a lelőhelyen, ekkor a vár közepén levő keresztárkot vágta át egy kutatóárokkal. Az ásatás eredményei közölet-

[9] BENKŐ Elek 1992, 87, 5. kép.

[10] A Székely Nemzeti Múzeumban található leletanyag 17135, 17381–17398, 17617, a Molnár István Múzeumban 595–716, 993–1006, 1021–1022, 1122–1123, 1335–1357, 1521–1525, 1719–1770, a numizmatikai gyűjtemény 1477, 5010, 1007–1008 leltári számokkal került nyilvántartásba.

lenek maradtak.[11] Az innen előkerült leletanyagnak és a dokumentációnak nem sikerült nyomára bukkanunk sem a keresztúri, sem az udvarhelyi, sem a szentgyörgyi múzeumokban. Ezt az ásatást a későbbi ásatási jelentésekben közzétett alaprajzon egy 15 × 1 m-es kutatóárokkal jelölték.[12]

2. 1954

Molnár István 1954. szeptember 18-án kezdett bele a kutatásba, 27 képzős tanuló segítségével. A rövid időtartamú feltárás alatt három kutatási felületet kezdtek el. Az első árkot a magassági ponttól északra nyitották, ez 15 × 5 m-es nagyságú volt, amelyet két részre osztva tártak fel *(1. tábla/2).*

Az **1.1.** kazettának a délkeleti sarkában morzsalékos, sötét színű folt tűnt elő (1,7 × 1,3 m felületben), sarkánál lapos homokkővel. A kazetta északi harmadában feltártak egy paticsos tűzhelynyomot *(1. tábla/1)*, helyenként 20–22 cm vastag szénréteg foltjával (1. obj.), betöltésében Wietenberg edénytöredékkel.

Az **1.2.** kazetta közepe táján egy lapos követ találtak a sárga agyagon szórványos faszéndarabkákkal. Az északnyugati sarokban vörösre égett réteget határoltak el (2. obj.). Az ásatásvezető régész ebben a szelvényben két egymáshoz közel álló Wietenberg lakóház bolygatott nyomait találta meg *(1. tábla/2).*

A szelvényből előkerült leletanyagot raktározása során sem objektumokra, sem mélységre nem különítették el, keverve találtunk rá a 2727. leltári szám alatt. Ezek között a Wietenberg-kultúrára jellemző, kézzel készített, jól iszapolt, homokkal soványított anyagú edénytöredékei kerültek elő. A vörös, szürkésvörös, szürke vagy szürkésbarna színre égetett fazekak, tálak, karéjos tálak, bögrék és zsák alakú edények felületét bekarcolt vonalakból, pontsorokból alkotott geometrikus minták, szalagok, spirálok, besimított, széles kannelúrák, tapasztott, benyomkodott bordák díszítik *(16. tábla/3, 6).*

A Kr. u. 5–6. századra keltezhetőek a lassú korongon készített, homokos és kavicsos soványítású, szürke, sötétszürke, szürkésbarna, redukált égetésű, egyenletesen átégett vagy réteges törésfelületű fazekak töredékei. Egyik aljtöredéken látható a fazekaskorongról való levágás nyoma *(16. tábla/1, 2, 4).*

A **2.** árkot a belső keresztárokkal párhuzamosan nyitották, attól hat m távolságra,[13] átlag egy m mélységig leásva. A felület 16 m hosszú, 1 m széles volt. A felső humuszréteg eltávolítása után 20–30 cm alatt egy 80 cm vastag kultúrréteg volt, több korszak anyagával. Az árok keleti szakaszán a humusz alatt egy bolygatott, feketés színű réteg jelentkezett, amelyben egy gyöngyszem, Wietenberg és római jellegű házi kerámia, egy bronz Vespasianus-érme (Kr. u. 69–79.) és népvándorlás kori edénytöredékek kerültek elő.

A vár északi végének közelében nyitottak egy 7 × 1 m-es alapterületű **3.** árkot is. 60–70 cm mélységben paticsos réteget találtak, apró bronzkori és későbbi kerámiatöredékekkel.[14] Az árkot nem sikerült befejezni, így a további kutatások érdekében nyitva hagyták, a többit visszatömték.

3. 1956

Ebben az évben tíz kutatási felületet nyitottak meg Székely Zoltán és Molnár István vezetésével. Az ásatás július 8–19. között zajlott. Az árkokat és kazettákat ABC-sorrendben nevezték el. A feldolgozás során jó néhány leltári számot nem sikerült kutatási felületekre behatárolni. Szintén ismeretlen környezetből származik egy bronzkori tálperem és egy nagyméretű füles bögre töredéke. *(16. tábla/13, 14).* A következetlenül használt szelvénymegnevezések miatt nem azonosíthatók egyértelműen a következő rövidítések alatt elcsomagolt leletanyagok: A3, 1 DNy II., IV. a. ház.[15]

A 10 × 2 m-es alapterületű **A. árkot** a magassági ponttól kb. 30 m-re északkelet-délnyugat irányban nyitották. A felső, átlag 30 cm vastagságú humusz szórványosan tartalmazott Wietenberg-kerámiát (tál- és fazékperemek szemcsés, durva iszapolású anyagból). Alatta agyagréteg húzódott, amely régészeti anyagot nem tartalmazott. Ezt az árkot 60 cm mélységig ásták.

A 10 × 1,5 m-es **B. árkot** az A-ra merőlegesen nyitották. A felső humuszrétegben szórványos Wietenberg-kerámia került elő: kézzel készített, kavicsszemcsékkel soványított, barna, sötétszürke színű, rétegesen vagy egyenletesen átégett fazekak és tálak oldaltöredékei, benyomkodott bordadísszel, bepontozott spirális díszítéssel *(17. tábla/1–4)*. Ezalatt a réteg alatt jelentkezett a sárga agyagos altalaj *(2. tábla/1)*.

A B árok mellett egy 6 × 9 m-es kazettát nyitottak, melyet **B. kazettának**[16] neveztek el. Ez részben metszette a Molnár István által 1954-ben ásott 1. szelvényt is. A felső rétegben, átlag 20–30 cm mélységben, ujjbenyomásos szalagokkal díszített bronzkori kerámia került elő, szórványos népvándorlás kori

[11] FERENCZI Géza – FERENCZI István 1958, 15.

[12] SZÉKELY, Zoltán 1959a, 233–237.

[13] A közölt ásatási felszínrajzon az árok jóval északabbra látható.

[14] A székelykeresztúri múzeum raktárában csak az 1. árokból származó anyagot találtuk meg.

[15] A feltárások során a kutatóárkok és a kazetták rendszere mellett használták a felületek megnevezést is, amelyek következetlen használata sok esetben kavarodást okozott az ásatásvezetők számára is.

[16] A kazetta megnevezést a régészeti szaknyelvben jelenleg nem használjuk, helyette a szelvény elnevezés fordul elő. Mivel az ásatási dokumentációban így szerepel, meghagytuk az eredeti kifejezést.

kerámiával keveredve. Az 5–6. századi anyagot szürke vagy pirosas, lassú vagy gyorskorongon készült, apró szemű homokkal és kavicsszemcsékkel soványított, hullámvonalköteggel, az edény testéből kinyomott dudorokkal díszített fazekak töredékei alkotják *(17. tábla/20)*. 30 cm mélységben, a kazetta keleti végében egy népvándorlás kori vaskés is előkerült *(31. tábla/15 vagy 16)*. Ebben a kazettában tárták fel a Molnár István által 1954-ben kiásott bronzkori ház északi részét. A szelvény délnyugati részében 30 cm mélységben *„in situ"* paticsos falmaradvány lenyomata került elő (feltehetően a lakóház széle). Ezzel egy vonalban égett karónyomokat (?) figyeltek meg, melyek egy bronzkori ház padlószintjét jelezték *(2. tábla 2)*. A ház hozzávetőleges mérete 5 × 4 m, letaposott padlószintje 30–40 cm vastagságú volt, betöltéséből faszén, paticsdarabok, edénytöredékek kerültek elő *(14. tábla/1)*. A kazetta felső felében egy félkör alakú, karéjos, átlyukasztott paticsdarabot találtak. Az égett paticsréteg között, főleg az északkeleti részen, sok kerámia került elő, melyeknek nagy része a sárga, agyagos altalaj felületén feküdt, átlag 40–50 cm mélységben. A múzeumi raktárakban a házból előkerült kerámiát sajnos nem sikerült különválasztani a teljes szelvény anyagától *(17. tábla/5, 6)*.

A kerámia nagy része bronzkori. Barna, sötétszürke, szürkésbarna és vöröses színű, oxidáns és redukált égetésű (némely darabok foltosra égtek), homokkal és apróbb kavicsszemcsékkel soványított fazekak, tálak, csuprok perem-, oldal- és aljtöredékei alkotják. Díszítésük változatos: besimított kannelúrák, bemetszett vagy bekarcolt geometrikus formák, bekarcolt, bepontozott vagy ujjbenyomásos lécdísz. Gyakori kiegészítők a különféle formájú bütykök *(17. tábla/7–15)*. A kazettából a bronzkori anyag mellett előkerültek római fazekak, tálak és egy pohár peremtöredékei is *(17. tábla/16)*.

A 38 m hosszú és egy m széles alapterületű[17] **C. árkot** a terület északi részén nyitották, a teljes platót átszelte északkelet-délnyugat irányban. Az átlag 30 cm mélységű humusz alatt már agyagos-kavicsos, üledékes réteg terül el *(3. tábla/1)*. Az északi részén népvándorlás kori, korongolt edénytöredékek kerültek elő. A kutatóárok északkeleti és északnyugati végein egyaránt megtalálták a tetőt övező sánc és árok nyomait. Az északi védőárok belsejéből, 95 cm mélységből, az agyag fölött, a fekete humusz alatt előkerültek egy korongon készült, enyhén kihajló edény perem- és oldaltöredékei, melyet párhuzamos, bekarcolt vonalak díszítenek. A északkeleti oldalon kettős földtöltés nyomait figyelték meg. A második földtöltés külső peremén, 30 cm mélységben egy középkori vas sarkantyú került elő. A sarkantyú hosszú tüskéje csavart, a végén nem taraj, hanem egy gomb van, melyből kis tüskék álnak ki. A délnyugati részen is megtalálták a kettős töltést. A külső földtöltés szélén, a humuszban 30 cm mélységben egy kettős kúp alakú népvándorlás kori orsókarika került elő.[18] 95–100 cm mélységből egy kisméretű gömbös testű edény perem-, váll- és oldaltöredéke ismeretes *(18. tábla/1)*. A raktározott régészeti anyagban nincsenek mélységenként elkülönítve a leletek. Ezek között igen kevés a bronzkori, szürke, rétegesen átégett, homokkal soványított fazék oldaltöredéke *(18. tábla/4)*. A 3–4. századra keltezhetőek a Marosszentanna típusú korongon készült, finoman iszapolt, apróbb kavicsszemcsékkel soványított, szürkésbarna, kihajló peremű fazekak és tálak töredékei, valamint a kézzel formázott, pirosas színű, nagyobb kaviccsal soványított, réteges törésfelületű fazekak töredékei. Ezek mellett 5–6. századi, gyors vagy lassú korongon készült, kaviccsal soványított, szürkésbarna, szürke, vörösesszürke, enyhén kihajló, lekerekített peremű fazéktöredékekkel is találkozunk *(18. tábla/2, 3)*.

A C. árok mellett, az északkeleti oldalon egy 5 × 4 méteres **C. kazettát** nyitottak, melyben 30–40 cm mélységig durva iszapolású népvándorlás kori edénytöredékeket találtak. Az innen származó leletanyagot általánosságában 5–6. századi, gyorskorongolt, apró kavicsszemcsékkel soványított, szürke, bordázott díszű fazekak töredékei alkotják. Megemlíthető még egy vörös színű, kézzel formázott, apróbb kavicsszemcsékkel soványított fazék peremtöredéke is.

A plató középső részét egy észak–déli irányú, 1 m széles, 46 m hosszú árokkal kutatták (**D árok**). A 30 cm vastag humusz alatt helyenként rögtön jelentkezett a sárga agyag. Ebben a kutatóárokban sikerült megfigyelni a telepet védő keresztárkot. Az agyagos altalajt 2 m mélységben érték el. A belső (II.) árokból, amely az előzőhöz képest sekélyebb, szintén népvándorlás kori kerámia került elő, továbbá egy vas nyílhegy 60 cm mélységben *(31. tábla/13)*. Itt 80 cm mélységig kultúrréteg húzódott *(3. tábla/2)*. Nem meghatározott mélységből, a feldolgozás során találtunk római kerámiatöredékeket is *(18. tábla/6)*. A külső árok alján, 1 méter mélységben, egy felső emberi állkapocs és egyéb csontmaradványok kerültek elő, népvándorlás kori kerámiatöredékekkel. A réteg itt szénnel és paticcsal volt keveredve. Az árok betöltésében a felső humusz alatt fekete föld, alatta egy sötétebb, szénnel, csonttal kevert barna réteg húzódott, melyből kihajló peremű, a perem alatt

[17] Ezt a méretet közlik 1959-ben (SZÉKELY, Zoltán 1959a, 235), az ásatási dokumentációban található metszetrajz azonban azt mutatja, hogy ennek az ároknak a hossza 60 m volt, a közölt ásatási alaprajzon is hasonló a mérete.

[18] A feldolgozás során 95 cm mélységgel elraktározva találtunk hasonló típusú leletet. Lásd *30. tábla/1*.

körbefutó, mélyített vonalakkal díszített fazéktöredékek, egy kettős kúp alakú agyaggyöngy töredéke, valamint elmállott bronztárgy maradványai kerültek elő. Minden jel arra mutatott, hogy itt hamvasztásos temetkezések voltak. A II. védőárok felé, 1 m-re a felsorolt leletektől szén, átégett patics, csont és egy füles edény töredékei láttak napvilágot.

A D. árok környezetében 4 kazettát nyitottak. A **D1. kazettát** az 1954/2. árokkal párhuzamosan jelölték ki, 5 × 5-ös alapterületen, átlag 20–30 cm mélységig mélyítve. A kazettából nagy mennyiségben Wietenberg edénytöredékek kerültek elő: szürke, szürkésbarna, barna, finoman iszapolt és kavicsszemcsékkel soványított fazekak és tálak oldaltöredékei, némelyek tompa hegyű eszközzel beszúrkált, bepontozott, bekarcolt spiráldísszel, bekarcolt, bevagdosott geometrikus dísszel *(18. tábla/8, 9, 11, 14)*. A lakóház fölötti rétegből Maroszentanna jellegű gyorskorongolt, finoman iszapolt és kaviccsal soványított, piros és szürke fazék oldaltöredékei kerültek elő. Szórványosan előkerültek még 5–6. századi leletek, ezek közt egy edény hurkafültöredéke és egy gyorskorongolt, sötétszürke, rétegesen égett, felületén bepecsételt díszű edény oldaltöredéke *(18. tábla/5, 10)*. Ezen kívül 30 cm mélységből ismeretes egy finoman iszapolt bikónikus orsógomb is *(30. tábla/2)*.

A kazetta nyugati részében *„in situ”* Wietenberg kerámia bukkant fel, közte paticsrögök *(14. tábla/5–6)*, amelyek egy bronzkori lakóház maradványaira utaltak (3. obj.). A déli részen a cserépedények közül egy kis darab bronzlemez is előkerült *(31. tábla/1)*, valamint egy szürke őrlőkő töredéke, egyik lapos oldalán erőteljes kopásnyomokkal *(31. tábla/19)*. A kunyhó alapterületét nem sikerült tisztázni *(4. tábla/1)*. Keleti részében a kerámia szórványosan fordult elő. A ház betöltéséből szürke, szürkésbarna, barna, réteges törésfelületű és foltosra égett, finoman iszapolt homokkal, nagyobb kaviccsal soványított, ujjbenyomásos, szalagdíszes, és bütyökkel, bütyökfülekkel ellátott, bekarcolt geometrikus díszekkel, körömbenyomkodásokkal díszített fazekak és karéjos tálak kerültek elő *(19. tábla/1–17)*.

A **D2. kazetta** a D1.-től keletre, közvetlenül mellette helyezkedett el. 40 cm mélységig szórványosan bukkant elő kerámia. Ezek bronzkori vöröses és szürkésbarna, nagyobb kavicsszemcsékkel soványított, kiszélesedő, lapos, kívül ferdén kiképzett peremű fazekak oldal- és peremtöredékei *(18. tábla/19)*. Ugyanitt felszínre kerültek római tálak és fazekak szürke, gyorskorongolt töredékei *(18. tábla/12, 16, 17)*, valamint 5–6. századi gyorskorongolt, finoman iszapolt, vagy apró kavicsszemcsékkel soványított, szürke, szürkésbarna, ferdén és domborúan kiképzett fenékoldalú fazekak töredékei is *(18. tábla/15)*. Régészeti objektum itt nem került elő. A sárga, agyagos altalajt 40–50 cm között érték el.

A 3 × 4 m-es **D3. kazetta** a D2.-től keletre, annak tengelyétől kissé délre helyezkedett el. 95 cm mélységig népvándorlás kori kerámiát tartalmazott. A szürke, finoman iszapolt, korongolt edénytöredékek mellett kihajló peremű, fekete színű, vékony töredékek kerültek elő. A leletanyag között római jellegű edénytöredékek is voltak, köztük szürke, bikónikus tál perem- és oldaltöredéke, fazék aljtöredéke, valamint szürke, homokkal soványított fedők töredékei *(20. tábla/1–4, 7–9)*. A római edénytöredékek közül kitűnnek egy gömbös testű edény töredékei (14 db). A szürkésbarna, gyorskorongolt edény alja lekerekített talpgyűrűs, vállán tapasztott, benyomkodott bordadísz, alatta rátapasztott plasztikus hullámvonal, anyaga finoman iszapolt *(29. tábla/1)*. A népvándorlás korára keltezhetőek a szürke, sötétszürke, egységesen átégett vagy réteges törésfelületű, gyors- és lassúkorongolt, finoman iszapolt és apró kaviccsal soványított fazekak alj-, perem- és oldaltöredékei. Peremük erőteljesen kihajló, megvastagított, lekerekített, levágott, kívülről legömbölyített, sekély fedőhornyos volt. Az oldaltöredékek némelyike vonalköteggel díszített *(20. tábla/5, 6, 10, 11)*.

85 cm mélységből egy csonka kúp alakú agyaggyöngy töredéke ismeretes. Ebben a kazettában a kultúrréteg vastagsága néhol elérte a 120 cm-t. Az előkerült kerámia kevés része bronzkori, ezek szürke, sötétszürke, rétegesen átégett, apró és nagyobb kavicsszemcsékkel soványított fazekak alj- és oldaltöredékei, a vállon besimított, ferde kannelúrákkal *(20. tábla/12)*.

90–110 cm mélységben szórt hamvasztásos temetkezés nyomai kerültek elő: emberi és állati csonttöredékekkel, a vastag szénrétegben egy korongon készült edény kihajló pereme is ismeretes. Nyugati irányban korongon készített edénytöredékek, kelet felé egy halomban állati csontok, köztük egy ló állkapocstöredéke került felszínre. A kazettát dél felé 1 m szélességben megnagyobbították. Itt a humuszban 30–70 cm mélységben finom iszapolású, sötétszürke, korongolt népvándorlás kori edénytöredékek kerültek elő. A kazetta keleti felét tovább bővítve 1,70 × 4 méterrel, a fekete humusz alján, a barna réteg felett további hamvasztásos temetkezés nyomait figyelték meg, amelyet csont, szén és kerámia jelzett *(4. tábla/2)*.

A kazettából, 90–120 cm mélységből, a raktározott anyagban Marosszentanna típusú, lassú és gyorskorongolt, finoman iszapolt és nagyobb kavicsszemcsékkel soványított szürkésbarna, szürke, piros, némelyik esetben rétegesen átégett fazekak perem-, alj- és oldaltöredékei kerültek elő.

A **D4. kazetta** a D. ároktól nyugatra található, 3 × 5 m-es területű, melyet utólag kibővítettek 1,75 m-rel dél felé. Az északnyugati sarokban egy 1,40 m-es, ovális, kirakott felület került elő (4. obj.), melyen szénnyomokat figyeltek meg. Ezt halotti máglyaként értelmezték. A későbbiekben ez némiképp összemosódott a többi köves felülettel, így a későbbiekben a lelőhellyel foglalkozó kutatók nem igazán tekintették hitelesnek a halottégetőt és a hamvasztásos temetkezéseket.

A köveket felbontva 130 cm mélységben az agyag vastagon átégett *(13. tábla/3)*. Körülötte szétszórt temetkezés nyomai voltak megfigyelhetők *(2. tábla/3)*. Az egyiknél egy szürke színű, finom iszapolású szalagfül, edénytöredékek és rossz megtartású emberi és állati csontok kerültek elő. Találtak egy töredékes, kettős kúpos agyaggyöngyöt is. Az innen előkerült kerámia lassúkorongolt volt, sötétszürke, szürkésbarna, helyenként foltosra égve kavicsszemcsékkel soványítva. Az edényperemek erőteljesen kihajlottak, kívülről voltak lekerekítve, néhányuk válla besimított vízszintes vonalakkal volt díszítve *(20. tábla/ 14–18)*.

A feldolgozott leletanyagban ebből a kazettából mélység megjelölése nélkül 5–6. századi gyorskorongolt, apró kavicsszemcsékkel soványított, sötétszürke, világosszürke, szürke, vörösesbarna kisméretű fazék, kancsó és bögre perem-, fül- és oldaltöredékei kerültek elő, vállukon bekarcolt vonaldísz. Ezeken kívül egy pohár perem- és oldaltöredékeit találtuk meg a raktározott anyagban *(21. tábla/1–7)*.

A magassági ponttól délkeletre egy 4 × 4 m-es kazettát nyitottak, melyet **E. kazettá**nak neveztek el. Ebben 30–40 cm mélységig elszórtan népvándorlás kori és bronzkori cseréptöredékeket találtak, 50 cm mélységben elérték az agyagos altalajt. A feldolgozás során ebből a kazettából nem találtunk raktározott régészeti leletanyagot.

Az 1956-ban közölt ásatási alaprajzot összevetve a következő évben közölt összesítő rajzzal nem találnak a szelvények elhelyezkedései és az északjel sem, ezért az 1957-es ásatási alaprajzott vettük mérvadónak.

4. 1957

Ebben az évben Molnár István és Székely Zoltán vezetésével augusztus 27-én kezdték el a kutatásokat, amelyek szeptember 7-én fejeződtek be. A szelvényeket római számokkal jelölték, amelyeket utólag átjavítottak arab számokra, így a feldolgozás során az arab számozást használtuk. Az ez évből előkerült leletanyag egy részét szelvényekre sem tudtuk beazonosítani, melyek főként római koriak, kevesebb részben bronzkoriak *(23. tábla/3–6)*.

Az **1. árkot** 45 méter hosszúságban, 1 méter szélességben az előző évi D. árok és az 1938-as ásatás árka közé húzták, átvágva a védelmi keresztárkot. Az északi részen levő belső sáncszerű rész a felszíntől 60 cm mély volt. Innen 30 cm mélységig korongon készült római téglapiros és sötétbarna, kihajló peremű, a nyakon párhuzamosan bekarcolt vonalakkal díszített, lapos, levágott aljú edények, és egy gyorskorongolt, pirosasbarna, finoman iszapolt, gömbös testű edény perem- és válltöredéke ismert *(22. tábla /1–2)*.

Előkerültek ezek mellett népvándorlás kori korongolt, sötétszürke, kavicsszemcsékkel soványított peremek, kihasasodó, kettős hornyolású edénytöredékek. A kisebb edények mellett találtak még gyorskorongolt, sötétszürke, durva kavicsszemcsékkel soványított tárolóedény perem- és válltöredékeit, az edénytest felülete és kiszélesedő peremének felső része hullámvonalkötegekkel díszített *(21. tábla/12–14, 22. tábla/3)*.

A déli saroktól indulva 9–40 cm távolságra, 60 cm mélységben égett tűzhely maradványait tárták fel (5. obj.), benne korongon készült szürke fazék alját. Közelében 3–4. századi fazék sötétbarna peremtöredékét hozták felszínre, melynek felső része ujjbenyomkodásokkal díszített, apró kavicsszemcsékkel soványított *(22. tábla/5)*.

Az árok betöltése a humusz alatt 50–250 cm mélységig fekete, enyhén bolygatott föld volt, amely alatt a sárgásbarna betöltés 460 cm mélységig terjedt. Az árok szélessége hozzávetőlegesen 15 m. Az árok melletti védelmi sánc, amelynek szélessége az alapjánál 11,50 m volt, nagyobb agyagrögökből állt, sárgásbarna földdel keverve.

A 7–8 m közötti szakaszon 110 cm mélységben a töltés alatt egy sekély gödröt észleltek és szénnyomokat, amelyből Kőrös-kultúrájú (?) festett kerámiát találtak (a következő év ásatási beszámolójában visszavonják ezt az állításukat). A töltés alatt 107 cm mélyen, a sánc legmagasabb pontján egy 10 cm hosszú, 14 cm széles szenet, kerámiát tartalmazó folt mutatkozott. Az árok belső falában elszenesedett gerenda maradványait észlelték 3 méter mélységben. Ezt a sánc belső falát tartó szerkezet elemeként határozták meg.

A második sáncban, az árok északi falában 110 cm mélységben kihajló peremű (gepida) edénytöredékek kerültek elő. 200 cm mélységben szenes betöltés mutatkozott, kerámiatöredékek nélkül. 280–290 cm mélységben piros palás (?) föld jelentkezett. Az árok alját 460 cm mélységben érték el, az altalaj itt pala volt.

A 30–45. méternél 0–30 cm közötti mélységben bronzkori, pirosasbarna, rétegesen égett, apró kaviccsal soványított fazekak oldaltöredékei kerültek elő. 110 cm mélységből 5–6. századi lassú és gyorskoron-

golt, finoman iszapolt, szürke fazekak alj- és peremtöredékeit találták meg, az aljak domborúan kiképzettek, a peremek kihajlóak és lekerekítettek.

A **2. árkot** a plató délkeleti részén nyitották, 35 m hosszúságban, 1 m szélességben. A humusz alatt 40–80 cm mélységben feketés humusz volt, alatta homokos réteg helyezkedett el, kaviccsal keverve *(3. tábla/4).* Az árok délnyugati felét egy kazettával bővítették, melynek méretei 6 × 6 m. Ezen a részen 5–6 m hosszúságban ökölnyi kövekkel kirakott felület jelentkezett 20–30 cm mélységben. A peremen található töltésben, amely fekete humusz volt, szürke szemcsés, korongolt, gepida típusú edénytöredékek kerültek elő. A kövezett felszín alatt 45 cm mélységben egy vaskés *(31. tábla)*, szürke, korongolt kerámiatöredékek és egy idol fej kerültek elő. Szürke, korongolt kerámia az árokban és azon felül is előkerült.

A 2. árokból mélység vagy réteg megjelölése nélkül találhatóak a bronzkori sötétszürke, finoman iszapolt tálak és fazekak oldaltöredékei, amelyek felületkezeltek, egyiken fülindítással, másikon ferdén futó kannelúrákkal. A kerámia jelentősebb hányada 5–6. századi, kavicsszemcsékkel soványított barnás, szürke, pirosas és szürkés fazekak és kisebb méretű edények oldal-, perem- és aljtöredékei voltak, az ezekhez tartozó peremek erőteljesen kihajlóak, kívülről lekerekítettek, fedőhornyosak.

60–80 cm mélységből 5–6. századi gyorskorongolt, finoman iszapolt, szürke, szürkésbarna, foltosra égett fazekak és kisebb méretű edények alj- és oldaltöredékei kerültek felszínre.

Az 1954-es árokkal párhuzamosan nyitották a **3. árkot**, melynek hossza 45 m, szélessége 1 m, iránya kelet–nyugat. 40 cm mélységig gepida edénytöredékek kerültek elő. 40 cm mélységben előkerült egy kettős kúp alakú agyagpereszlen is.

A 3. árokból mélység feltüntetése nélkül a feldolgozás során találtunk bronzkori pirosasbarna, szürke, szürkésbarna kavicsszemcsékkel soványított, valamint finoman iszapolt fazekak és tálak oldal- és peremtöredékeit, egyesek fényezett felületűek, az egyik perem ferdén kiképzett, a vállat egy rátapasztott, benyomkodott borda díszíti. A 3–4. századra keltezhetőek egy sötétszürke, gyorskorongolt edény nyak- és válltöredékei (2 db), a vállán besimított hornyolással *(22. tábla/7)*. A kerámia kisebbik része 5–6. századi, ezek lassúkorongolt, kavicsszemcsékkel soványított, pirosasbarna, sötétszürke, szürkésbarna fazekak alj- és oldaltöredékei voltak *(22. tábla/6)*.

30–40 cm mélységből előkerültek 5–6. századi gyorskorongolt, apró kaviccsal soványított, szürkésbarna, vöröses fazekak és egy kistál oldaltöredékei.

Az árok 50–60 métere között 20–30 cm mélységből világosbarna, szemcsés homokkal soványított Wietenberg edény perem- és szalagfültöredéke ismeretes *(22. tábla/8).*

50–60 m között 50–60 cm mélységből egy szürke, finoman iszapolt, 5–6. századi vékonyfalú tároló-edény perem- és válltöredéke ismert *(22. tábla/12)*.

Az árok felületéről, 40 cm mélységből közepesen felületkezelt, homokkal, kavicsszemcsékkel soványított Wietenberg fazék peremtöredékei kerültek feldolgozásra *(22. tábla/9–10)*.

60–80 cm mélységből kevés, bronzkori, szürkésbarna, apróbb kavicsszemcsékkel soványított fazék oldaltöredéke ismert. Az ebből a mélységből feltárt kerámia jelentősebb hányadát 5–6. századi, lassú és gyorskorongolt, apró kavicsszemcsékkel soványított, szürkésbarna, sötétszürke és rétegesen égett fazekak és egy tárolóedény alj- és oldaltöredékei teszik ki.

80 cm mélységből további finoman iszapolt, 5–6. századi gömbös testű edény perem-, váll- és oldaltöredékeit találták, sekély hornyolattal díszítve *(22. tábla/15).*

A régészeti leletanyag között elcsomagolva találtunk 80 cm mélységből 3–4. századi kerámiatöredékeket, amelyek sem az ásatási naplóban, sem a jelentésben fel nem tüntetett tűzhelyből származnának: ezek gyorskorongolt, nagyobb kavicsszemcsékkel soványított, sötétszürke, világosszürke, rétegesen égett fazekak alj-, perem- és oldaltöredékei voltak *(22. tábla/11).*

Erre az árokra merőlegesen két kazettát nyitottak, az egyik a 3.1. kazetta 15 × 5 m alapterülettel, amelyben zömmel Wietenberg típusú edénytöredékeket találtak. A kazetta déli részében talpgyűrűs edénytöredékek, finom iszapolású, sötétszürke edény töredékei kerültek felszínre. 30–60 cm mélységben 5–6. századi edénytöredékeket találtak, ezek téglapirosak vagy szürkék, finoman iszapolt anyagból készítve.

A két kazettából közösen elcsomagolva található bronzkori, sötétszürke, apró kaviccsal soványított, kihajló, szögletesre eldolgozott perem töredéke, valamint egy szürke, egyenetlenül égetett, finoman iszapolt hurkafül töredéke. Ezeken kívül 5–6. századi, gyorskorongolt, finoman iszapolt, kavicsszemcsékkel soványított szürke, szürkésbarna fazekak alj- és oldaltöredékeit dolgoztuk fel, egyes darabok felfényezettek voltak.

A 3.1. kazettából ismeretes bronzkori, világosbarna, apró kavicsszemcsékkel soványított fazekak oldaltöredékei benyomkodott bordadísszel, ezeken kívül 5–6. századi lassúkorongolt, kavicsszemcsékkel soványított, szürke, kihajló, lekerekített peremű fazék töredékei voltak megtalálhatóak *(22. tábla/16–17).*

A 3.2. kazettában egy kövezett felületet tártak fel, amelyen 5–6. századi gömbös testű edény oldaltöredékeit találták meg, vállán lapos, széles bordá-

zatokkal, nagyobb kavicsszemcsékkel soványítva *(22. tábla /21).*

Ezt felbontva egy épület kiégett paticsfalának vonalát bontották ki (6. obj.). Ennek fala vesszőfonatos, agyagtapasztásos volt, hozzávetőleges méretei 5 × 4 m, kelet–nyugat iránnyal *(5. tábla/1).* Ennek betöltésében Krausengefässe-peremtöredéket, téglapiros edények töredékeit, hullámvonallal díszített fazekak *(22. tábla/13),* és egy vaskés töredékét találták *(31. tábla/14)*. Ezek között szórványosan bronzkori kerámia is előkerült *(22. tábla/14).*

A 3.2. kazettából mélység vagy réteg megnevezése nélkül raktározva találtunk 3–4. századi gyorskorongolt, finoman iszapolt, apró kavicsszemcsékkel és homokkal soványított, vöröses, vörösesbarna, sötétszürke fazekak és tálak oldal- és aljtöredékeit, egyesek felületkezeltek voltak. *(22. tábla/18–19).*

A szelvényben található kőréteg felbontása után bronzkori cserepeket is feltártak, ezek szürkésbarna, vörös, réteges és egységes égetésűek, apró kaviccsal, homokkal soványított fazekak és tálak perem- és oldaltöredékei, némelyek közepes felületkezeltek, bekarcolt, besimított dísz a peremen és az oldalon, benyomkodásokkal díszített bordadísz volt megfigyelhető. Az 5–6. századra keltezhetőek a pirosas, szürkésbarna, rétegesen égett, lassúkorongolt, kavicsszemcsékkel soványított fazekak és tálak alj-, perem- és oldaltöredékei.

A 6. obj. betöltésébe másodlagosan bekerültek bronzkori, szürkésbarna, rétegesen égett, apró és nagy kavicsszemcsékkel soványított fazekak oldaltöredékei, rátapasztott bütyökfüllel. 5–6. századi, szürke, barna, lassúkorongolt, homokkal soványított fazekak alj- és oldaltöredékei keltezik magát az objektumot.

30 cm mélységben egy sárgás kövű, betétes ezüstgyűrű került elő, amely a kora népvándorlás korára keltezhető *(31. tábla/17).*

A 3. árokra merőlegesen, attól 15 méterrel északra a **4. árkot** nyitották meg, amelynek hossza 10 méter volt. Itt egy kör alakú, kővel kirakott tűzhely (7. obj.) került elő néhány kerámiatöredékkel, amelyek nem tették lehetővé a pontos keltezését *(23. tábla/1).*

A feldolgozott anyagban ebből az árokból csupán bronzkori, pirosasbarna, rétegesen égett, kavicsszemcsékkel soványított fazekak oldaltöredékeit találtuk, egyiken rátapasztott benyomkodott bordadísszel.

Ennek a tűzhelynek az „in situ" felszedéséhez egy kis kazettát nyitottak, amelyben a nyugati részen 45–50 cm mélységben egy aranygyűrű került elő, melynek méretei 1,1 cm/1,6 cm, szélessége 0,9 cm, 0,4 cm, vastagsága 0,1 cm, közepén ötszögű foglalat a kőbetétnek, amely három szögben pontokkal volt díszítve. A kőbetét nem marat meg *(31. tábla/18).*

A gyűrű környezetéből a Marosszentanna-kultúrához tartozó lassúkorongolt, nagyobb kavicsszemcsékkel elszórtan soványított, szürkésbarna, egyazon edény oldal-, alj- és válltöredékei kerültek elő.

5. 1958

Az ez évi kutatások augusztus 1–29 között zajlottak *(13. tábla/6).* Ebben az évben a szelvények megnevezését római számozással kezdik, majd átjavítják arab számozásra, folytatva az előző évi jelölést.

Az **5.** árok észak–dél irányú, a magassági ponttól indul *(13. tábla/5),* átszelve a keresztárkot 155 méter hosszúságban, először 1, majd kibővítve 2 méter szélességben. A sárga agyagos altalaj 30–40 cm mélységben jelentkezett.

Rétegmegjelölés nélkül durva iszapolású, kézzel készített edénytöredékek, egy szürke, befele hajló peremű, hullámvonallal díszített Krausengefässe peremtöredéke került elő a feldolgozás során.

85–95 méter között a kultúrréteg 1 méter vastagságú volt, a 15–40 cm között található fekete humusz egyaránt tartalmazott kézzel és korongon készített népvándorlás kori edénytöredékeket. Alatta 40–50 cm mélységben egy barnás réteg húzódott, amely Wietenberg-kultúra anyagát tartalmazta. 80 méternél 120 cm mélységből előkerült egy szürke, kavicsszemcsékkel soványított 5–6. századi fazék erőteljesen kihajló, kívülről lekerekített peremtöredéke, vállán sekély hornyolatokkal *(23. tábla/8).*

Az árok északi felében 108–110 m között 120 cm mélységben kerek sütőkemence (8. obj.) került elő, melynek a szélei gömbkövekből voltak kirakva, belső része agyagos volt, vastagon átégve, szélessége 140 cm, magassága 70 cm, az objektum keresztárok falába volt beásva *(7. tábla/2).* A tűzhely belsejében egy szürke színű, korongon készült edénytöredék a keltezését valószínűleg gepida korra teszi. A kemence körül és vele egy szintben 1 méter mélységben állatcsontok kerültek elő szénmaradványokkal.

89–90 méter között egy bronzkori objektum került elő 138–140 cm mélységben (9. obj.).

A keresztárok betöltése 380 cm mélységig feketeföld volt, ebben csak széndarabok kerültek elő *(7. tábla/3).* A kutatóárok betöltéséből 35–50 cm mélységből római edénytöredékek kerültek elő *(23. tábla/20).*

85–90 méter között 110 cm mélységben egy átégett tűzhely szenes foltja mutatkozott (10. obj.), amelynek környezetében bronzkori cserepek kerültek elő.

A 90 és 93 m között 50 cm mélységben a szubhumuszba beásva köves, paticsos lakóház gödre mutatkozott (11. obj.). Ennek betöltésében 50 cm mély-

ségben Commodus nagybronza (180–192)[19] került elő *(7. tábla/1).* A feketeföldben 50 cm mélységben beszurkált díszű edény peremtöredéke, gyorskorongolt edénytöredékek, vastag szalagfüles edényperem, kézzel készített edénytöredékek kerültek elő.

A keresztirányú sánc átvágása a korábbi átvágás eredményeit erősítette meg. A sánc előtt népvándorlás kori cseréptöredékek kerültek felszínre, átlag 30–60 cm közötti mélységből. Ez megfelel annak a szintnek, ahol a kövekből kirakott felszín helyezkedik el. A sáncban egy kerek őrlőkő darabja, népvándorlás kori cserepek kerültek elő, átlag 20–60, 80 cm mélységig. A *vallum*-nál égett csontok (hátgerinccsigolya) kerültek felszínre. A keresztárok alját itt 480 cm mélységben érték el *(6. tábla/1).*

Az 5. árokból mélység megjelölése nélkül feldolgoztunk 5–6. századi gyors- és lassúkorongolt, apró és nagyobb kavicsszemcsékkel soványított, barnásszürke, pirosasbarna, sötétszürke, kisméretű fazekak perem- és oldaltöredékeit, az egyik válla bekarcolt, párhuzamos vonalakkal díszített, a másik finoman iszapolt, vékonyfalú kis bögre volt. A peremek kihajlóak, megvastagodóak és lekerekítettek, némelyeken sekély fedőhorony volt észlelhető *(23. tábla/7).*

0–50 cm között egyrészt bronzkori, szemcsés homokkal soványított, szürke, szürkésbarna fazekak alj-, oldal- és peremtöredékeit dolgoztuk fel, másrészt az 5–6. századi, lassúkorongolt, finoman iszapolt és nagyobb kavicsokkal soványított, szürkésbarna fazekak alj- és oldaltöredékeit, domborúan kiképzett fenékoldallal, melyek közül egyik bikónikus *(23. tábla/18).*

35–50 cm mélységből egy szürke, kiegészíthető, apró szemű homokkal, kavicsszemcsékkel soványított 2–3. századi tál töredékei kerültek felszínre *(23. tábla/17).* Ezeken kívül szintén ebben a mélységben találtak egy 5–6. századi gömbös testű edény alj- és fenékoldal-töredékeit (4 db), amely ferdén kiképzett, felülete fényezett, rajta becsiszolt függőleges vonalak *(23. tábla/15)*. Ismeretlen mélységből található a raktározott anyagban egy finoman iszapolt, szürkésbarna, bikónikus orsógomb *(30. tábla/8).*

40–50 méter között 0–30 cm mélységben bronzkori kaviccsal és homokkal soványított szürke fazekak oldaltöredékei kerültek felszínre, a kerámia jó része finomabb anyagú, felületük felfényezett, egyiken bepontozott hálódísz, másikon bepontozott geometriai díszek találhatóak.

115 méternél, 50 cm mélységben előkerültek 5–6. századi, kézzel készített és gyorskorongolt, finoman iszapolt és kavicsszemcsékkel soványított, vöröses fazék aljtöredékei. Ugyanitt 120–130 cm mélységből 5–6. századi edény szalagfültöredéke ismert, valamint lassúkorongolt, elszórtan nagyobb kavicsszemcsékkel soványított, vörösesbarna fazekak aljtöredékei, és egy gömbtestű edény oldaltöredékei kerültek elő *(23. tábla/9–10).*

110 méternél, 80 cm mélységben 5–6. századi, finoman iszapolt, szürkésbarna fazekak domború fenékoldalú aljtöredékei ismeretesek.

120 méternél 85–90 cm mélységben bronzkori, apró kaviccsal soványított, szürke fazék lapos, kifele elkeskenyedő pereme került elő.

80–90 méternél 0–30 cm mélységből szintén népvándorlás kori fazekak töredékeit találtuk raktározva *(23. tábla/11–12).*

84 méternél 0–30 cm mélységből szürke, 5–6. századi edényfedő töredéke, fazék perem- és válltöredéke került felszínre *(23. tábla/13–14)*.

85–90 méter között 120 cm mélységben 5–6. századi, lassúkorongolt, finoman iszapolt, szürke, szürkésbarna és pirosas fazekak alj- és oldaltöredékeit találták, egyikük válla besimított, emellett egy szürke kancsó perem- és szalagfültöredéke is feldolgozásra került *(23. tábla/16).*

87 méternél 120 cm mélységben 3–4. századi, lassúkorongolt, elszórtan kavicsszemcsékkel soványított, szürkésbarna, vastagabb falú tárolóedény oldaltöredékeit, valamint egy kézzel készített, vörösesbarna edény erősen kopottas töredékeit találtuk a raktározott anyagban.

90 méternél, a kutatóárok nyugati oldalán egy 5 × 5-ös **kazettá**t nyitottak (nincs külön megnevezve). Ebből korongolt szürke edények töredékei mellett pirosas, 5–6. századi edénytöredékek kerültek elő. A leletanyagot gazdagítja az innen előkerült két vaskés *(31. tábla/2–3)* és több orsókarika is.[20] A fekete kultúrrétegben egy vaszabla is előkerült, amely két oldalsó gyűrűből és egy, az azokat összekötő hengeres rúdból állt.[21]

A kazetta betöltéséből 0–50 cm közötti, bronzkori rétegből felszínre kerültek szemcsés homokkal soványított, szürke, szürkésbarna Wietenberg fazekak alj-, oldal- és peremtöredékei, valamint 5–6. századi, lassúkorongolt, szemcsés homokkal soványított, szürke, szürkésbarna fazekak perem- és aljtöredékei, bekarcolt hullámvonallal és vonallal díszítve *(24. tábla/1, 3).*

35–50 cm mélységből felszínre kerültek 2–3. századi, római, apró kavicsszemcsékkel elszórtan sová-

[19] Benkő Elek az 1954-ben és 1958-ban előkerült érméket 1477 és 5010 leltári számok alatt jegyzi. A numizmatikai gyűjteményben csupán az 1477-es leltári számot találtunk meg, de ez sem a Galathoz köthető. A leltári szám alatt Q Antonius Balbus köztársasági dénárát találtuk i. e. 83–82-ből.

[20] A leletanyagban három orsókarika-töredéket sikerült azonosítani ebből a kazettából *(30. tábla/9–11).*

[21] A leletanyagot raktározó múzeumok gyűjteményében ennek a tárgynak nem sikerült a nyomára bukkanni.

nyított, valamint finoman iszapolt, sárgásbarna, sárgáspiros, szürke, barnásszürke fazék perem-, alj- és fenékoldal-töredéke talpgyűrűs aljjal kiképezve *(24. tábla/5–6, 8, 10, 12).*

Ezek mellett találtak 5–6. századi lassúkorongolt és kézzel készített, apró és nagyszemű kaviccsal soványított, finoman iszapolt, szürke, szürkésbarna, barnásszürke fazekak oldal-, perem- és aljtöredékeit, amelyek alapján a peremek kihajlóak, lekerekítettek, fedőhornyosak voltak *(24. tábla/2, 4, 7, 9, 11).*

A **6. árok** az előbbire merőlegesen lett kijelölve, attól északra, kelet–nyugat iránnyal (60 × 1 m). 30–50 mélységig szórványosan bronzkori és népvándorlás kori cserepek kerültek elő *(6. tábla/2).*

Mélység megjelölése nélkül találhatóak raktározva bronzkori, nagyobb szemcsés kaviccsal és homokkal soványított, világos- és sötétbarna, szürkés, rétegesen égett fazekak és tálak perem-, alj- és oldaltöredékei, egyesek benyomkodott bordával, bekarcolt és bepontozott vonaldíszekkel, geometrikus mintákkal díszítettek, egyeseken dudor, másokon borda és dudor található.

30–40 méter között, 20–60 cm mélységben bronzkori, egységesen égetett, finom homokkal soványított, vöröses, szürkésbarna fazekak peremtöredékei kerültek elő *(24. tábla/13).*

A 6. árok vonalában, a keleti oldalon egy újabb kutatóárkot nyitottak (100 × 1 m). A **7. árok** nyugati felében 30–40 cm mélységben a Wietenberg-kultúra kerámiája került elő. 50–60 méter között, 35 cm mélységben egy gömbkövekkel lerakott felület jelentkezett *(6. tábla/3).* Erre a részre merőlegesen 1 méter széles észak–dél irányú, észak fele 8, dél fele 14 m hosszú, kelet fele 3 m hosszúságban, 1 m szélességben, párhuzamosan a kutatóárokkal, egy árokrészt nyitottak, amelyet nem jelöltek külön számmal. A cél a köves felület kiterjedésének meghatározása volt *(8. tábla/1).* A gömbkövek az ásatási megfigyelések szerint egy homokágyba voltak helyezve, felületéről az ásatási napló szerint finom iszapolású, kihajló peremű edény töredékei kerültek elő bronzkori edények társaságában. Ebből a kutatóárokból nem találtunk raktározott régészeti anyagot.

A **8. árok** az 5. vonalában került megnyitásra, attól északra, amely 80 méter hosszú és 2 méter széles volt. A fekete humusz alatt 30–40 cm mélységben Wietenberg típusú edények töredékei kerültek felszínre, valamint kis agyaggyöngy, kézzel készített durva iszapolású fazék (népvándorlás kori) peremtöredéke *(24. tábla/15)*. 40–50 cm mélységben jelentkezett a sárga agyagos altalaj.

20–30 méter között intenzívebben mutatkoztak a bronzkori cserepek. Erre a szakaszra egy 5 × 6 méteres kazettát nyitottak az árok délnyugati oldalán. Ebben egy leégett bronzkori lakóház (12. obj.) nyomai, leégett paticsfalának vonala rajzolódott ki. A ház alján kövek és kerámiatöredékek feküdtek, hozzávetőleges méretei 3,5 × 4 m *(8. tábla/2).* A cserepek között egy botvég került elő *(30. tábla/12).*

30 cm mélységből 5–6. századi púpos hátú nyéltüskés vaskés töredéke ismeretes *(31. tábla/4).*

A raktározott anyagban mélység megjelölése nélkül találhatóak bronzkori, nagyobb szemcsés kaviccsal soványított, sötétbarna, világosbarna, szürkésbarna, és rétegesen égett, vastag falú edények oldal-, alj- és peremtöredékei, valamint egy agyagból készített kocsimodell első részének töredéke, amely két helyen átlyukasztott a kerekek rögzítése végett, felülete pontozással, rovátkolással, vonalakkal díszített, anyaga finom szemű homokkal soványított *(24. tábla/15–16, 18)*.

A plató déli része egy észak–dél irányú, 200 m hosszú, 1 méter széles kutatóárokkal lett kutatva, amelyet 5 méterenként feltártak, 10 méter távolságot hagyva ki a feltárt részek között (**9. árok**). 0–30 cm között főként népvándorlás kori kerámia került elő kevés mennyiségben, továbbá egy agyagkarika (kocsi kerék?) is. 40–50 cm mélységben felbukkant az agyagos sárga altalaj.

0–20 cm mélységből ismertek 5–6. századi, lassúkorongolt, finoman iszapolt, szürke, domborúan kiképzett fenékoldalú fazekak aljtöredékei.

A kutatóárok 155 méterénél 20 cm mélységben egy finoman iszapolt, szürkésbarna, ismeretlen korú orsókarika került elő *(30. tábla/15)*. Ismeretlen mélységből fennmaradt még egy 5–6. századi (?) vaskés pengéjének töredéke is *(31. tábla/6),* valamint egy bronzkori rombusz alakú kaparó, gránitból lepattintva *(31. tábla/20)*.

Az 5. árok keleti sarkára merőlegesen egy újabb árkot nyitottak (**10. árok**), amelynek hossza 30 m volt, szélessége pedig 1 m. Az árok 25–50 métere között 20 cm mélységben egy bikónikus agyaggyöngy került elő *(30. tábla/16),* míg 30–31 méternél, 10–30 cm mélységből egy újabb darab vált ismertté *(30. tábla/17).*

0–30 cm mélységben elvétve népvándorlás kori kerámia került felszínre, régészeti objektum ezen a részen nem jelentkezett.

10–30 cm mélységből 5–6. századi, lassúkorongolt, szemcsés homokkal soványított, szürke, kónikus edény fül-, alj- és peremtöredékei kerültek feldolgozásra.

Ismeretlen mélységből 2–3. századi üvegpohár aljtöredéke került elő, lekerekített, kiugró aljjal *(30. tábla/26).*

A **11. árkot** a 10. árokra merőlegesen húzták, annak déli oldalán, észak–dél iránnyal (25 × 1 m). Az árok déli végében 35 méternél 25 cm mélységben

kövezett felület került elő, ezért nyugat fele, kelet–nyugat iránnyal újabb árkot nyitnak rá, amely 18 m hosszú volt, felületén népvándorlás kori korongolt, szürke edénytöredékekkel. A keleti részen rá merőlegesen egy újabb kutatóárkot húztak a köves felület kiterjedésének meghatározása érdekében. Ennek hossza 5, szélessége 2 méter volt *(9. tábla/3).* Ezek egyike sem kapott külön megnevezést.

Ettől 4 méterre 30 cm mélységben egy leégett paticsfal maradványait észlelték, amelyet lakóháznak határoztak meg (13. obj). Az omladék közül kihajló peremű népvándorlás kori edénytöredékek kerültek elő. A lakóház tengelye észak–dél, az ásatók által meghatározott méretei 2, 50 × 1, 60 m volt.[22]

20–30 méternél 10–20 cm mélységben bronzkori, apró és nagyobb szemcsékkel soványított, szürke fazék oldaltöredékeit találták, mély vonallal és pontozással díszítve. Ezen kívül előkerültek 5–6. századi gyors és lassúkorongolt, apró és nagyobb szemcsékkel soványított, barnásszürke, szürkésbarna fazekak alj- és peremtöredékei, a perem erőteljesen kihajló, megvastagodó volt *(25. tábla/2).*

A **12. árkot** a 9. árokra merőlegesen nyitották, hossza 35 m, szélessége 1 m volt. Ennek délnyugati felében 25 m hosszú és 1 m széles árkot is nyitottak, amelyet nem neveztek külön el.

30 cm mélységben előbukkant a kövezett felület, rajta korongolt, népvándorlás kori, kihajló peremű edénytöredékek kerültek elő. Itt egy 2,5 × 3,1 m alapterületű kelet–nyugat hossztengelyű lakóházat dokumentáltak (14. obj.), amelynek a leletei egy kés, két db agyaggyöngy, szürke edény- és őrlőkőtöredékek voltak.

Az árokban 40 cm mélységből korongolt, finoman iszapolt, foltosra égett, sötétszürke, bekarcolt hullámvonal- és vonalköteggel dísztett Krausengefässe-töredék is előkerült egy fazékperem társaságában *(25. tábla/4–5).* A mélység átlag 50–60 cm, a kultúrréteg 30–50 cm volt. A bronzkor teljesen hiányzik erről a részről.

Az árok nyugati felében, rá merőlegesen egy újabb árkot húztak (nincs külön megnevezve), amelyből szórványos kerámia került elő.

Mélység megjelölése nélkül előkerültek 5–6. századi, lassúkorongolt, kaviccsal soványított, pirosasbarna, sötétszürke, foltosan égett fazekak perem-, alj- és oldaltöredékei, az egyik perem enyhén kihajló, fedőhornyos, lekerekített volt.

0–25 méternél 0–35 cm mélységből 3–4. századi korongolt, finoman iszapolt, szürkésbarna, foltosra égett tárolóedény oldaltöredékei bukkantak fel, bekarcolt hullám- és vonalköteggel díszítve.

A **13. árkot** a plató keleti részén húzták, kelet–nyugat iránnyal (25 × 1 m). A középső részén 3,50 × 3,20 méteres kazettát nyitottak rá *(9. tábla/1),* melyben egy lakóház nyomai kerültek elő (15. obj). Betöltéséből egy vaskés, 5–6. századi edénytöredékek *(24. tábla/19)* és hordó alakú agyaggyöngy került elő *(3. tábla/13).*

50 cm mélységből egy népvándorlás kori sötétszürke, erőteljesen kihajló, kívülről lekerekített, sekély fedőhornyos peremű, kavicsszemcsékkel soványított fazék peremtöredéke vált ismertté *(24. tábla/17).*

70 cm mélységből előkerültek 3–4. századi gyorskorongolt, finoman iszapolt szürke edények oldaltöredékei *(25. tábla/1).* Szintén ebből a mélységből került felszínre egy finoman iszapolt, szürkésbarna bikónikus orsógomb *(30. tábla/14).*

Mélység megjelölése nélkül ismeretesek 5–6. századi korongolt, nagyobb kavicsszemcsékkel soványított, szürkésbarna fazekak peremtöredékei fülindítás nyomaival.

A **14. árkot** a plató délnyugati részén nyitották, amely 25 m hosszú volt, észak–dél iránnyal. Erre utólag több részben is rábontottak az itt előkerülő kövezett felület miatt. Az árok déli végében egy nagyobb kazettát nyitottak, amelyre több irányból rábontottak *(9. tábla/4).* Ugyancsak 14. árok megnevezés alatt, annak közelében, attól északra feltártak egy másik árkot, kelet–nyugat iránnyal (méretei: 1 × 15 m). Ennek leletanyagából csupán egy 5–6. századi (?) vaskés pengéjének töredéke maradt meg *(31. tábla/5).*

A tető legdélibb, legszűkebb részét két észak–dél irányú árokkal kutatták, az északibb a **15.** (15 × 2 m – *5. tábla/3)*, a délibb a **16.** árok *(5. tábla/4)*. A fekete humusz alatt mindkét árokban a konglomerátumos altalaj található. Ezen a részen szórványosan bronzkori cserepek kerültek elő. A nyugati oldalon település nyoma nem mutatkozott. A legkeskenyebb részen a megközelítést a bronzkorban egy árokkal nehezítették, amely 7 méter széles és 1 méter mély volt.

6. 1959

Mivel ebből az évből nem maradt fent ásatási napló, az eredményeket, a szelvények elhelyezkedését csupán a közölt ásatási jelentésből rekonstruálhatjuk. A kutatásokat Székely Zoltán, Molnár István és Kurt Horedt vezették.

Az ásatás (amelynek pontos kezdési időpontját nem ismerjük) az azelőtti évben feltárt 12. árok köves felületének rábontásával indult, melyet több szakaszban végeztek el. Ez a **12. felület** megnevezést

[22] A méretek és a dokumentáció alapján nem gondoljuk, hogy ez egy ház lenne. Esetleg feltételezhető egy leégett felszíni objektum rosszul megfogható foltja.

kapta, amely 13 m hosszú, átlagosan 5 m széles, szabálytalan alapterületű volt *(10. tábla/2)*. Ebben a felületben három nagyobb köves felület határolódott el, amelyet az ásatók esetleges épület padlózatának határoztak meg. Az egyik, a legszabályosabb felület kb. 4 × 4 m alapterületű. A kövek közül 5–6. századra keltezhető kerámia került felszínre.

A felületből mélység megjelölése nélkül ismeretesek lassúkorongolt, apró és nagyobb szemcsékkel soványított, sötétszürke, barnásszürke fazekak oldal-, alj- és peremtöredékei, egyesek felületén bekarcolt hullámvonalköteg, a peremek enyhén kihajlóak, laposra eldolgozottak *(25. tábla/3, 6, 26. tábla/17–19, 21–23)*. A kerámiatöredékeken kívül még találtak egy barnásszürke, mészkőből készített, hosszúkás fenőkövet, amelynek egyik fele erőteljesen elvékonyodik, végei elnagyoltak, oldalai teknősre koptak *(31. tábla/22)*.

A **17. kazettát** a keresztárok szélében, az északnyugati részen húzták. Méretei a nyugati oldalon 5,5 m, a keleti oldalon 7 m, északon 5 m, délen 3 m voltak. Ebben a felületben egy 5 × 4 m-es szakaszon erőteljes paticsos, szürke kerámiás, köves rész jelentkezett *(11. tábla/1),* amely egy 5–6. századi épület nyoma volt (16. obj).

0–30 cm mélységből előkerültek bronzkori edények oldal- és fültöredékei, 3–4. századi, lassúkorongolt, finoman iszapolt, szürke fazekak oldaltöredékei, ezeken kívül nagyobb mennyiségben találhatóak 5–6. századi, lassúkorongolt, elszórtan apró kavicsszemcsékkel soványított, sötétszürke, barna fazekak perem- és oldaltöredékei, egyesek felületén mély hornyolással *(25. tábla/11, 13, 16, 19)*.

20–30 cm mélységből 5–6. századi, elszórtan nagyobb kavicsszemcsékkel soványított, szürke fazekak perem-, váll- és fenékoldal-töredékei kerültek felszínre *(25. tábla/10, 15, 17)*.

25–35 cm mélységből ismeretesek 2–3. századi, finoman iszapolt, sárgásbarna, foltosra égett fazekak oldaltöredékei, nagyobbrészt 5–6. századi, lassúkorongolt, elszórtan nagyobb kavicsszemcsékkel soványított, szürkésbarna, világosbarna, szürke, sötétszürke fazekak alj-, perem-, és oldaltöredékei, egyesek magasított nyakúak, lekerekített peremmel, fényezve, bekarcolt hullámvonalköteggel, sekély fedőhoronnyal.

30–50 cm mélységből 2–3. századi, gyorskorongolt, finoman iszapolt, sárgásbarna, sötétszürke, szürkésbarna fazekak perem-, alj-, oldaltöredékeit találták, a peremek egyenesen kiszélesedőek, az alj talpgyűrűs volt. A kerámia jelentősebb hányadát 5–6. századi, lassúkorongolt, kavicsszemcsékkel soványított, szürkésbarna, sötétszürke fazekak oldal- és aljtöredékei teszik ki, egyik felfényezett, egyesek bekarcolt dupla hornyolattal, széles, lapos bordázattal vannak ellátva. 65 cm mélységből előkerült egy bronz karperec gömbölyített végekkel *(31. tábla/9)*.

A **18. árkot** a keresztárok déli szélére nyitották 10 m hosszúságban, 6 m szélességben észak–dél iránnyal. Dokumentáció nem készült róla, köves felület nem került elő a kutatása során.

85 cm mélységből 5–6. századi, lassúkorongolt, kavicsszemcsékkel soványított, szürke, szürkésbarna fazekak oldaltöredékeit tárták fel, egyik felületén bordázatokkal.

100 cm mélységben 5–6. századi, lassúkorongolt, vöröses, apró szemű kaviccsal soványított, szürkésbarna fazekak alj- és oldaltöredékeit raktározták el.

105 cm mélységben 5–6. századi, korongolt, nagyobb kavicsszemcsékkel soványított, szürke fazekak peremtöredékei kerültek elő, sekély fedő horonnyal, széles peremmel *(25. tábla/14)*.

Az előző árok közelében nyitották a **19. kazettát** a középső részen, kelet–nyugat iránnyal, amelynek felülete 10 × 5 m volt. 50 cm mélységben 2–3. századi római edények töredékei kerültek feldolgozás alá *(26. tábla/3, 5–11, 15, 17–18, 28. tábla/1–2, 29. tábla/5)*. Fölötte a 6. századra keltezhető kerámia került elő, amint kiderül az ásatásvezetők jelentéséből. A felállított rétegtan alapján (amelyről feltehetően dokumentáció nem készült, legalábbis nekünk nem sikerült a nyomára bukkanni) három települési fázisra következtetnek a kutatók: a 2–3., 5–6., 6. századokban, amely a metszetrajz hiányában nem alátámasztható.

A feldolgozott régészeti leletanyagban ebből a kazettából 0–35 közötti rétegből 5–6. századi, lassúkorongolt, szürke, foltosra égett tárolóedény perem- és válltöredékeit találták, apró szemű homokkal soványított, pereme széles, lapos, befele ferdén kiképzett, nyakán széles hornyolás, akárcsak a perem felső részén, a váll hullámvonal- és vonalkötegekkel díszített *(26. tábla/1)*.

30 cm mélységből egy 5–6. századi, finoman iszapolt, sárgásbarna, bikónikus orsógomb került elő, melynek lapos oldalai homorúak *(30. tábla/18)*.

35–50 cm mélységből 2–3. századi, gyorskorongolt, barnásszürke, szürkésbarna tál, fazék perem-, oldal- és aljtöredékei ismertek, egyesek felülete besimított, vízszintes, sekély bordákkal díszített *(26. tábla/5–7, 9, 28. tábla/1)*.

Ugyanebből a szintből elcsomagolva találhatóak 5–6. századi, gyorskorongolt, szürke, kisméretű, gömbös testű fazék és nagyobb fazekak perem- és válltöredékei *(26. tábla/2–4, 8, 14)*. Szintén erre a korszakra keltezhető a fehér foltos mészkőből hasábosra kiképzett fenőkő, melynek három oldalán erőteljes kopásnyomok láthatóak, végei elnagyoltak *(31. tábla/12)*.

35 cm mélységből szintén vegyesen került elő a két korszak anyaga, említésre méltó egy vastag falú, apró szemű homokkal, nagyobb kavicsszemcsékkel soványított, sötétszürke, 5–6. századi tárolóedény perem-, váll- és oldaltöredékei (7 db), felülete fogaskerék díszítésű *(26. tábla/10–13, 15, 29. tábla/6).*

50–70 cm mélységből római kori, finoman iszapolt, sárgásbarna, szürke fazék és gömbös testű edény perem-, váll- és oldaltöredékeit találták *(26. tábla/16, 28. tábla/2, 29. tábla/5).*

A **20. árkot** a 18. ároktól nyugatra húzták, szintén a keresztárok déli oldalára, 15 × 1 m felülettel, észak–dél iránnyal. A dokumentációban erről a szelvényről sem találtunk adatokat, annyit tudni, hogy köves felület itt sem került elő.

80 cm mélységből egy 5–6. századi, gyorskorongolt, rétegesre égett, szürkésbarna fazék kihajló, kívülről lekerekített peremű nyakának sekély besimításos töredéke található *(25. tábla/9).*

A **21. kazettát** a 4. ároktól délre nyitották, 7 × 7-es felületben. Dokumentáció nem maradt fenn erről a felületről, a jelentés sem említi.

A raktározott anyagban 0–40 cm mélységből 5–6. századi, gyorskorongolt és kézzel készített, szürke, finoman iszapolt, elvétve nagyobb kavicsszemcsékkel soványított fazekak és egy fedő perem- és oldaltöredékei találhatóak, egyik felülete erősen megégett és felhólyagzott, a perem erőteljesen kihajlik, lekerekített *(25. tábla/7–8, 12).*

20–40 cm mélységből kevés számban előkerültek bronzkori, kavicsszemcsékkel soványított, piros fazekak elhegyesedő peremtöredékei, befele kerekített, széles, benyomkodott díszítésű bordával díszítve, és 5–6. századiak az apró kaviccsal elvétve soványított, szürkésbarna fazekak alj- és oldaltöredékei.

A **22. árkot** a 4. árok közelében nyitották, attól északra, a 21. árok vonalában, maga az árok L alakú, a hosszabbik árok észak–dél (12 × 1 m), a rövidebb kelet–nyugat irányú (8 × 1 m). A felületről nem maradt fent dokumentáció, az ásatási jelentés nem említi.

20–30 cm mélységből 5–6. századi, gyorskorongolt, fekete, kónikus edény oldaltöredéke ismeretes, felülete felfényezett, rácsszerű mintázatot csiszoltak bele, anyaga finoman iszapolt volt *(25. tábla/18).*

A **23. árok** észak–dél irányú, 20 m hosszú, 1 m széles. Déli végében, a nyugati oldalán egy kis kazettát nyitottak (3 × 2 m). Dokumentáció nincs róla, az ásatási jelentésben sem szerepel.

A **24. árok** 4 árokból áll, amely a keresztárok és a platót körülvevő árok viszonyát volt hivatott kutatni *(10. tábla/1).* Az eredmények szerint a keresztárok korábbi a köröknél, a kettő közt 10 m széles rés van. A körárok sáncának töltéséből egy bepecsételt gepida kerámiatöredék került elő.

25.(?) árok Az 5. és a 20 árkok között egy 10 × 1 m, észak–nyugat irányú árok található az alaprajzon feltüntetve szám nélkül, nem szerepel a közölt ásatási jelentésben sem.

7. 1960

1959-ben befejezettnek tekintették a régészeti kutatásokat, ennek ellenére helyenként tovább folytatták a munkálatokat. Erről az évi tevékenységről semmilyen dokumentáció nem maradt fent, a csupán pár soros ásatási jelentés sem nyújt túl sok információt. Az ásatási beszámoló szerint az 1960-as munkálatok eredményei nem hoztak újdonságot a lelőhely kutatásában.

Ebben az évben több új kutatási felületet nyitottak, amely az elraktározott anyagból és a leltárkönyvekből kiderül. Mivel ezek pontos méretei és pozíciói nem ismertek, az összesítő alaprajzon sem tudtuk megjeleníteni, helyüket csak tájékoztató jelleggel feltételesen jelenítettük meg.

3.1. felület. Feltehetően az 1957-es ásatás 3.1. és 3.2. kazettái közé nyitották, mivel itt is felbukkant a kövezett felület. Ettől keletre 40–60 cm mélységben 3–4. századi, gyors- és lassúkorongolt, valamint kézzel készített, világosszürke, szürkésbarna, vörösesbarna, valamint foltosra égett, (egyesekre ráégett ételmaradványokkal), finoman iszapolt és apróbb kavicsszemcsékkel elszórtan soványított fazekak és egy kancsó fülindítását, perem- és oldaltöredékeit dolgoztuk fel, egyes töredékek felületkezeltek voltak.

A köves felület kövei közül kerültek elő 3–4. századi, gyorskorongolt, finoman iszapolt, pirosas, sötétszürke edény és bikónikus tál oldaltöredékei, egyikük felülete felfényezett. Ezek mellett jelentősebb mennyiségben található 5–6. századi, nagyobb és apró kavicsszemcsékkel soványított, szürke, világosszürke, barnásszürke fazekak perem-, oldal- és aljtöredékei, domborúan kiképzett fenékoldallal.

95 cm mélységből 3–4. századiak a gyorskorongolt és kézzel készített, pirosas, szürke, szürkésbarna, fekete, egyesek rétegesen és foltosan égett, kerámiaőrleménnyel, elszórtan apróbb és nagyobb kavicsszemcsékkel soványított fazekak és kisméretű edény oldal-, alj-, nyak- és peremtöredékei. Ezek mellett 5–6. századi, gyorskorongolt, homokkal, kavicsszemcsékkel soványított, világosszürke, szürkésbarna, szürke fazekak alj-, perem- és oldaltöredékei is megtalálhatóak, a peremek erőteljesen kihajlóak, fedőhornyosak, kívülről lekerekítettek *(27.1, 27. tábla/15–16, 20).* Szintén ebből a mélységből került felszínre egy 5–6. századi (?) szürke, bikónikus orsógomb töredéke *(3. tábla/21).*

110–135 cm mélységből 5–6. századi, lassú- és gyorskorongolt, homokkal, apróbb és nagyobb ka-

vicsszemcsékkel soványított, szürke, vöröses, barnásszürke, sötétszürke, egységesen és rétegesen égetett fazekak és kisebb méretű edények oldal-, alj- és erőteljesen kihajló, kívülről lekerekített, egyikük ferdén eldolgozott, széles, de sekély fedőhoronnyal ellátott peremtöredékei ismeretesek *(27. tábla/13).* Szintén ebből a mélységből került elő egy világosszürke fenőkő, mészkőből hasábosan kiképezve, két felületén erőteljes kopásnyomokkal *(31. tábla/23).*

150–160 cm mélységből, egy sárgás rétegből 5–6. századi, lassú- és gyorskorongolt, homokkal és apróbb kavicsszemcsékkel soványított, szürke, szürkésbarna, barnásszürke, sötétszürke és rétegesen égett fazekak és kisebb méretű edények, vékonyfalú kancsó vagy korsó oldal-, alj-, perem- és szalagfültöredékei ismertek, a peremek kívülről lekerekítettek, egyikük ferdén eldolgozott, széles, de sekély fedőhoronnyal volt ellátva *(27. tábla/14, 17–19).*

A **7.1. felület**et feltehetően az 1958-ban nyitott 7. árok kövezett felületének közelében nyitották. Pontos helyzete és méretei ismeretlenek.

A raktározott leletanyagban ebből az árokból 25 cm mélységből találhatóak 5–6. századi, gyors- és lassúkorongolt, apró és nagyobb kavicsszemcsékkel soványított, szürke, szürkésbarna, pirosas, foltosra égett fazekak perem-, alj- és oldaltöredékei, egyiken besimított hornyolattal *(27. tábla/10).*

A **22/1., 2., 3. kazettá**kat az 1959-ben feltárt 22. árok közelében nyitották meg. Pontos méretük és pozíciójuk ismeretlen.

Mélységmegjelölés nélkül mindhárom kazettából az elcsomagolt leletanyagot 3–4. századi, lassúkorongolt, finoman iszapolt és apró szemű kaviccsal soványított, világosszürke, barnásszürke, pirosasbarna, sötétszürke, rétegesen égett kis edény, tál, fazék, kancsó perem-, alj-, oldal- és fültöredékei teszik ki.

A **22/1. kazettá**ból 40 cm mélységből bronzkori szürke bögre peremtöredéke *(27. tábla/5)*, a 2–3. századból korongolt, finoman iszapolt, szürkés fazék peremtöredékei ismertek. Ezek mellett 5–6. századi, lassú és gyorskorongolt, apró és nagyobb kavicsszemcsékkel soványított, szürkésbarna, szürke fazekak, kancsó és tárolóedény alj- és oldaltöredékei találhatóak. A tárolóedény pereme széles, lapos, felső része hullámvonalköteggel díszített, a nyak vízszintes vonalköteggel, a váll bekarcolt hullámvonalköteggel, apró és nagyobb kavicsszemcsékkel közepesen soványított *(27. tábla/1–2, 4–5, 9).* A kerámialeleteken kívül 40 cm mélységben találtak még egy ismeretlen korú, vörösesszürke, foltosra égett, finomszemű homokkal soványított agyagnehezék-töredéket *(30. tábla/20).*

A **22/2. kazettá**ból 5–6. századi gyors és lassúkorongolt, valamint kézzel készített, szürke, sötétszürke, apró kavicsszemcsékkel soványított fazekak perem-, alj- és oldaltöredékei kerültek raktározásra *(27. tábla/3).*

A **22/3. kazettá**ból 30 cm mélységből 2–3. századi, római, szürke tálak és fazekak perem- és válltöredékei finoman iszapolva, egyesek felülete felfényezett *(27. tábla/7–8, 12),* vegyesen 5–6. századi, lassú- és gyorskorongolt, többségük homokkal, apróbb kavicsszemcsékkel soványított, szürke, szürkésbarna, sötétszürke, vöröses (egyesek rétegesen égettek) fazekak alj-, perem- és oldaltöredékeivel *(27. tábla/6).*

A **27.1 felület** teljesen meghatározhatatlan, mivel 27-es kutatási egység 1959-ig nem volt. Az utolsó számú kutatóárok a 25. volt. Ez feltételezi egy másik kutatási egység megnyitását 1960-ban.

A **27.1. felület**ben feltártak egy tűzhelyet (17. obj.). Ettől keletre 25–70 cm mélységben találtak 5–6. századi, gyorskorongolt, homokkal, kavicsszemcsékkel soványított, világosszürke, pirosas, szürke (egyikük foltosra égetett) fazekak alj- és oldaltöredékeit *(27. tábla/11).*

A lelőhely régészeti korszakai és azok objektumai

Wietenberg-kultúra

A Galat-tetői ásatás eredményeiből csupán a bronzkori anyag egy részét ismertették a kutatók. A Wietenberg-objektumokat és -leleteket egy 1984-ben megjelent tanulmányban közölték, ekkor is csak a házakat és azok anyagát mutatták be.[23]

Az 1938–1960 között végzett ásatások során a keresztárok és a sánc mögött, a plató közepén kerültek elő a Wietenberg-kultúrához tartozó jelenségek. A plató másik részén hiányoznak a bronzkorhoz köthető objektumok.[24] A megközelítésül szolgáló gerincet a bronzkorban egy árokkal vágták át, a kidobott földből töltést készítettek (1958/15. árok). Erre párhuzamot Északnyugat-Erdélyből, az Ottomány-kultúra elterjedési területén találtunk.[25]

A keresztárok és a töltés, amely a platót két részre osztotta, a bronzkori település tulajdonképpeni védelmét látta el. Mögötte öt ház és tűzhelyek nyomait tárták fel. A keresztárokban a humuszréteg alatt 0,50 és 2,50 m között fekete föld volt, ez alatt sárgásbarna betöltés 4,60 m-ig, amelyet agyagos altalaj köve-

[23] SZÉKELY, Zoltán 1984, 15–28. A házak anyagát keverve tárgyalják, nem választják külön az egyes házak leleteit. Sajnos a későbbi keveredés következtében már nem tudtuk visszakeresni az objektumok anyagát, mivel a csomagokon nincs feltüntetve még a szelvény/árok száma sem.

[24] SZÉKELY Zoltán 1984, 16.

[25] BADER, Tiberiu 1978, 33 (Ottomány–Várhegy, Szalacs–Dealul Vida, Érkeserű, Érselénd stb.)

tett. Az árok szélessége 6 m, mélysége 4,60 méter, a töltés szélessége az alapjánál 11,50 m és magassága 1 m.[26] A keresztárokra párhuzamot Kisderzsida–Balotă lelőhelyen találunk, ahol a dombtető csak egyik oldalon van erődítve, a meredek oldalait nem erősítették.[27] Fiatfalva–Nagyerdő földje lelőhelyen is hasonló árokkal és töltéssel erődített település nyomaira bukkantak.[28] Úgy tűnik, hogy az árkot a rómaiak ék alakban részben újraásták és a népvándorlás korában is használták, de akkor már más funkciót látott el.

A Wietenberg-kultúrához tartozó objektumok/leletek nagyrészt a keresztároktól északra helyezkednek el. A középső bronzkori objektumokat részben bolygatták a későbbi időszakban odatelepülő kultúrák képviselői. Ugyanakkor a későbbi tárolás során a leletanyagok össze is keveredtek. Sok esetben csak azt lehet tudni, hogy melyik felületből kerültek elő, rétegtanilag nem meghatározhatóak, ezek mélysége is csak kevés esetben ismert, olykor objektumhoz sem köthetőek.

Galaton többnyire felszíni épületek nyomait tárták fel. 1954-ben az 1.2. számú kazettában két egymáshoz közel álló, erőteljesen bolygatott ház nyomaira bukkantak *(*2. obj., *1. tábla/2)*. A szelvényből előkerült leletanyagot keverve leltározták be, sem objektumhoz, sem mélységhez nem köthető. 1956-ban két házat tártak fel.[29] A 6 × 9 m-es B. kazettában 30–50 cm mélységben, pirosra égett paticsréteg fölött Wietenberg kerámia került elő. A ház négyszögletű agyagpadlója jól körülhatárolja a ház méretét: 3 × 4 m, észak–dél irányú tengellyel *(2. tábla/2, 14. tábla/1)*. A kazetta délnyugati részében, 30 cm mélységben *„in situ"* paticsos lenyomat került elő, amely a felszíni ház falának maradványa. A feltárt régészeti leletanyag nagy részéről csupán annyit lehet tudni, hogy ebből a kazettából került elő. A D1. kazetta nyugati részében „in situ" Wietenberg kerámia került elő, közte paticsrögökkel, amelyek szintén egy ház maradványaira utalnak *(4. tábla/1, 14. tábla/5, 6)*. A négyszögletű házat Székely Zoltán 4 × 2,1 méter nagyságúnak határozza meg, melynek a padlója agyagrétegből volt kiképezve.[30] 1958-ban a 8. aróktól nyugatra, a 20–30. métereknél egy 5 × 6 méteres kazettát nyitottak, mivel itt erőteljesebben jelentkezett bronzkori kerámia. Ebben a kazettában egy leégett bronzkori ház maradványai kerültek elő *(12. objektum, 8. tábla/2)*, a kiégett patics megőrizte a ház északi falát és a keleti sarkát. A ház északnyugati sarkában kőből kirakott kerek tűzhely maradványait találták meg. Hozzávetőleges mérete 3,5 × 4 m.

Négyszögű, agyagtapasztásos falú, nyeregtetős házak Kisderzsidáról ismertek, amelyek hasonlóak a B. és D. kazettákban talált házakhoz. A tűzhelyeknek két típusa ismert: agyagból kiképzett, kör alakú tűzhely és lapos kövekből kiképzett, kör alakú tűzhely. Mindkét típus előfordul Kisderzsidán is.[31]

Az 5. árokban a 89–90. méterek között előkerült egy bronzkori objektum (9. obj.), amelyet 138–140 cm mélyen találtak meg. Ugyanebben az árokban a 85–90. méterek között egy tűzhely szenes foltját ismertették (10. objektum), amelyet nem lehetett házhoz kötni, környezetében bronzkori kerámia került elő.

A feldolgozott leletanyagban nagy számban találhatóak négykaréjos tálak: 1954/1 árokból egy karéjos tál díszítetlen peremtöredéke *(16. tábla/6)*, az 1956/D1 kazettából bekarcolt sávokkal díszített karéjos tál töredéke *(18. tábla/8)*, a 3. objektumból bekarcolásokkal kitöltött sávokkal díszített tál peremtöredéke *(19. tábla/2)*, az 1956-os ásatási évből kiegészített, díszítetlen, karéjos tál *(29. tábla/1)*.[32] Szintén 1956-ban került elő a kiegészített, karcsú, keskeny nyakú (esetleg széles szájú) edény *(29. tábla/3)*[33] körömbecsípéses bordával díszítve, amelyről szintén nem lehet pontosan tudni, melyik házhoz tartozik. Az 1956/B. kazettából kihajló peremű, a peremen körömbecsípéses díszítésű fazék *(17. tábla/5)*, a peremen és a perem alatt bepecsételt háromszögekkel kitöltött sávokkal és bekarcolásokkal kitöltött sávval díszített fazék töredéke *(17. tábla/9)*, valamint a peremen ujjbenyomkodásokkal díszített csésze töredéke *(17. tábla/11)* került elő. Az 1956/D1. kazettából enyhén kihajló peremű, bordával díszített fazekak peremtöredékei kerültek elő *(19. tábla/10)*. Szintén a D1. kazettából egy kihajló peremű, ívelt oldalú tál töredékét találták meg, amelyet bekarcolt vonalakkal és bekarcolásokkal kitöltött sávokkal díszítettek *(18. tábla/14)*. 1956-ból ismert egy magasított fülű csésze töredéke *(16. tábla/13)*, amelynek nem ismerjük a pontos előkerülési helyét.

A kerámián a következő díszítések jelennek meg: bekarcolásokkal kitöltött, függő háromszögsávok *(16. tábla/14)*; bekarcolásokkal kitöltött rombuszsávok, háromszögekkel kitöltött sorok *(17. tábla/3)*; bekarcolásokkal kitöltött, többszörösen megtört, egymásba kapcsolódó kétágú meanderkampók *(17. tábla/10)*;

[26] SZÉKELY, Zoltán 1959b, 524; 1984, 17.
[27] BADER, Tiberiu 1978, 34.
[28] SZÉKELY, Zoltán 1970, 311.
[29] Egyik valószínűleg a még 1954-ben megtalált ház, amelyre újra rábontottak (1. obj.).
[30] SZÉKELY, Zoltán 1984, 16.
[31] SZÉKELY, Zoltán 1984, 17.
[32] Székely Zoltán fentebb idézett 1984-es jelentésében ezt az edényt a házak anyagának leírásánál említi, így a B. vagy a D1. kazetta egyik *„in situ"* edénye.
[33] BOROFFKA, Nikolaus 1994, Typentafel 1., TA2a vagy TA4c típussal mutat hasonlóságot.

háromszögű bepecsételések a peremen *(17. tábla/14, 18. tábla/11)*; fogazott, egyszerűen megtört, egymásba kapcsolódó meanderek csatlakozóvonal nélkül *(28. tábla/4)*; egymással szembe helyezett, bekarcolásokkal kitöltött, álló és függő háromszögek, cikkcakksávokkal kombinálva *(28. tábla/5)*; bekarcolt, egyszerűen megtört, egymásba kapcsolódó meanderek *(28. tábla/6)*; függőleges kannelúrák *(29. tábla/2)*. Gyakori díszítőelem a tapasztott borda is: az 1956/D1. kazetta, a peremen és a vállon egyaránt megjelenő ujjbenyomkodásos borda *(18. tábla/9)*; az 1956/D1. kazetta 3. objektumából ujjbenyomkodásos borda a perem alatt *(19. tábla/6, 11, 16)*; körömbecsípéses borda *(19. tábla/10)*.

Kr. u. 2–3. század, római kor

A feldolgozás során a szórványos edénytöredékekből körvonalazódott a rómaiak jelenléte a Galat-tetőn, ahogy azt az ásatást végző régészek is megállapították. Amit nem állapíthattak meg, mivel az ásatás teljes egészében nem volt feldolgozva, az a római telep elhelyezkedése és kiterjedése a lelőhelyen belül. A feltárt régészeti objektumok közül csupán az 1958-ban, az 5. árok 90–93. méterei között feltárt lakóház (11. obj.) keltezhető erre a korszakra, amelynek omladéka 50 cm mélységből került feltárásra. A paticsos, köves betöltésből Commodus-bronzérme ismeretes, római kerámia társaságában. Erre az objektumra egy 5 × 5-ös kazettát nyitottak, amelyből szürke, kiegészíthető tál, talpgyűrűs, finoman iszapolt aljtöredékek, gyorskorongolt fazekak, kisméretű, egyenes peremű edények töredékei kerültek felszínre, amelyek mind a római korra keltezhetők *(24. tábla/5, 6, 8, 10, 12)*. A leletanyagból kiemelkedik egy gyorskorongolt, finoman iszapolt, szürkésbarna, rátapasztott plasztikus hullámvonallal díszített, nyakán benyomkodott díszű bordával ellátott talpgyűrűs gömbös testű edény *(20. tábla/13)*. Ha a különböző kutatási szelvényekben található római leleteket a lelőhely térképére helyezzük,[34] egy 30 × 20 méteres, viszonylag kis területre koncentrálódnak. Kivételt képez az 1954-ben, a 2. árokban feltárt kerámia és Vespasianus-érem, valamint az 1956/B kazetta, amely az ároktól északra mintegy 80 m távolságra található. Ez a sűrűség a bronzkori keresztárok és töltés környékére összpontosul. Ez feltehetően azzal magyarázható, hogy ebben az időszakban részben újraásták a bronzkori árkot és a platót időszakosan védelmi célra használták. A bronzkori keresztárok részbeni, ék alakban történő újraásását Benkő Elek is feltételezi.[35] Az árok megújítását az is alátámasztja, hogy a népvándorlás korára még csak részben van betömődve, 110 cm mélységben 5–6. századra keltezhető kemencét (8. obj.) tártak fel az árok betöltésében. A keresztároktól délre nyitott kutatási felületekből nem került elő római kerámia, ami szintén az árok és sánc védelmi voltát támasztja alá, illetve annak használatát a 2–3. században. Feltételezhető, hogy a tetőn egy fából épített római őrtorony állt, megfigyelés alatt tartva a Küküllő mellett elhaladó római utat, amelynek nyomait 1963-ban találták meg 1,20–1,30 m mélységben, a hídépítés munkálatai során.[36] Kisgalambfalván a rómaiak jelenlétét több ponton is sikerült azonosítani: a Mota-patak bal partján, Telek lelőhelyen, valamint Bolhás-hídja, a Bolhás-patak bal partjának teraszai szintén szolgáltattak római leleteket.[37]

A szórványos és szegényes leletanyag, valamint az a tény, hogy erre az időszakra keltezhetően csupán egy régészeti objektumot találtak, a Galat-tető rövid használatát sugallja a római korban.

Kr. u. 3–4. század

A 3–4. századra keltezhető Marosszentanna-kultúra gótjainak tárgyi hagyatéka az egész platón elterjedt, ha csak szórványosan is. Adott esetben különös nehézséget jelentett a gót kerámia különválasztása a rómaitól, ugyanis sok esetben még az előkerülés mélysége sem volt ismeretes. Már az kuriózumnak számít, hogy az alapvetően a vízpartok közelségét kedvelő népesség ennyire magas fekvésű területet választott lakóhelyül.[38] Kisgalambfalva környékén több ponton is ismerjük telephelyeik nyomait, így a Művelődési háznál,[39] Telek–Dérlő és Sás tava dűlőkben.[40]

A Galaton feltárt objektumok közül több is keltezhető a 3–4. századra. Ezek közül legjelentősebbek a felszíni épületek. Hasonló az 1957/3.2 kazettában feltárt 6. objektum, amely az 5–6. századra keltezhető kövezett felület felbontását követően került elő, feltárva egy épület kiégett paticsfalának vonalát. Ennek fala vesszőfonatos, agyagtapasztásos volt, hozzávetőleges méretei 5 × 4 m volt, kelet–nyugat iránnyal *(5. tábla/1)*. Ennek betöltésében Krausen-

[34] 1954/2 árok, 1956/B. kazetta *(17. tábla/16–18)*, 1956/D. árok *(18. tábla/6)*, 1956/D2. kazetta *(18. tábla/12, 16, 17)*, 1956/D3. kazetta *(20.tábla/1–4, 7–9, 13)*, 1957/1. árok *(21. tábla/11; 22. tábla/1, 2)*, 1957/4. árok *(23. tábla/3, 5, 6)*, 1958/5. árok *(23. tábla/17; 24. tábla/5, 6, 8, 10, 12)*, 1959/19. kazetta *(26. tábla/5–7, 15, 16, 20; 28. tábla/1, 2; 29. tábla/5)*, 1960/22–3. kazetta *(27. tábla/7, 12, 18)*.

[35] BENKŐ Elek 1992, 86.

[36] BENKŐ Elek 1992, 88.

[37] BENKŐ Elek 1992, 85.

[38] Hasonlóan magas fekvésű a Vargyas-patak melletti Pipások dombja.

[39] Körösfői Zsolt által vezetett, még közöletlen, leletmentő feltárás.

[40] BENKŐ Elek 1992, 85–86.

gefässe-peremtöredéket, téglapiros edények töredékeit, hullámvonallal díszített edények töredékeit és egy vaskés töredékét találták (ezt a feldolgozás során nem sikerült megtalálni). Mivel a feltárás során ezen a részen tűzhely nyomára nem bukkantak, feltételezhetően gazdasági épülettel kell számolnunk. Hasonló ismeretes Székelyudvarhely Kadicsfalva–Alsólok lelőhelyen is.[41]

Az 1957/3.2. kazettából mélység vagy réteg megnevezése nélkül 3–4. századi, gyorskorongolt, finoman iszapolt, apró kavicsszemcsékkel és homokkal soványított, vöröses, vörösesbarna, sötétszürke fazekak és tálak oldal- és aljtöredékei ismeretesek, egyesek felületkezeltek voltak.

A felszíni épület közelében, annak járószintjén, 30 cm mélységben egy sárgás kövű, betétes ezüstgyűrű került elő, amely a kora népvándorlás korára keltezhető *(31. tábla/18).*

Feltehetően egy felszíni lakóház kőből rakott tűzhelyéről lehet szó, amelyet az 1957/4. árokban tártak fel (7. obj., melyről nincs rajz vagy fotódokumentáció). Mivel a felszíni, feltehetően boronavázas épület nem égett le, a tűzhelyén kívül nem maradt más régészeti nyoma.[42] Noha a ház széleit nem sikerült meghatározni, környezetéből 3–4. századi leletanyag került elő. A tűzhely *„in situ"* felszedéséhez egy kis kazettát nyitottak, amelyben a nyugati részen 45–50 cm mélységben egy kis aranygyűrű került elő, melynek méretei 1,1 cm/1,6 cm, szélessége 0,9 cm/0,4 cm, vastagsága 0,1 cm *(31. tábla/17)*. Közepén ötszögű foglalat, amelynek kőbetéte elveszett, ennek két oldalán három szögben pontozott dísz volt észlelhető. A gyűrű környezetéből Marosszentanna-kultúrához tartozó, lassúkorongolt, nagyobb kavicsszemcsékkel soványított, szürkésbarna, egyazon edény oldal-, alj- és válltöredékei kerültek elő *(23. tábla/1–2)*.

Az 1957/1. árokban 60 cm mélységben égett tűzhely maradványait találták (5. obj.), benne korongon készült szürke edény fenekét, valamint kézzel készített fazék peremtöredékét *(22. tábla/5)*.

Az ásatás során a már részben feltöltődött keresztárokban és annak környezetében számos ponton kerültek elő 3–4. századi leletek. Az ásatási jelentésben ezen a részen hamvasztásos temetkezéseket említenek.[43] Az 1956/D árokban szén, átégett patics, csont és egy füles edény töredékei kerültek felszínre, valamint innen került elő egy fél, kettős kúp alakú agyaggyöngy. Az 1956/D3 kazettában 90–110 cm mélységben szórt hamvasztásos temetkezés nyomai kerültek elő: emberi és állati csonttöredékek, vastag szénréteg, benne egy korongon készült edény kihajló pereme *(4. tábla/2).*

A kazettából 90–120 cm mélységből Marosszentanna típusú, lassú és gyorskorongolt, finoman iszapolt és nagyobb kavicsszemcsékkel soványított, szürkésbarna, barnásszürke, szürke, piros, (némelyik rétegesen égett) fazekak alj- és oldaltöredékei kerültek elő.

Az 1958/5. árokban 85–90 cm között, 110 cm mélységben szintén hamvasztásos temetkezés nyomai ismeretesek, csonttal, szénnel és edénytöredékekkel.

Az 1956/D4. kazetta északi sarkában egy 140 cm ovális kirakott felület került felszínre, agyagozással (4. obj.), melyen szénnyomokat dokumentáltak, ez alatt 130 cm mélységben az agyag vastagon átégett *(14. tábla/3)*. Körülötte szétszórt temetkezés nyomai voltak megfigyelhetők *(2. tábla/3).* Az egyiknél egy szürke színű, finom iszapolású szalagfül, edénytöredékek és rossz megtartású emberi és állati csontok kerültek elő a szén közül.[44] Ezen a részen találtak egy kettős kúp alakú agyaggyöngytöredéket is. Ezt a halottégető máglyát és a hamvasztásos temetkezéseket az 5–6. századra keltezték. Mivel ebben a korszakban csontvázasan temetkeznek, a szakirodalom tévesnek ítélte meg az efféle temetkezéseknek az előkerülését a lelőhelyen, összemosva a köves felületeket.[45] Valójában egyetlen, ovális, agyaggal tapasztott, átégett felületről van szó. Hasonló halotthamvasztó felületeik kerültek elő a Maroszentanna–Csernyeahov-kultúra lelőhelyén Mihălăşeni-ben (Botoşani megye), ahol a köveket vastagon lesározták.[46] A hamvasztásos temetkezések nem voltak ugyan gyakoriak a Marosszentanna-kultúrában, ellenben találunk példát rá Délkelet-Erdélyben, pl. Baráthely, Sóvárad, vagy Szentgyörgy–Eprestető.[47] Az Erdélyi-medencében Maroslekencén, Radnóton, Mezőszoporon, Maroscsapón szintén találtak kora népvándorlás kori hamvasztásos temetkezéseket.[48]

[41] KÖRÖSFÖI Zsolt – NYÁRÁDI Zsolt – SÓFALVI András 2009, 320–323.

[42] Hasonló felszíni épületek kerültek feltárásra Székelyudvarhely Kadicsfalva–Alsólok lelőhelyen. Abban az esetben, amikor a ház nem égett le, akkor csupán a kőből rakott U alakú tűzhelyet találtuk csupán meg, abban az esetben, amikor a ház leégett, sikerült szerkezeti elemekre utaló régészeti megfigyeléseket tenni, melyek értelmében ezek a lakóháztípusok boronavázas technikával készültek. KÖRÖSFÖI Zsolt – NYÁRÁDI Zsolt – SÓFALVI András 2010, 7.

[43] SZÉKELY Zoltán, 1959a, 235.

[44] Az eltett csontoknak egy részét a feldolgozás során megtalálták a következő leltári számok alatt:17398, 1021, 2728, 2731, 2734, 2736, 2740, 2757, 2759. Ezeken a csontokon erőteljes elfehéredés mutatkozott, valamint összerepedeztek az égés folyamán. A csontok között egyértelműen lehetett azonosítani egy emberi állkapcsot, valamint csigolyákat.

[45] BENKŐ Elek 1992, 86.

[46] ŞOVAN, Octavian Liviu 2005, 148. Pl. 299, 300.

[47] CÎMPEANU, Hica Ioana 1979, 157–170.

[48] PROTASE, Dumitru 1971, 125–133.

5–6. század, gepida település

A Galat-tető legutolsó települési szintje az 5–6. századi gepidákhoz köthető. Ebből a korszakból az egész platón találtak régészeti leletanyagot. Az 5. század második felében a Nagy-Küküllő völgyében már felbukkanó gepidák jelenléte Kisgalambfalva környékén kimutatható Székelykeresztúron, Nagygalambfalván és Betfalván.

A szakirodalomban ismertté vált Galat-tetői lelőhely egyik jellegzetes és vitatott kérdése annak 5–6. századi erődítése, amelyet Horedt Kurt a malomfalvival[49] és a Kisselyk–Várhegyen[50] találhatóval kapcsol össze. Bóna István nem tartotta eléggé kielégítőnek ezeknek az objektumoknak a kutatását ahhoz, hogy kijelenthessük, hogy ezek a gepidák uralma alatt készültek volna. Az erődítések építése ebben a korszakban azért is vitatható, mivel teljességgel hiányzik a Tisza vidékéről, a gepidák korábbi szállásterületeiről.[51]

Benkő Elek sem gondolja 5–6. századinak a kisgalambfalvi erődítést.[52] Székely György feltételezi, hogy akár a 7. század elejére átnyúló település a gepida királyság bukása utáni megerősített menedékhelyük lehetett.[53]

A Galat-tető egy 1250 m kerületű, helyenként 1,5 m mély árokkal és sánccal erődített, az északi részen kettős földtöltéssel van ellátva. Magát az egész tetőt körülvevő árok- és sáncrendszert több helyen kutatták meg. A tető északi oldalán az 1956/C árokban, az északkeleti és északnyugati végein egyaránt megtalálták a tetőt övező sánc és árok nyomait *(3. tábla/1)*. Az árok belsejéből 95–100 cm mélységből az agyag fölött, a fekete humusz alatt előkerültek egy szürke fazék korongon készült perem- és oldaltöredékei. Pereme enyhén kihajló, melyet az oldalán párhuzamos, bekarcolt vonalak díszítenek *(18. tábla/1)*. A külső földtöltés szélén 30 cm mélységben, a humuszban egy kettős kúp alakú népvándorlás kori orsókarika került elő.

A plató északkeleti részén az 1958/8. árok, a nyugati részen az 1958/6 árok és a keleti részen az 1958/7 árkok kutatása nem hozott újdonságot az erődítés keltezése terén. A terület délkeleti részén, az 1957/2. kutatóárokkal átvágott töltésben, amelynek fekete humusz betöltése volt, korongolt, szürke, szemcsés, gepida típusú edénytöredékek ismeretesek.

A keresztárok és a körárok viszonyát az 1959/24. árkokkal kutatták a terület keleti oldalán *(10. tábla/1)*. A körárok sáncának töltéséből egy bepecsételt gepida kerámiatöredék került elő.

Az árok feltárásának eredményei rámutattak, hogy a keresztárok nem állott egy időben a körárokkal, ugyanis a kettőnek semmiféle kapcsolata nincs. A kettő között több mint 10 méteres rés van, így védelmi szempontból ez a sánc és árok sem sokat érne, hisz mögé kerülve oldalról támadható. Arra, hogy a két védelmi elem nem állott egy időben, rámutatnak maguk a különböző korszakok leleteinek szóródásai is. Amint azt már a bronzkornál és a római kornál is tárgyaltuk, ezeknek a korszakoknak a leletei a sánctól északra levő területre esnek. A keresztárok nem lehet 5–6. századi, mivel annak már részben feltöltődött rétegébe a gepidák egy külső sütőkemencét építenek 110 cm mélységben a mai járószinttől. Ha összevetjük, hogy a körárok árkából és sáncából 5–6. századi kerámia került elő, valamint, hogy ebben a korszakban terjed ki a leletszóródás az egész plató területére, mindez azt sugallja, hogy annak keltezését a gepidák korára helyezzük.

Ami tovább erősítheti az objektum gepida korba való keltezését, az a körárok mentén előforduló lekövezett felületek problematikája, amelynek funkciója egyelőre még kérdéses, ámbár a keltezése kétségtelenül az 5–6. századra helyezhető. Az ezekhez a felületekhez használt követ a körárok megásása szolgáltatta. Erre a tényre az ásatást végző régészek többször is rámutattak.[54] A legnagyobb köves felületek a körárok szomszédságában találhatóak. Összesen 7 kisebb-nagyobb köves felület került elő, amelyek legfőbb jellemzői, hogy magasan, a jelenlegi felszíntől 15–20 cm mélységben kerültek feltárásra, viszonylagosan elrendezve, adott esetben meghatározható és szabályosabb kiterjedéssel. További közös jellemvonásuk, hogy a kövek közötti részeket szenes, kerámia- és paticstörmelékes, állatcsontos letaposott réteg képezte.

A felületekből előkerült leletanyagon kívül ezek keltezését adott esetben segítették a szuperpozíciók is. Az 1957/3.2 kazettában egy kövezett felületet tártak fel[55] *(5. tábla/1),* melyről 5–6. századi kerámia került elő *(22. tábla/21).* Ezt felbontva egy épület kiégett paticsfalának vonalát tárták fel (6. obj.), amely a 3–4. századra keltezhető. Ezen kívül kövezett felületet tártak fel a plató déli oldalán az 1957/2. árok kazettájában, ahol 5–6 m hosszúságban ökölnyi kövekkel kirakott felület jelentkezett 20–30 cm mélységben. A plató északkeleti részén az 1958/7. árokban nagyjából 10 m hosszúságban bukkantak kövezett felület nyomára. Az ásatási megfigyelések

[49] HOREDT, Kurt 1979, 72–81.

[50] HOREDT, Kurt 1964, 187–204. HOREDT, Kurt 1969, 136–137.

[51] BÓNA István 1986, 152.

[52] BENKŐ Elek 1992, 87.

[53] SZÉKELY György 1996, 8–12.

[54] SZÉKELY Zoltán 1962, 28, 31, HOREDT, Kurt – SZÉKELY, Zoltán – MOLNÁR István 1962, 633.

[55] Feltehetően ennek a résznek a feltárását folytatják 1960-ban, amelyről nincsen dokumentációnk.

szerint a gömbkövek egy homokágyba voltak helyezve, bontásuk során szürke, kihajló peremű edény töredékei kerültek elő.

A plató délkeleti részén az 1958/14. árokban előkerült köves felület tisztázása miatt több részletben is rábontottak. Legnagyobb kiterjedésében a terület délnyugati részében, az 1958/12. árokban, valamint az 1959/12. felületben kutatták. A kövek közül itt is 5–6. századra keltezhető kerámia került felszínre. Ezen a részen három nagyobb köves felületet határoltak el, az egyik, a legszabályosabb felület kb. 4 × 4 m alapterületű. Főként erre a példára alapozva a kutatók a köves felületeket esetleges épületek padlóinak határozták meg, amelyet más kutatók is átvettek.[56] Görgetegköveket kevés esetben találunk lakóházak padolásánál,[57] mivel alapvetően egy hideg és instabil felületet képez. A feltárt köves felületek esetében csupán egynél rajzolódott ki némi szabályosság. Ellenben ennek a metszetének tanulmányozása során láthatjuk a jelentős szintkülönbséget *(9. tábla/2),* úgy, hogy aligha hihetjük, hogy egy épületbelsőről lenne szó. Feltehetően ezek a köves felületek külső járószinteket, esetleges munkafelületeket jelentenek, amelybe beletaposták a háztartási hulladékot.

Több esetben sikerült régészeti objektumra utaló nyomokat, esetleges lakóépületeket találni a köves felületek közvetlen környezetében, amelyek korszakban hozzátartoznak. Az 1958/11. árok déli végében 35 méternél 25 cm mélységben kövezett felület került elő, felületén népvándorlás kori, gyorskorongolt, szürke edénytöredékekkel *(25. tábla/2).* Ettől 4 méterre 30 cm mélységben egy leégett épület paticsfalának maradványait észlelték. (13. obj). Az omladék közül kihajló peremű, 5–6. századi edénytöredékek kerültek elő.

A lelőhely nyugati részén feltárt 1959/17. kazettában felbukkanó köves felület mellett 5 × 4 m-es szakaszon erőteljes paticsos, szürke kerámiás, köves rész jelentkezett *(11. tábla/1),* amely egy 5–6. századi felszíni épület nyoma volt (16. obj.). A paticsos omladék közül két nyéltokos nyílhegy került elő *(31. tábla/7–8).*

Az 1958/12. felületben a 30 cm mélységben előkerült köves felület közelében egy 2,5 × 3,1 m alapterületű, kelet–nyugat tengelyű lakóházat[58] említenek (14. obj.), amelynek betöltéséből egy kés, két db agyaggyöngy, őrlőkőtöredék és szürke gyorskorongolt kerámia ismeretes. Véleményünk szerint ezek a követ-zett felületek a hasonló épületek külső járószintjeit, hétköznapi tevékenységeinek helyszíneit jelentik.

A feltárások során félig földbe mélyített lakóépületet (15. obj) is feltártak az 1958/13. árok középső részen nyitott kazettában, 2,5 × 3 méteres alapterülettel. Betöltéséből egy vaskés, 5–6. századi edénytöredékek és hordó alakú agyaggyöngy kerültek elő. Egyik lakóházban sem találtak tüzelőberendezésre utaló nyomokat. Külső sütőkemencét a keresztárokban tártak fel. Az 1958/5. árok északi felében, 108–110 m között, 120 cm mélységben kerek, égett tűzhely (8. obj.) került elő, melynek a szélei gömbkövekből voltak kirakva, belső része agyagos, vastagon átégve *(7. tábla/2).* Bent a tűzhelyben egy szürke színű, korongon készült edény töredéke valószínűleg a gepida korra keltezi. Szélessége 140 cm, magassága 70 cm, az árok falába volt beásva. A kemence körül, vele egy szinten, 1 méter mélységben állatcsontok kerültek elő szénmaradványokkal. Egy másik kemencéről is találunk említést. A 196/27.1-es felületben találtak egy tűzhelyet (17. obj.),[59] ettől keletre 5–6. századi, világosszürke, pirosas, szürke, gyorskorongolt, homokkal, nagyobb és apró kavicsszemcsékkel elvétve soványított fazekak alj- és oldaltöredékeit raktározták el.

Az objektumokból és a rétegből előkerült régészeti leletanyagra legközelebbi párhuzamokat Malomfalván találunk.

Nem túl gyakori formák, de megtalálhatóak a gyorskorongolt, finoman iszapolt, fényezett felületű, fekete és barnás színű, gömbös testű edények *(23. tábla/15; 24. tábla/17).*[60] Ezekből az edénytípusokból gyakoribbak az apró kavicsszemcsékkel soványított, egységesen égetett, vékonyfalú edények *(22. tábla/15, 20; 27. tábla/13)*. Egyes esetekben ezeket belülről kinyomott dudorokkal díszítik *(17. tábla/20; 25. tábla/14)*. A finomabb darabokat pecsételéssel díszítették *(27. tábla/19)*, vagy a fényezett felületre néhol rácsszerű mintákat csiszoltak be *(25. tábla/18)*.[61] A leggyakoribb formák a fazekak. Általában ezeket is durva, szemcsés anyagból, lassú- és gyorskorongon készítették, többségüket sekély fedőhoronnyal látták el. A fazekak vállát gyakorta díszítették hullámvonalköteggel *(25. tábla/9, 11, 12, 16)*, egyesek pereme körömbenyomkodással díszített, vállán bekarcolt vízszintes vonalakkal *(26. tábla/13)*, aljuk többnyire domborúan kiképzett. Előkerültek az edényekhez tartozó, többnyire lassúkorongon készített, sötétszür-

[56] RUSTOIU, Gabriel 2005, 60.

[57] Akadnak példák kőpadolású lakóházakra, így Biharban feltártak egy 4,80 × 4,15 méteres, késő népvándorlás kori lakóházat, mely kelet–nyugat irányú, –0,35 méteren jelentkezett a ház folyami kövekből készült padlója. DUMITRAŞCU, Ştefan 2003, 53.

[58] Erről nincs más jellegű dokumentációnk.

[59] Pontosabb adatokkal erre az objektumra nem rendelkezünk.

[60] Az asztali kerámiához tágabb párhuzamokat közöl: CSEH János 1994, 16–18.

[61] HOREDT, Kurt 1979, 137; BÂRZU, Ligia 1995, 283, 284, fig. 9.7, 10., 11–14.

ke fedők is *(23. tábla/13; 24. tábla/14, 17; 25. tábla/6, 8)*.[62] A feldolgozott leletanyagban előfordulnak gyorskorongolt, barnásszürke, szalagfüles kancsók töredékei, szintén szemcsés kaviccsal soványítva *(21. tábla/7; 23. tábla/16; 24. tábla/19; 27. tábla/9)*. Az edényformák között, amelyek Galaton előkerültek, megtalálhatóak az „S" profilú és mély tálak is, gyorskorongon készítve, homokkal soványított anyagból *(20. tábla/5; 23. tábla/12; 24. tábla/11)*. Szép számban kerültek elő a többnyire gyorskorongon készült, homokkal vagy kaviccsal soványított, kisebb méretű, széles, lapos peremű tárolóedények. Vannak köztük díszítetlen példányok *(20. tábla/10)*, másokat nyakukon hullámvonalköteggel, vállukon vonalköteggel *(26. tábla/1;* vagy fordított sorrendben: *27. tábla/2),* vagy felső harmadán és peremén hullámvonalköteggel díszítették *(21. tábla/14)*. Egyik erőteljesen kiugró vállú edény felülete háromszögű eszközzel bepecsételt *(29. tábla/6)*.[63] A változatos edényformákat gazdagítják a gyorskorongolt, szürkésbarna poharak peremtöredékei *(21. tábla/2)*. Kevés számban, de megtalálhatóak az itteni feltárt anyagban is a kézzel készített fazekak töredékei *(18. tábla/3; 21. tábla/10; 27. tábla/16)*. Hasonlóan kevés arányban kerültek elő kézzel készített edények a malomfalvi ásatásból is.[64] A feltáráson az egyik legjellegzetesebb gepida edényforma is előkerült, a kiöntőcsöves edény töredékét a raktározott anyagban nem sikerült megtalálnunk.[65]

Erdélyből kevés edényégető kemencét ismerünk ebből a korszakból. Hasonló kemencéket tártak fel Baráthelyen[66] és Szucságon,[67] további párhuzamok ismeretesek a Tisza-vidéken Törökszentmiklós[68] és Szolnok–Zagyvapart[69] lelőhelyeken.

A kerámia mellett a feltárás során előkerült használati tárgyak közül kiemelkednek a régészeti szakirodalomban is ismeretes nyílhegyek *(31. tábla/7, 8)*, púpos hátú, nyéltüskés és lapos vaskések *(31. tábla/2–4, 16)*. Ezek mellett előkerültek fenőkövek *(31. tábla/21–24)*, valamint bikónikus orsógombok is *(30. tábla)*.

Nyárádi Zsolt – Haáz Rezső Múzeum, Székelyudvarhely; nyaradi_zsolt@yahoo.com
Botha Zoltán – Székelyudvarhely; botha_zoltan@yahoo.com

Rövidítésjegyzék

ActaMN	=	*Acta Mvsei Napocensis* (Kolozsvár)
ArchÉrt	=	*Archaeologiai Értesítő* (Budapest)
CCA	=	*Cronica Cercetărilor Arheologice din România* (Bukarest)
Dacia N. S.	=	*Dacia, Nouvelle Série – Revue d'Archéologie et d'Histoire Ancienne* (Bukarest)
MCA	=	*Materiale şi Cercetări Arheologice* (Bukarest)
MIMK	=	*Molnár István Múzeum Kiadványai* (Székelykeresztúr)
UPA	=	*Universitätsforschungen zur Prähistorischen Archäologie* (Bonn)
VAH	=	*Varia Archaeologica Hungarica* (Budapest)
SCIV	=	*Studii şi Cercetări de Istorie Veche* (Bukarest)
SUBB	=	*Studia Universitatis Babeş-Bolyai* (Kolozsvár)

[62] Hasonló fedők ismeretesek Baráthelyről és Gyaluból (CSEH János 1997, 140.)
[63] HOREDT, Kurt 1979, 138, Taf. 68/4.
[64] HOREDT, Kurt 1979, 141–144.
[65] Ezt a darabot közli HOREDT, Kurt 1958, 89.
[66] BÂRZU, Ligia 1995, 279.
[67] OPREANU, Coriolan – COCIŞ, Sorin 2002, 227–268.
[68] CSEH János 1990, 223–240.
[69] CSEH János 1999, 47–49.

Irodalom

BADER, Tiberiu
1978 *Epoca bronzului în nord-vestul Transilvaniei. Cultura pretracică şi tracică,* Bucureşti.
BÂRZU, Ligia
1973 *Continuitatea populaţiei autohtone în Transilvania în secolele IV–V (cimitirul 1 de la Bratei)*, Bucureşti.
1995 La station numero 1 de Bratei, dép. de Sibiu (IVe–VIIe siècles), *Dacia N. S.*, XXVIII–XXIX, 1994–1995, 239–295.
BENKŐ Elek
1992 A középkori Keresztúr-szék régészeti topográfiája, *VAH,* V, Budapest.
BÓNA István
1986 Daciától Erdőelvéig. A népvándorlás kora Erdélyben (271–896), in: Köpeczi Béla (főszerk.): *Erdély története. I. A kezdetektől 1606-ig,* Budapest, 107–234.
BOROFFKA, Nikolaus
1994 *Die Wietenberg-Kultur, Ein Beitrag zur Erforschung der Bronzezeit in Südosteuropa, UPA*, Band 19, Bonn.
CSEH János
1990 Gepida fazekaskemence Törökszentmiklóson*, ArchÉrt,* 117, 2, 223–240.
1994 Keleti germán asztali keramika a kora népvándorlás kori Közép-Tisza vidékéről, *Falufigyelő*, 5, 12, Mesterszállás, 16–18.
1997 Régészeti adatok a gepida kerámiához. Leletek az öcsödi terepmunkákból*, Jászkunság,* XLIII, 34, 134–141.
1999 Régészeti adalékok egy Zagyva-parti gepida településről, in: *A gepidák. Gyulai katalógusok 7*, Gyula, 47–49.
CÂMPEANU–HICA, Ioana
1979 Riturile funerare din Transilvania de la sfârşitul secolului al III-lea până în secolul al IV-lea e. n., *ActaMN*, XVI, 157–170.
DAICOVICIU, Constantin
1940 Neue Mitteilungen aus Dazien (Funde und Einzeluntersuchungen), *Dacia*, VII–VIII, 1937–1940, 299–336.
DUMITRAŞCU, Ştefan
2003 Biharea, punctul Cetatea de pământ. Campania 2002, *CCA,* Bucureşti, 53–54.
FERENCZI Géza – FERENCZI István
1958 Régészeti-helyrajzi kutatások a Nagy-Küküllő völgyének felső részében 1955–1956-ban, *SUBB*, 3, 15–31.
HOREDT, Kurt
1958 *Untersuchungen zur Frühgeschichte Siebenbürgens*, Bucureşti.
1964 Aşezare fortificată la Şeica Mică (raionul Mediaş*), SCIV,* 15, 2, 187–204.
1969 Befestige Siedlungen des 6. Jahrhunderts u. z. aus Siebenbürgen. Siedlung, Burg und Stadt (Studien zu ihren Anfängen), in: Karl-Heinz, Otto – Herrmann, Joachim (Hrsgg.): *Schriften der Sektion für Vor- und Frühgeschichte,* Band 25, Berlin, 129–139.
1979 *Moreşti (Grabungen in einer vor- und frühgeschichtlichen Siedlung in Siebenbürgen),* Bucureşti.
HOREDT, Kurt – SZÉKELY, Zoltán – MOLNÁR, István
1962 *Săpăturile de la Porumbenii Mici (r. Odorhei), MCA,* VIII, 633–641.
KÖRÖSFŐI, Zsolt – NYÁRÁDI, Zsolt – SÓFALVI, András
2009 Odorhei–Lok*,* in: Bem, Carmen (red.): *Cronica cercetărilor arheologice din România – Campania 2008.* Târgovişte, 320–323.
2010 *Bronzkori népek és vizigótok Székelyudvarhely határában*, Székelyudvarhely.
NYÁRÁDI Zsolt
2011 Gepidák a Nagy-Küküllő felső folyásának dombközi medencéiben, in: Körösfői Zsolt (főszerk.): *Erdély és kapcsolatai a kora népvándorlás korában*, *MIMK*, 3, 321–375.
OPREANU, Coriolan – COCIŞ, Sorin
2002 Atelierele ceramice din secolul V p. Ch. descoperite în aşezarea de la Suceag (jud. Cluj), *Ateliere şi tehnici meşteşugăreşti. Contribuţii arheologice,* Cluj-Napoca 227–268.
ORBÁN Balázs
1868 *A Székelyföld leírása régészeti, történelmi, természetrajzi s népismei szempontból, I. Udvarhelyszék*, Pest.
PROTASE, Dumitru
1971 *Riturile funerare la daci şi daco-romani*, Bucureşti.
ROSKA Márton
1942 *Erdély régészeti repertóriuma. I. Őskor*, Kolozsvár.
RUSTOIU, Gabriel
2005 Habitatul în Transilvania în a doua jumătate a secolului al V-lea şi prima jumătate a secolului al VI-lea*, Bibliotheca Septemcastrensis*, 12, Sibiu, 39–83.
ŞOVAN, Octavian Liviu
2005 *Necropola de tip Sântana de Mureş-Černjahov de la Mihălăşeni (judeţul Botoşani)*, Târgovişte.
SZÉKELY György
1996 Népmaradványok a Kárpát-medencében, *História*, 2, 8–12.
SZÉKELY, Zoltán
1959a Raport preliminar asupra sondajelor executate de Muzeul Regional din Sf. Gheorghe, în anul 1959, *MCA*, V, 231–245.
1959b Săpăturile arheologice de la Porumbeni Mici, *MCA*, V, 523–530.
1962 Săpăturile arheologice de la Porumbeni Mici, *MCA*, VIII, 25–33.
1970 Săpăturile executate de Muzeul din Sf. Gheorghe (1959–1966), *MCA*, IX, 297–315.
1984 Cercetări arheologice la Porumbeni Mici (Judeţul Harghita), *Aluta*, XVI, 15–28.

Cercetări arheologice la Porumbeni Mici, cetatea Galat (1938, 1954, 1956–1960)

(Rezumat)

Platoul situat în valea Târnavei Mari, lângă localitatea Porumbeni Mici a fost cercetat arheologic în anul 1954, apoi reluat între anii 1956–60, în colaborarea muzeelor din Cristur şi Sfântul Gheorghe. În urma acestor campanii a fost cunoscută stratigrafia şi epocile aflate în acest sit, care are o întindere mai mare de 4 hectare. Au fost delimitate patru epoci. Primii locuitori ai platformei au fost cei din epoca bronzului mijlociu. În această fază platoul a fost întărită cu un şanţ de 4,60 m adânc, rambleul valului se compunea din bucăţi de argilă scoase în urma săpării şanţului. Valul măsoară la bază 11,50 m, având iniţial o înălţime aproximativ ca adâncimea şanţului. Culturii Wietenberg aparţin locuinţele de suprafaţă, care au ieşit la iveală în spatele întăriturii amintite. Din aceste complexe au fost scoase fragmentele unor vase cu decoruri diverse.

Platoul a fost repopulată în epoca romană. Şanţul a fost resăpat, iar în spatele acestuia au fost construite câteva complexe. Locul capătă în această fază un caracter de refugiu. Materialul databil acestei epoci este foarte săracă, cuprinzând două monede romane, şi cioburi din diferite vase.

A treia etapă aparţine culturii Sântana de Mureş. Din aceste secole se datează înmormântările de incineraţie cu rugul funerar descoperit. Culturii Sântana aparţin câteva clădiri de suprafaţă, vetre şi o locuinţă. Lângă materialul ceramic caracteristic al acestei epoci se alătură un inel din argint, şi una din aur.

Ultimul nivel arheologic aparţine secolelor 5–6, legată de populaţia gepidică. În această fază s-a întărit întreaga platformă cu un şanţ şi val de 1250 m. În urma săpării şanţului din pietrele scoase se creează diferite platforme de piatră, care de fapt sunt nişte suprafeţe pe care se realizau diferite activităţi. În preajma unor dintre aceste platforme se găsesc diferite complexe care se pot lega cu aceste activităţi. Materialul arheologic găsit pe aceste platforme şi în complexe este destul de bogat. Ceramica cu forme diferite deseori era ornamentată prin lustruire, incizii, stampilare. Vasele în mare majoritate au fost modelate la roată rapidă şi înceată, rareori sunt făcute cu mâna. Lângă ceramică au fost găsite cuţite, vârfuri de săgeată, prâsnele de lut, pietre de şlefuit.

Materialul acestor săpături nu a fost publicat în întregime, au apărut numai rapoartele campaniilor. În urma acestor studii am prelucrat întregul material, cu ajutorul documentaţiei de săpătură am încercat analizarea amplă a acestui sit. Situaţia a fost îngreunată de mai multe factori. Unul dintre acesta era împărţirea materialului între cele două muzee, aflate în colaborare. Documentarea destul de săracă a unor campanii de săpătură, mai ales a celor din anii 1959–60 constituie o lipsă de informaţii incompletabile.

Archeological excavations at Kisgalambfalva, the Galat fortress (19387, 1954, 1956–1960)

(Abstract)

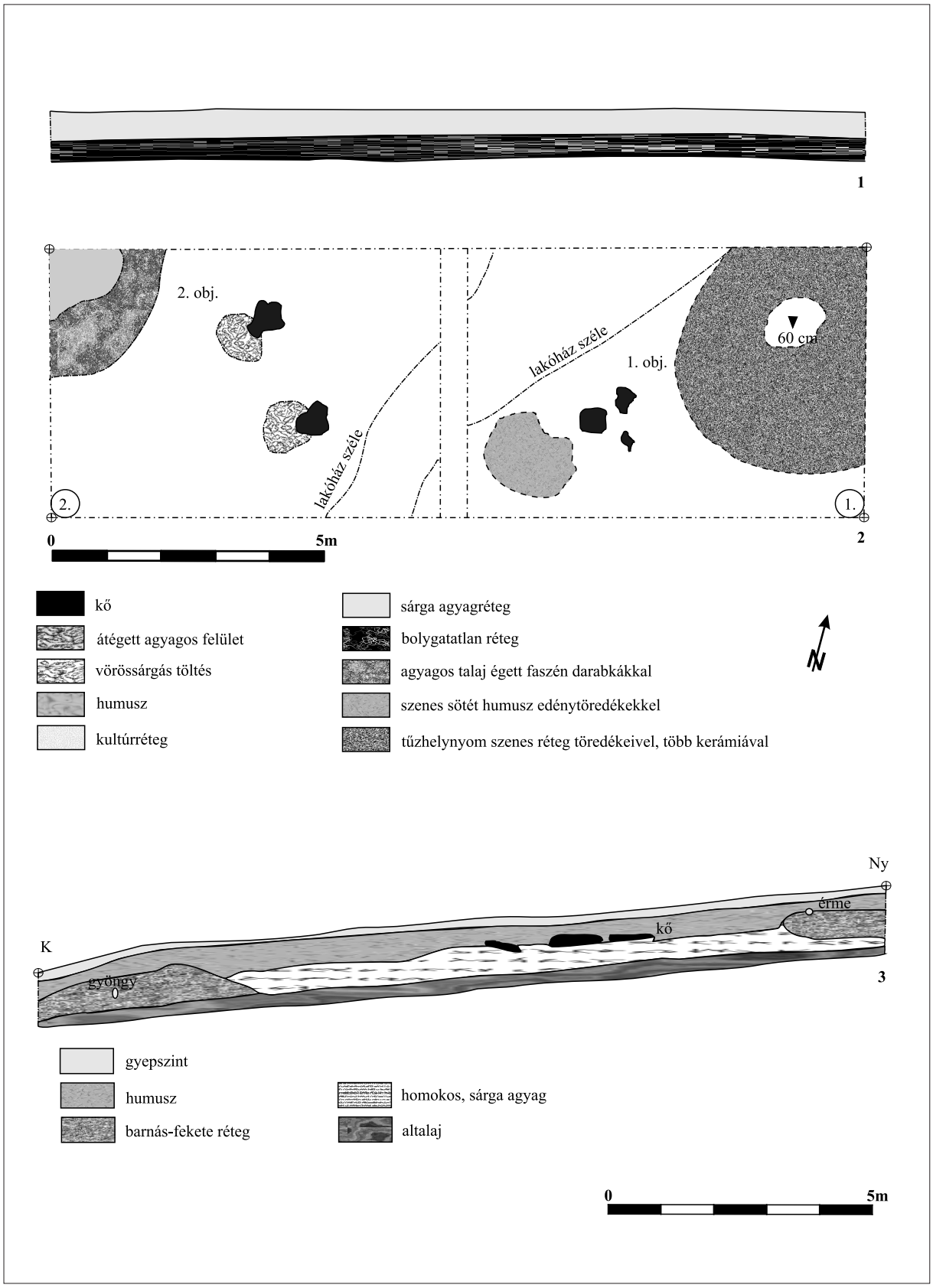
The plateau situated in the valley of Nagyküküllő (Târnava Mare), near the town of Kisgalambfalva (Porumbeni Mici) was archeologically investigated in 1954, which was then resumed in between the years of 1956–1960, in collaboration of the museums of Székelykeresztúr (Cristuru Secuiesc) and Sepsiszentgyörgy (Sfântu Gheorghe). Following these campaigns the stratigraphie and the eras of this site, which stretches over a land of more than 4 hectares, were determined. Four different eras were defined. The first inhabitants of the platform were the people of the Middle Bronze Age. In this phase, the plateau was fortified with a 4.60 meters deep moat; the embankment wave consisted of pieces of clay removed during the digging of the moat. The wave measures 11.50 meters at the core, initially having a height equal to the depth of the moat. The housing area on the surface belongs to the Wietenberg Culture, which emerged behind the above mentioned fortification. In these complexes fragments of pots with different decorations were found.

The plateau was repopulated in Roman times. The moat was dug out again, and behind it several complexes were built. At this stage, the place gains a characteristic of a refuge. The materials dating back to these times are very few; it only includes two Roman coins and fragments of different jugs and pots.

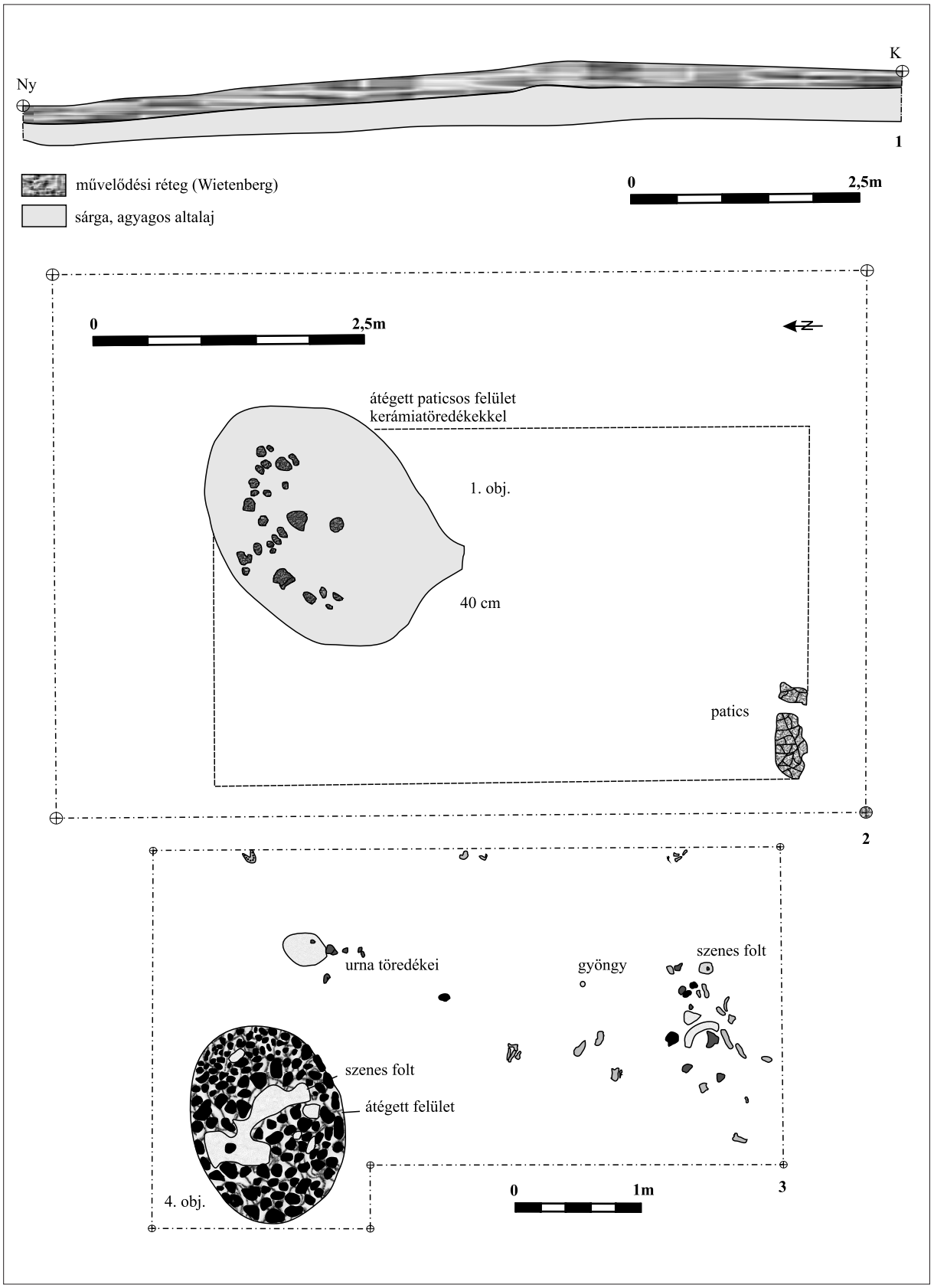
The third stage belongs to the Marosszentanna (Sântana de Mureş) Culture. Cremation burials with uncovered funeral pyres date back to this time. Some surface buildings, hearths and housing areas belong to the Marosszentanna Culture. Apart from the ceramic material characteristic to this era,, we can add one silver and one gold ring.

The last archeological level dates back to the 5th and 6th centuries, and is related to the Gepidic population. During this period, the entire plateau was fortified with a moat and a wall of 1250 meters. Following the digging of the moat, different stone platforms are created, from the removed stones, which are actually areas where different activities were performed. The archeological material found on these platforms and complexes is quite varied and rich. The pottery, in different shapes, was often decorated by polishing, incisions or by dyeing. The pots were mostly created with fast and with slow wheels; they were rarely made by hand. Next to the pottery, knives, arrowheads, clay jugs and grinding stone were found.

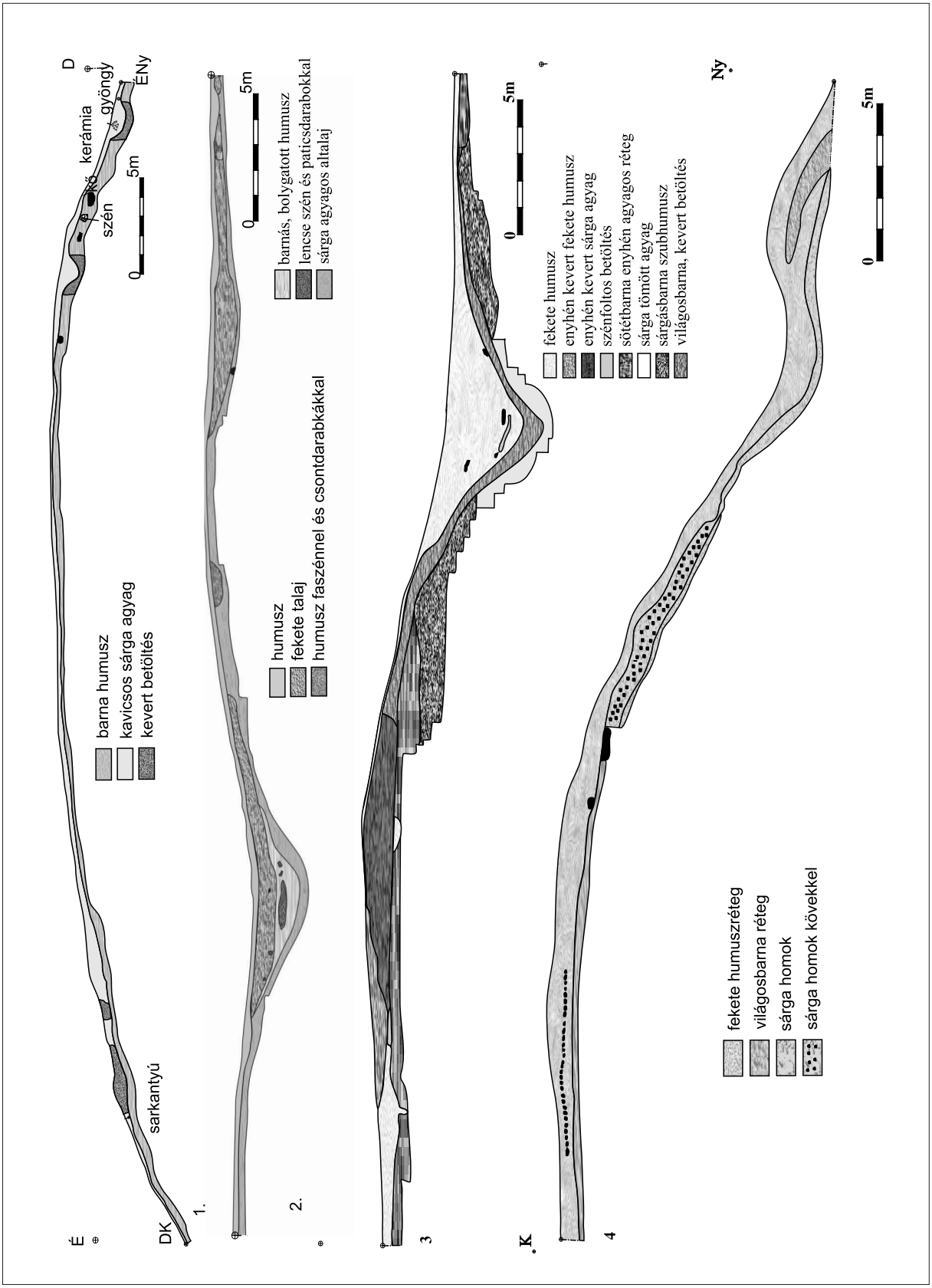
The material about these excavations has not entirely been published, only campaign records surfaced. During this study, the entire data was researched, with the help of the excavation documentation; an extensive analysis of this site was attempted. The situation was made difficult by several factors. One of these was the division of the material between the two museums, which are in collaboration. The relatively poor documentation of some of the excavations, especially those in the period of 1959–1960, represents a big lack of information, impossible to complete.

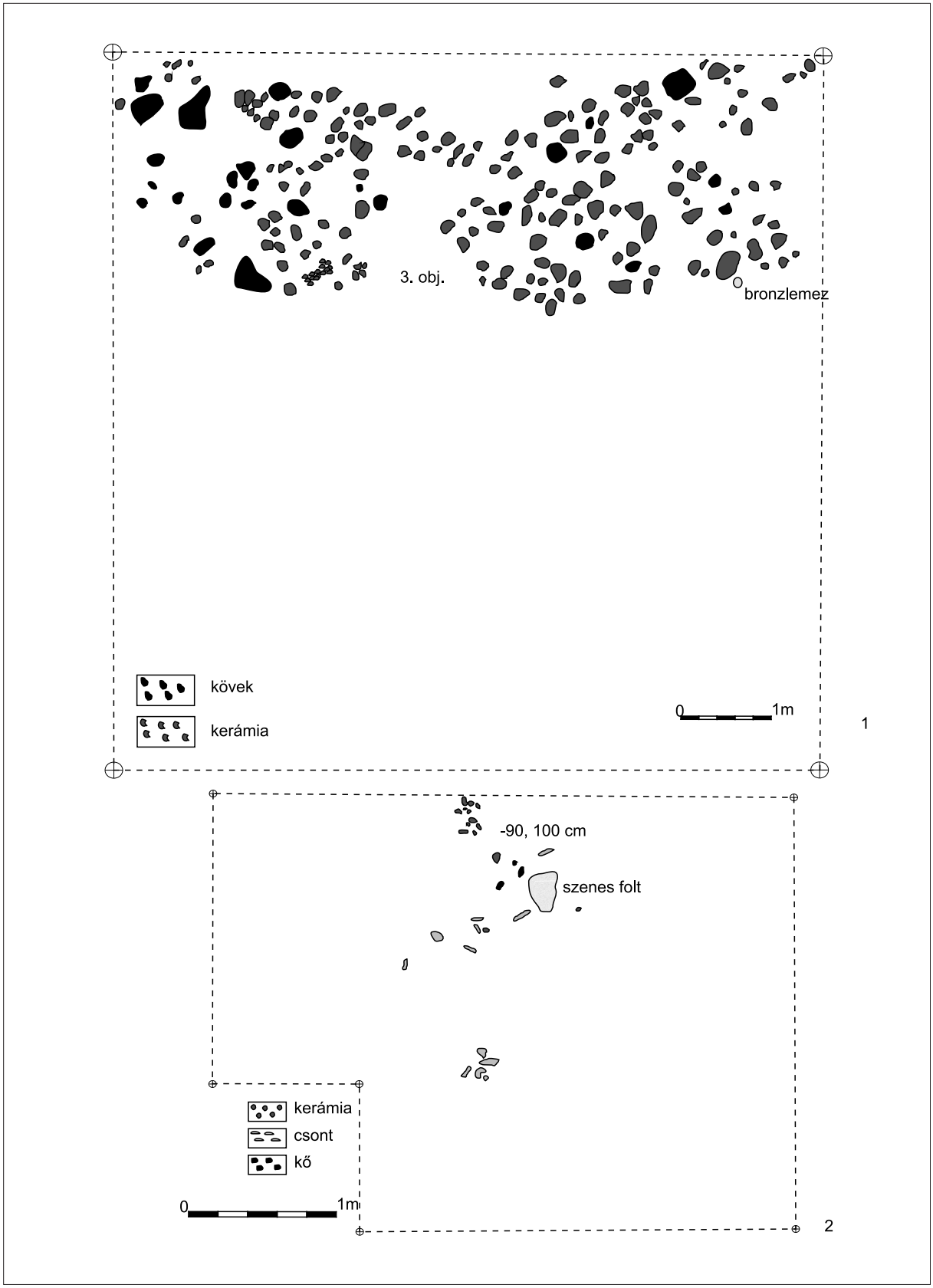

1. tábla Kisgalambfalva-Galat, **1.** 1954-es ásatás, 1. árok metszetrajza; **2.** 1954-es ásatás, 1. árok felszínrajza; **3.** 1954-es ásatás, 2. árok déli metszetrajza

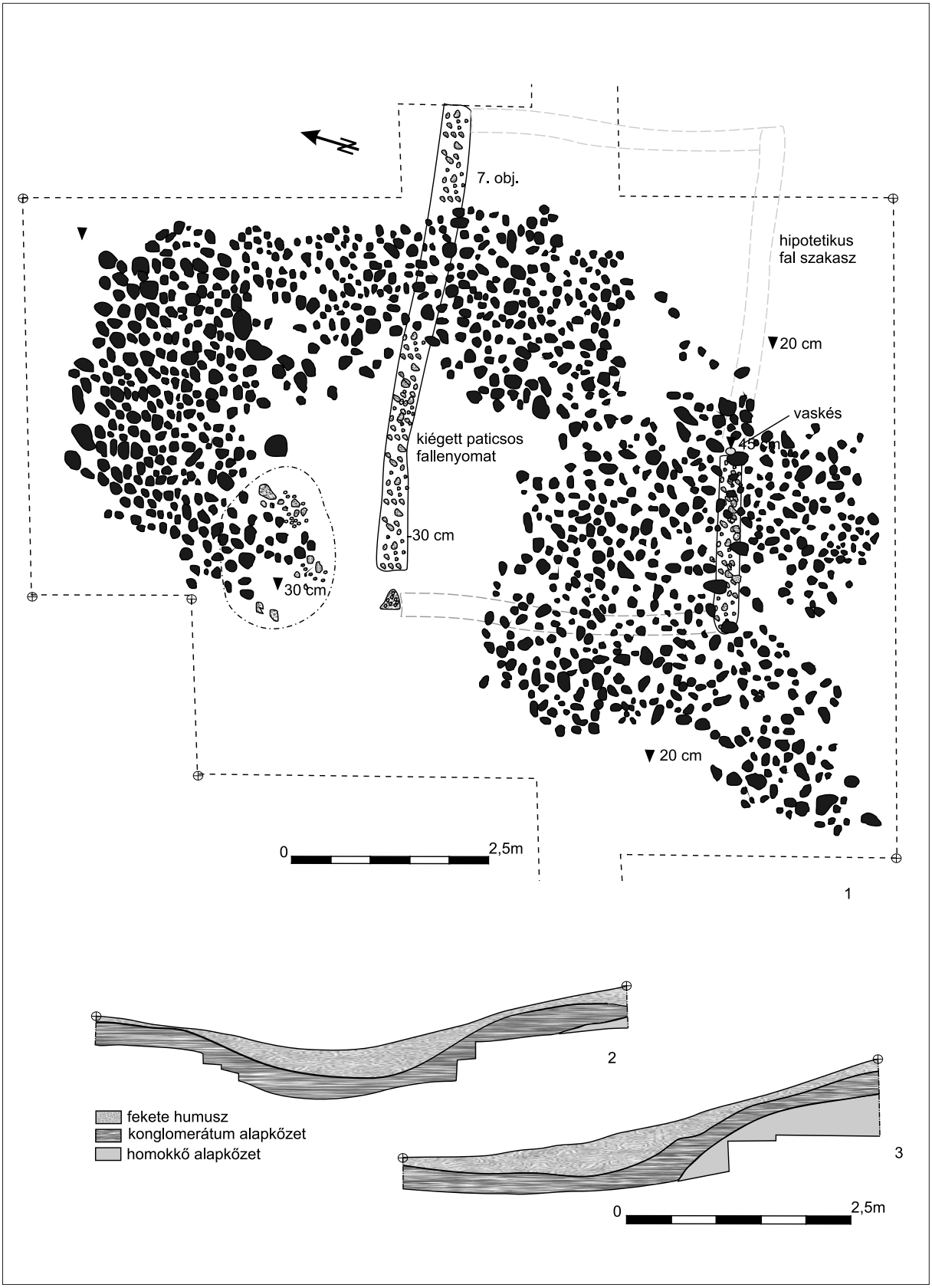

2. tábla Kisgalambfalva-Galat, **1.** 1956-os ásatás, B. árok déli metszete; **2.** 1956-os ásatás, B kazetta felszínrajza; **3.** 1956-os ásatás, D4. kazetta, felszínrajz

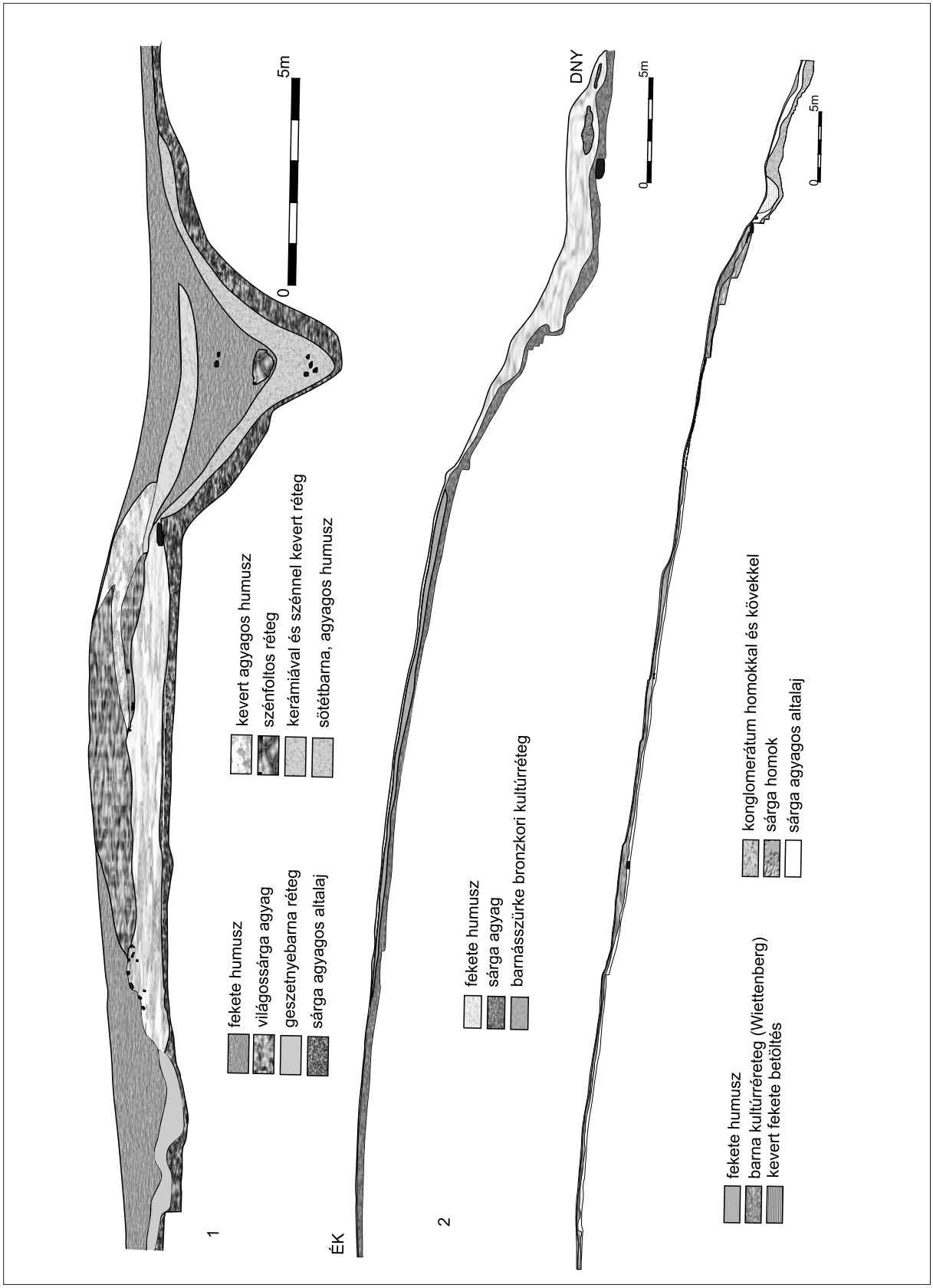

3. tábla Kisgalambfalva-Galat, **1.** 1956-os ásatás, C árok, délnyugati metszet; **2.** 1956-os ásatás, D árok, déli metszet, **3.** 1957-es ásatás, 1. árok, keleti metszet; **4.** 1957-es ásatás, 2. árok északnyugati metszet

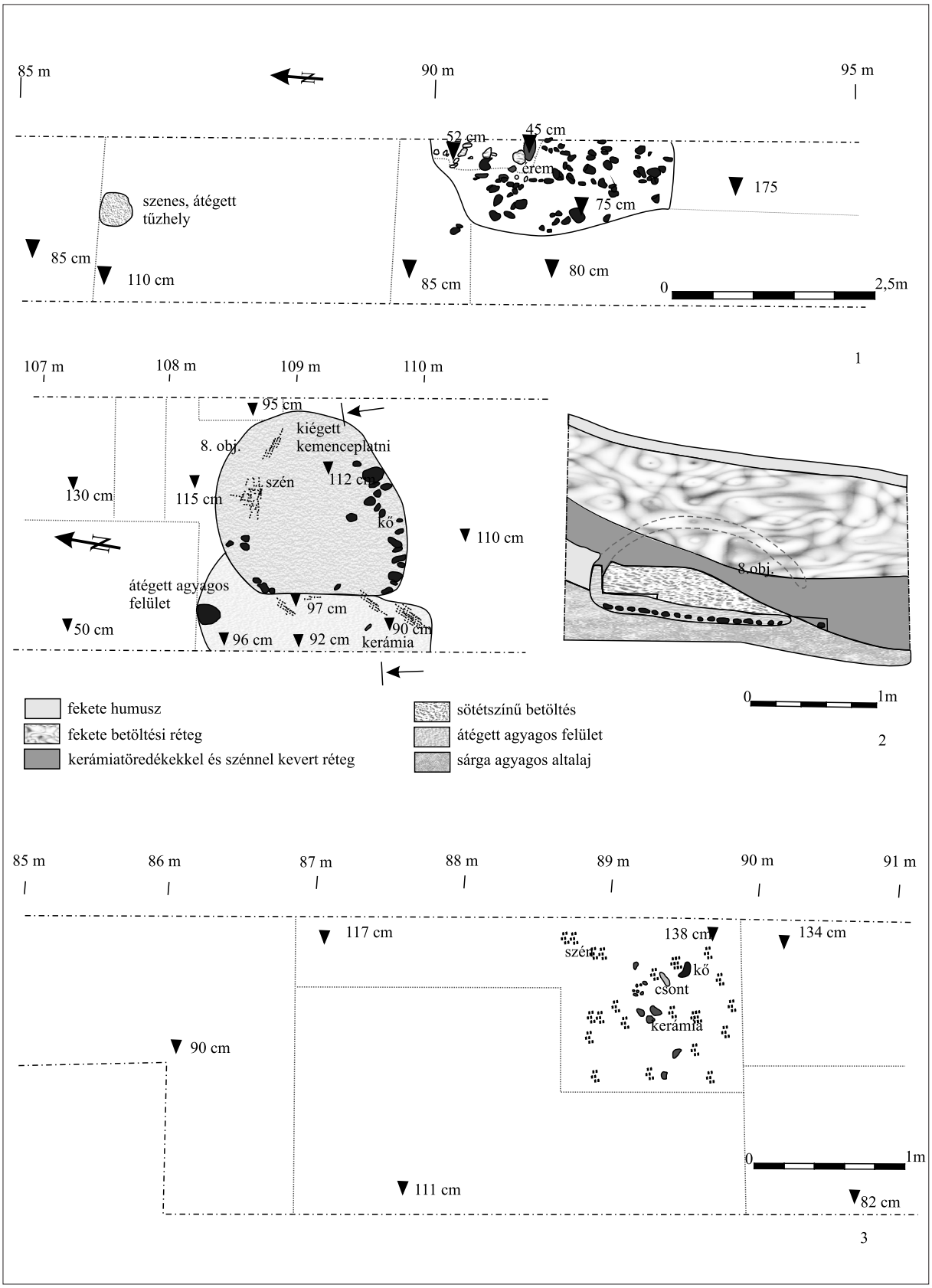

4. tábla Kisgalambfalva-Galat, **1.** 1956-os ásatás, D1. kazetta, felszínrajz; **2.** 1956-os ásatás, D 3. kazetta, felszínrajz

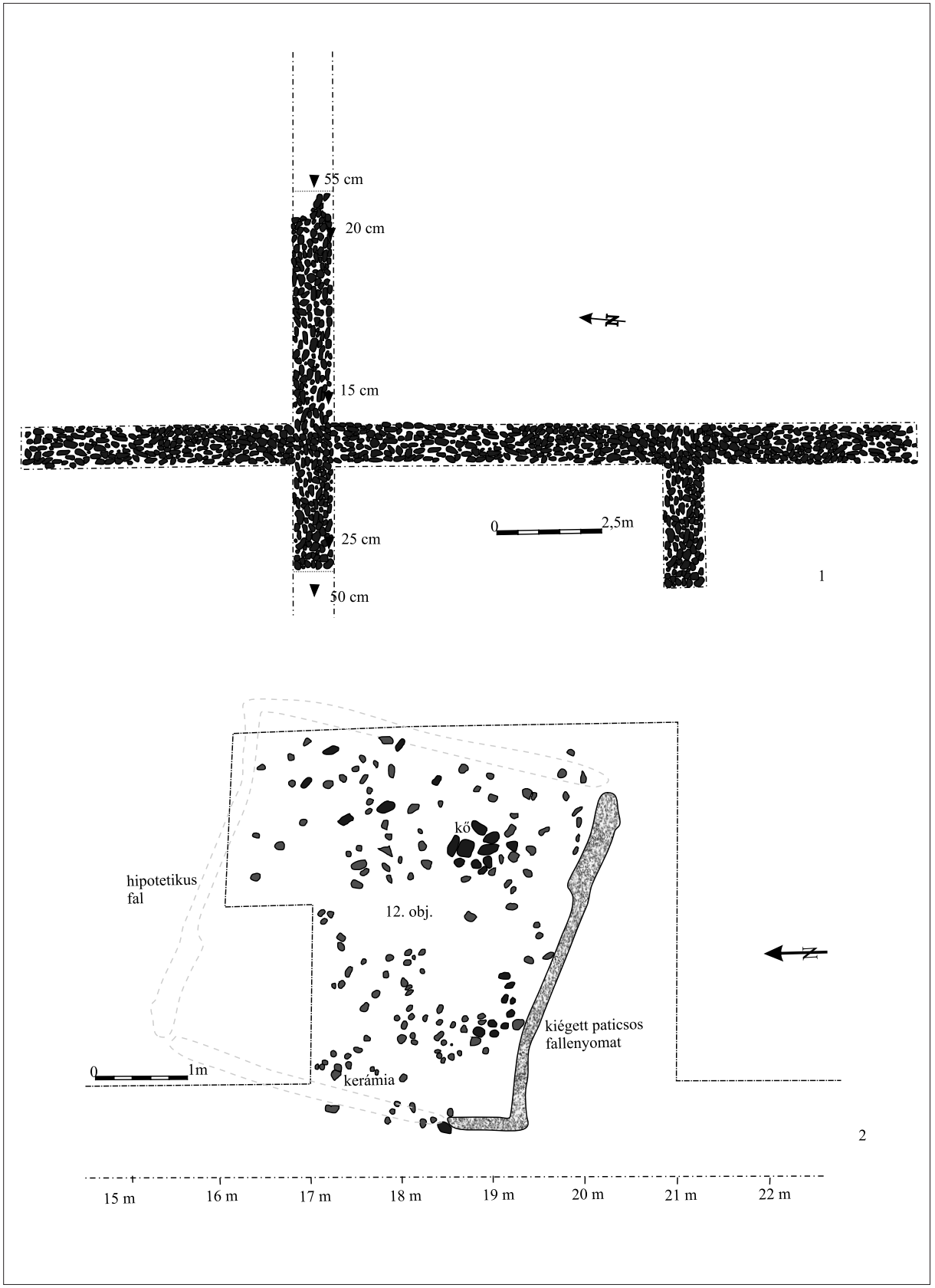

5. tábla Kisgalambfalva-Galat, **1.** 1957-es ásatás, 3. árok, 2. kazetta; **2.** 1958-as ásatás, 15. árok, észak–déli metszet; **3.** 1958-as ásatás, 16. árok, észak–déli metszet

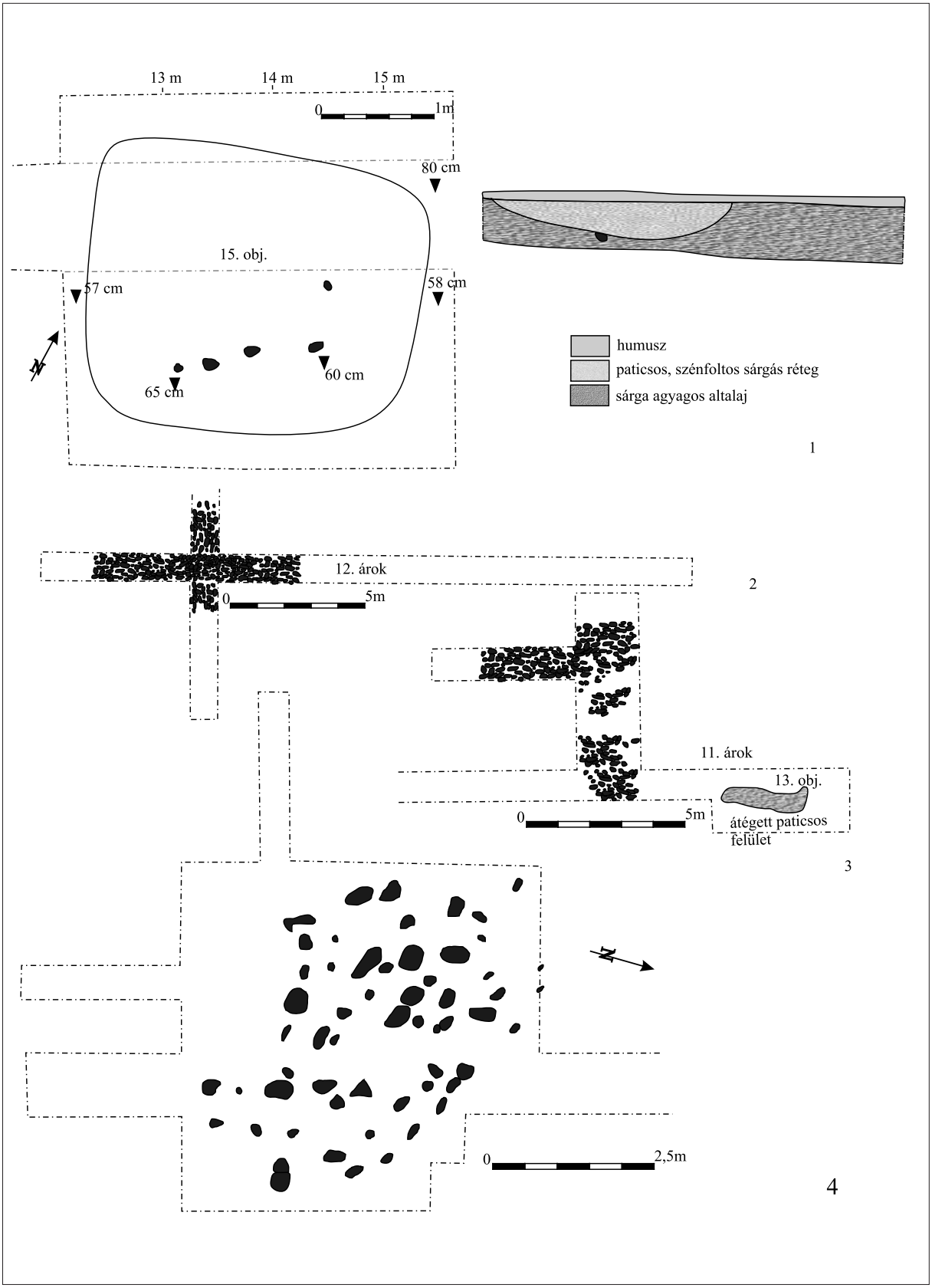

6. tábla Kisgalambfalva-Galat, **1.** 1958-as ásatás, 5. árok, észak–déli metszet;
2. 1958-as ásatás, 6. árok, északkelet-délnyugati metszet; **3.** 1958-as ásatás, 7. árok, kelet–nyugati metszet

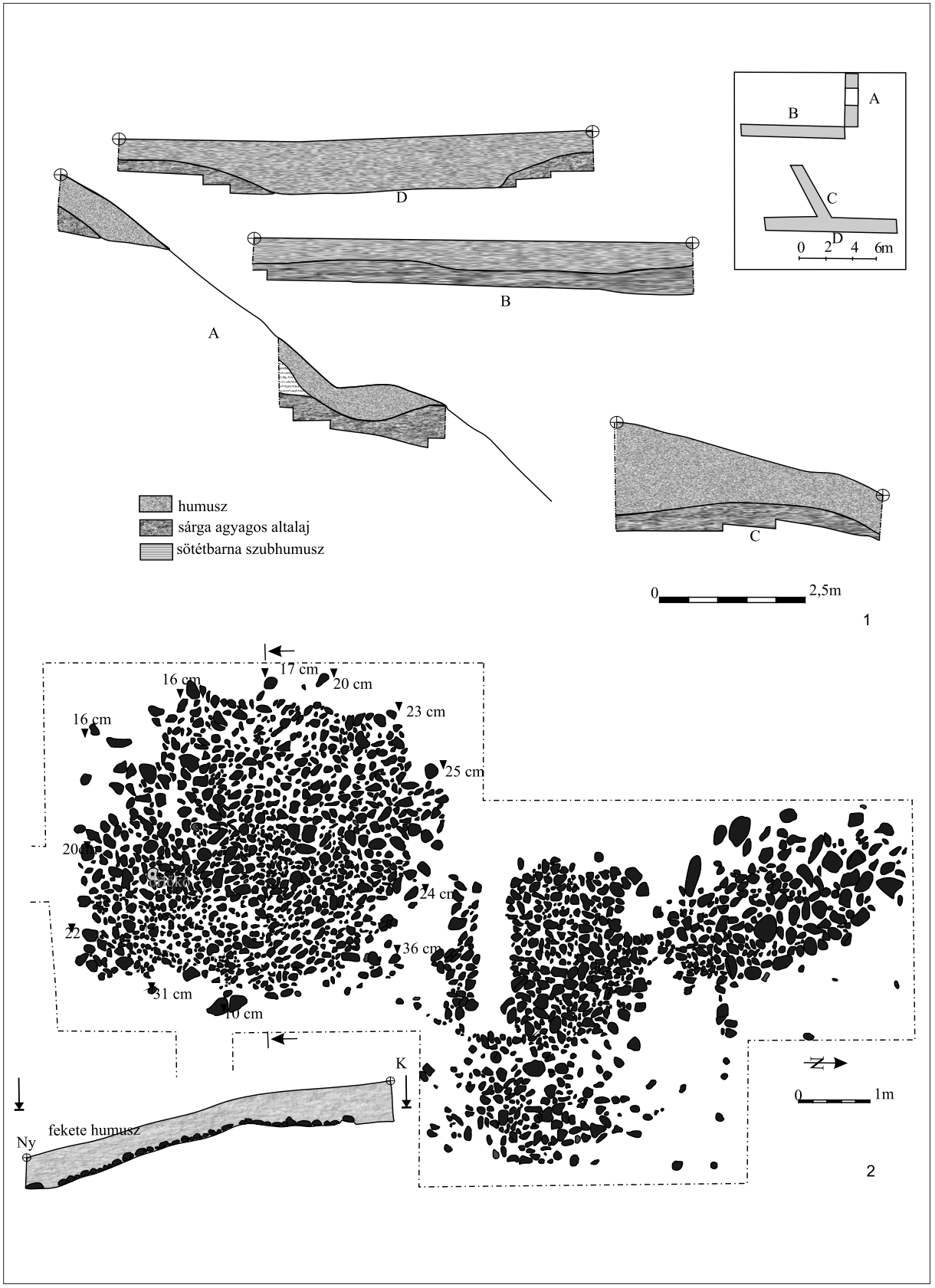

7. **tábla** Kisgalambfalva-Galat, **1.** 1958-as ásatás, 5. árok, részlet;
2. 1958-as ásatás, 5. árok, kemence felszín- és metszetrajza (8. obj); **3.** 1958-as ásatás, 5. árok felszínrajza, részlet

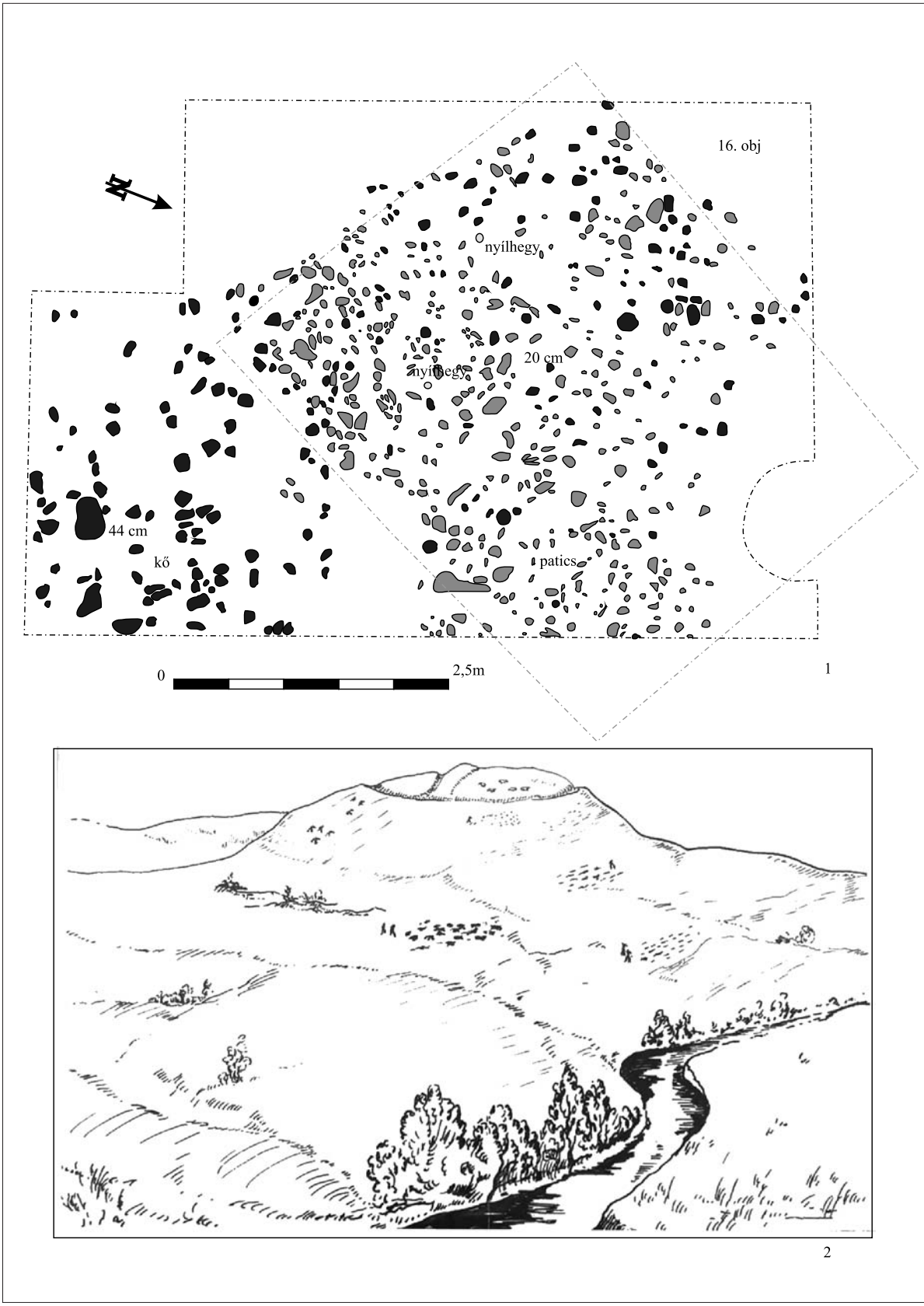

8. tábla Kisgalambfalva-Galat, **1.** 1958-as ásatás, 7. árok, felszínrajz, részlet; **2.**1958-as ásatás, 8. árok, részletrajz

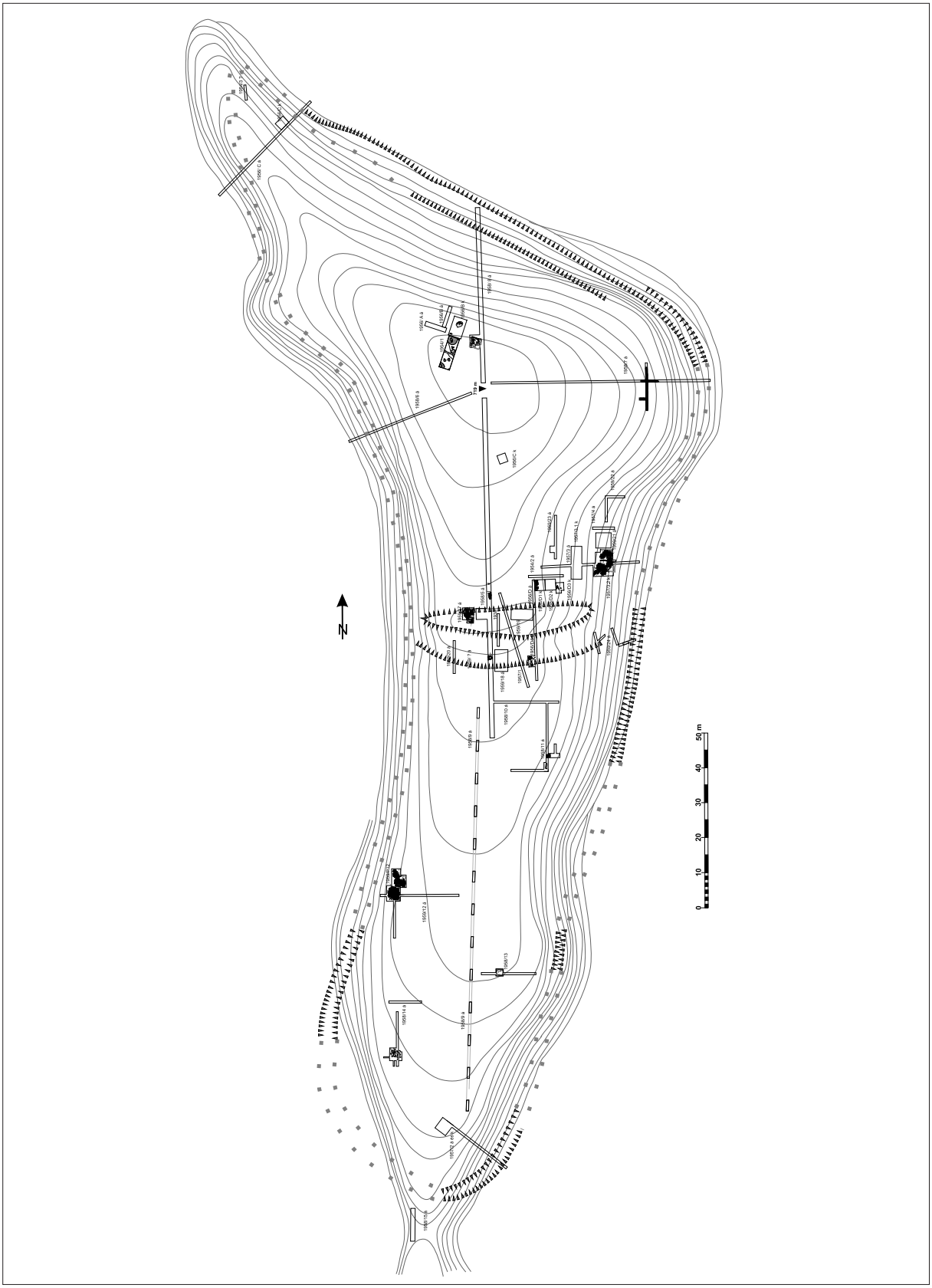

9. tábla Kisgalambfalva-Galat, **1.** 1958-as ásatás, 13. árokrészlet, felszín- és metszetrajz; **2.** 1958-as ásatás, 12. árok részletrajza; **3.** 1958-as ásatás, 11. árok, részletrajz; **4.** 14. árok, részletrajz

10. tábla Kisgalambfalva-Galat, **1.** 1959-es ásatás, 24. árok, metszetrajzok; **2.** 1959-es ásatás, 12. felület felszín- és metszetrajza

11. tábla Kisgalambfalva-Galat, **1.** 1959-es ásatás, 17. árok, felszínrajz; **2.** Galat és környéke, rekonstrukciós rajz

12. tábla Kisgalambfalva-Galat, 1938, 1954, 1956, 1960-as évek régészeti kutatásainak összesítő felszínrajza és a vártető szintvonalas térképe

1

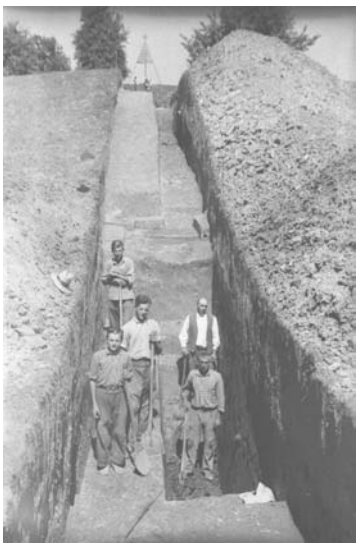
2

3

4

5

6

13. tábla Kisgalambfalva-Galat, **1–2.** 1954-es ásatás, munkaközi fotó; **3.** 1956, az ásatási tábor; **4–6.** 1958-as ásatás munkaközi fotók (**5.** 1958/5. árok)

1

2

3

4

5

6

14. tábla Kisgalambfalva-Galat, 1956-os ásatás: **1.** B kazetta, bronzkori lakóház (1. obj.);
2. az ásatáson feltárt egyik köves felület; **3.** D4 kazetta, 5. obj.; **4.** 1958, 16. árok; **5–6.** D1 kazetta, bronzkori lakóház (4. obj)

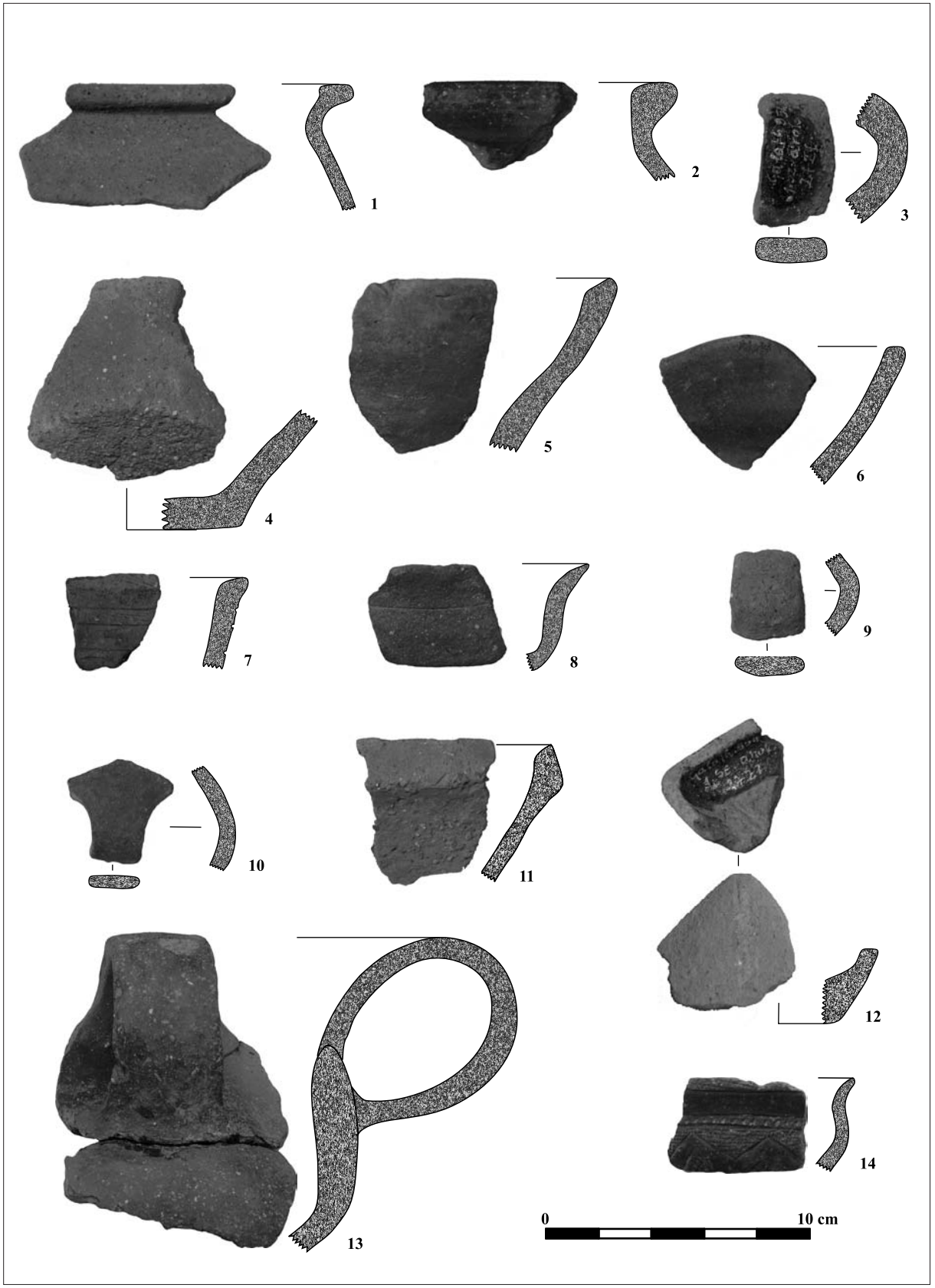

1

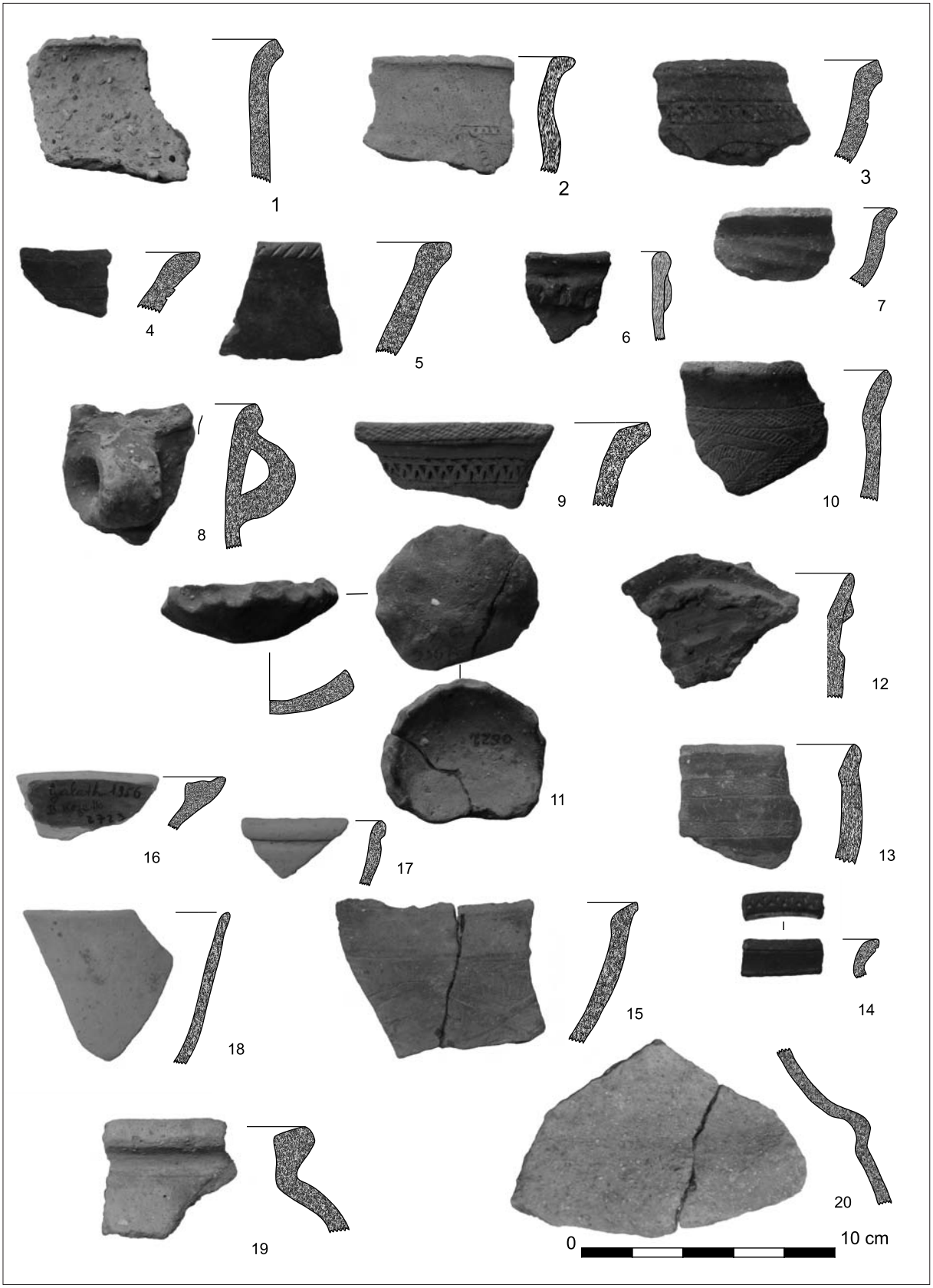

2

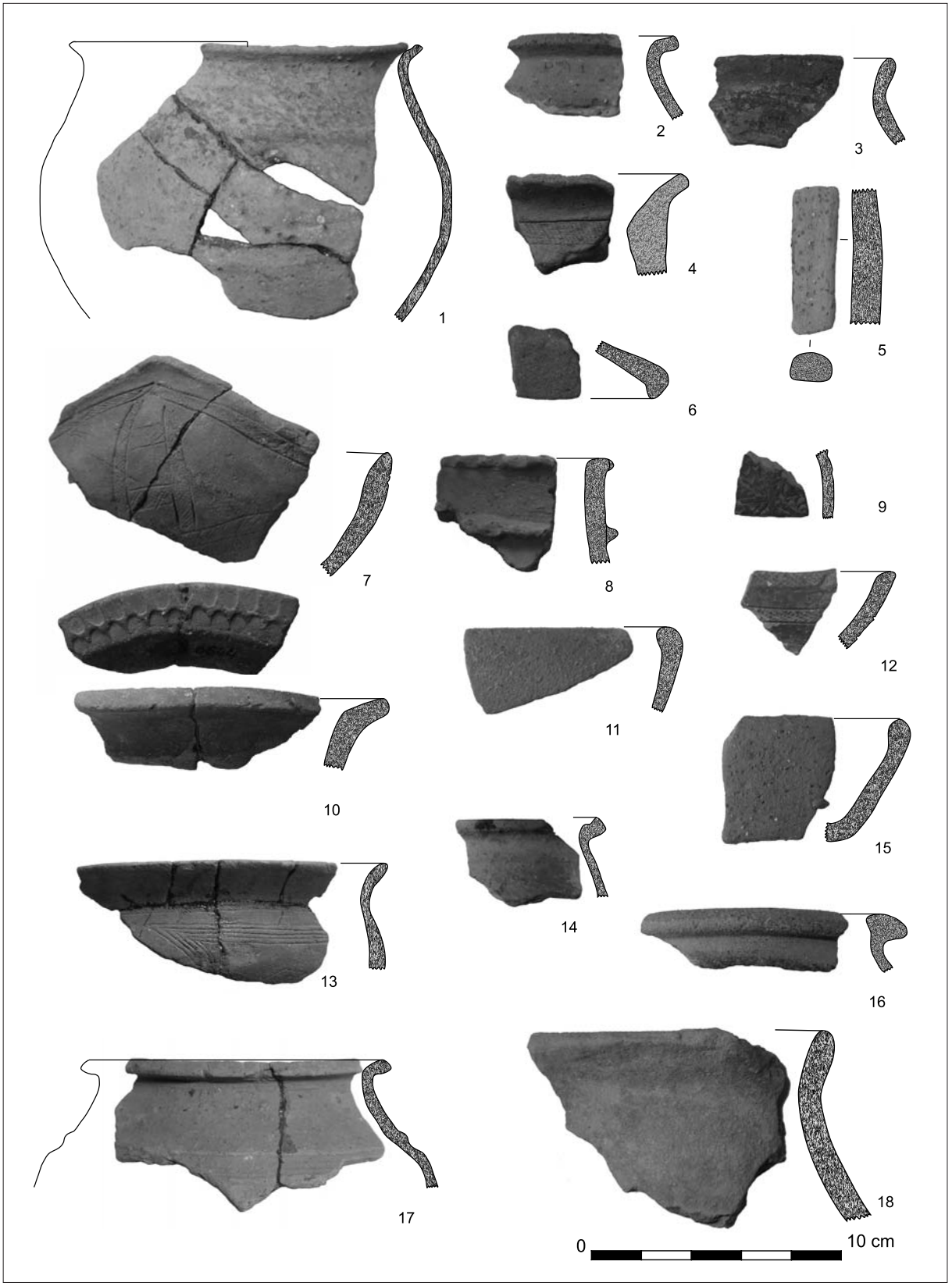
15. tábla 1. Műholdas légifelvétel, Galat-(Omlás)tető és környezete; **2.** Galat-(Omlás)tető északkeleti nézetből (Kósza Antal felvétele)

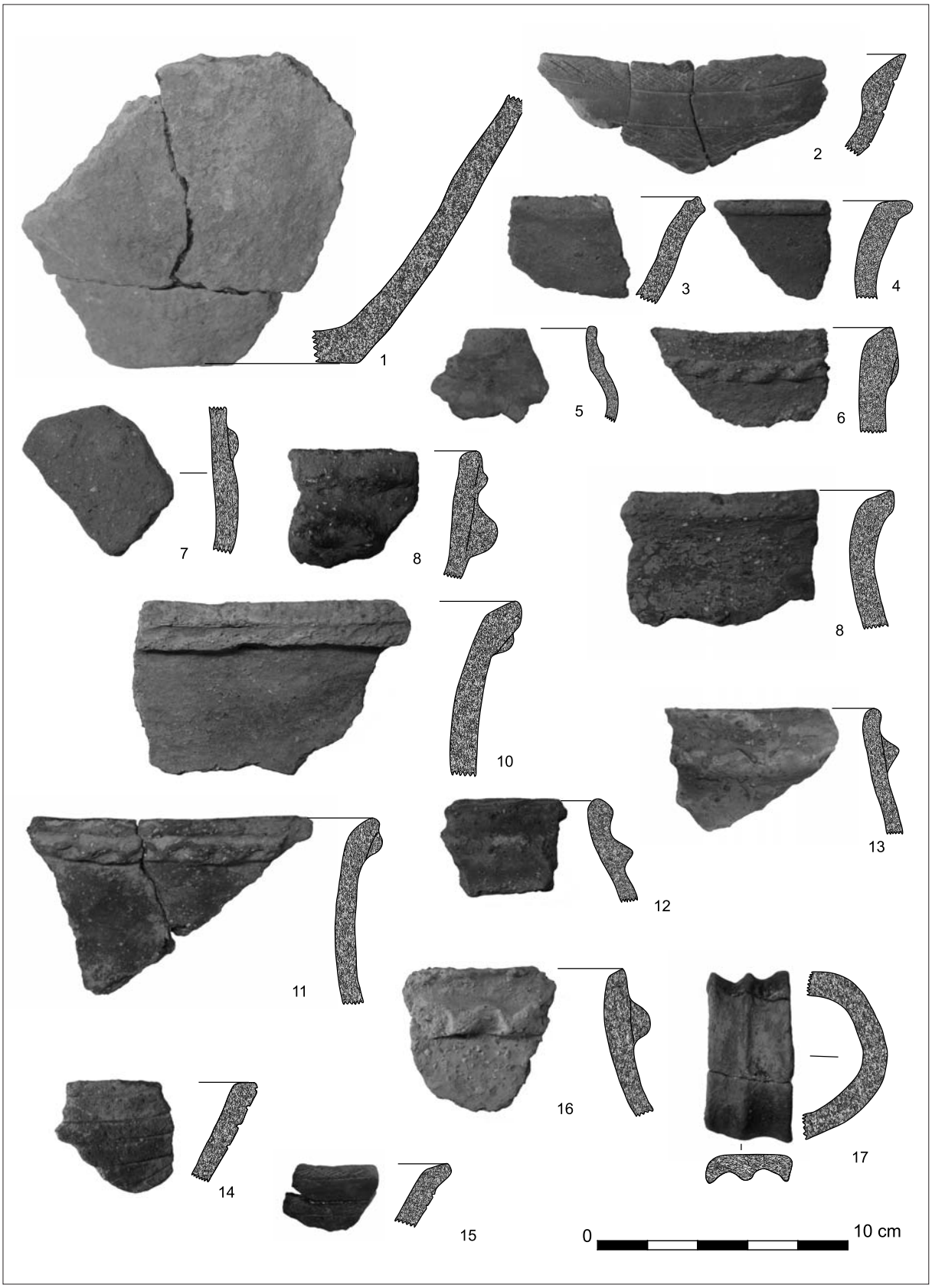

16. tábla Kisgalambfalva-Galat, **1–12.** 1954-es ásatás, 1. árok, **13–14.** 1956-os ásatás, ismeretlen környezet

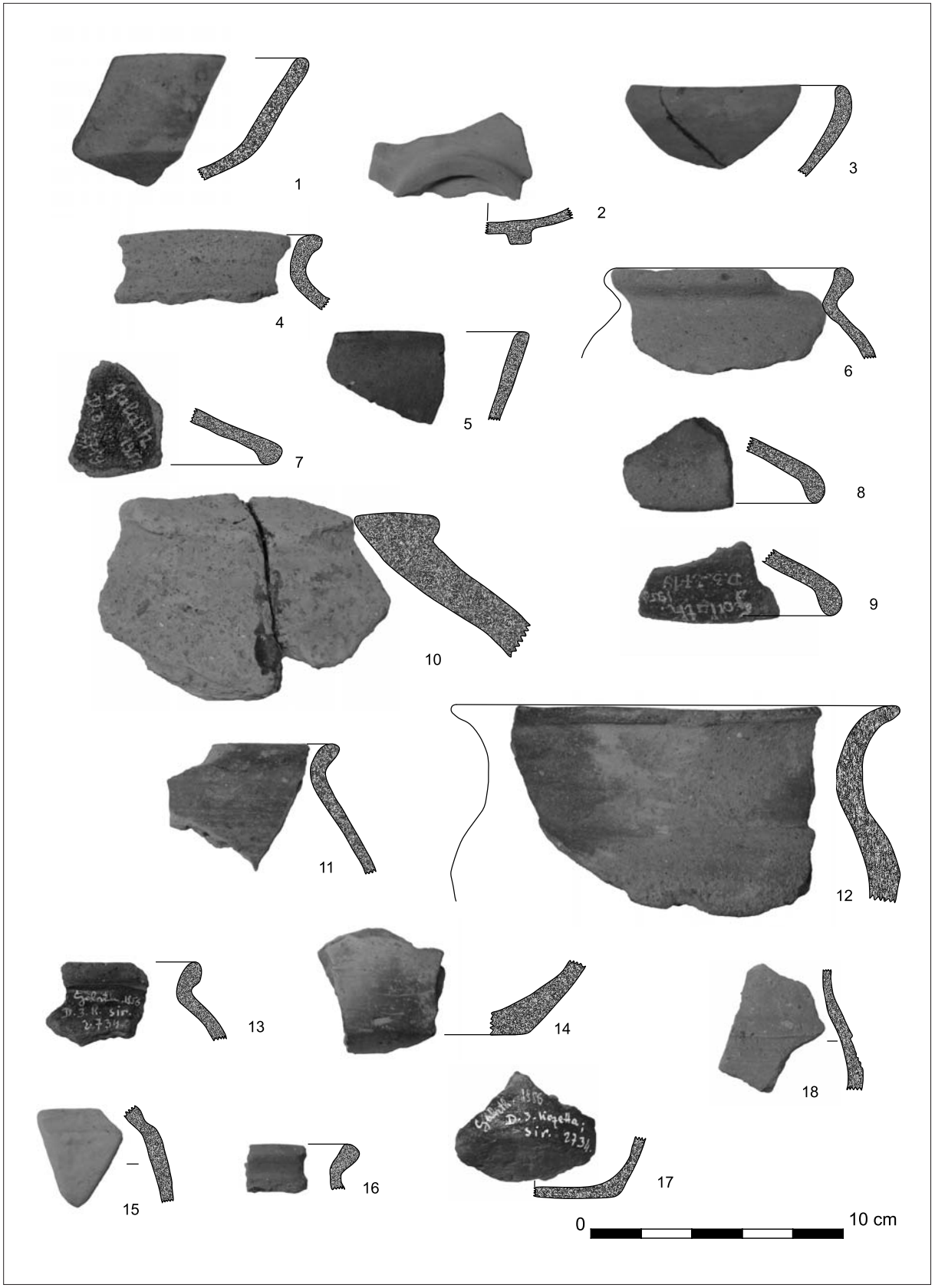

17. tábla Kisgalambfalva-Galat, **1–4.** 1956-os ásatás, B árok;
5–6. 1956-os ásatás, B kazetta, 0–50 cm; **7–120.** 1956-os ásatás, B kazetta, mélység nélkül

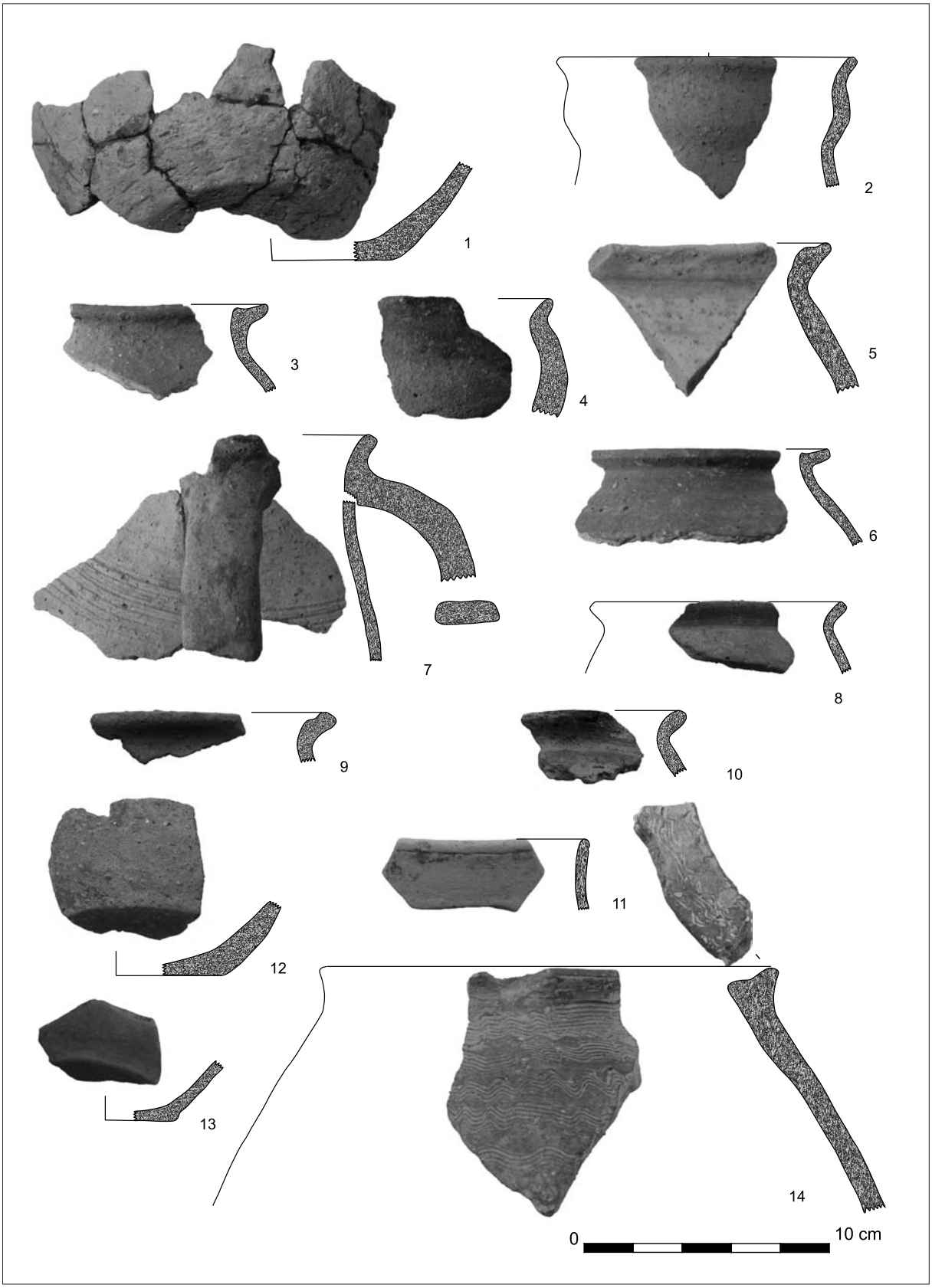

18. tábla Kisgalambfalva-Galat, **1.** 1956-os ásatás, C árok, 95–100 cm; **2–3.** 1956-os ásatás, C árok, ismeretlen mélység; **4., 6.** 1956-os ásatás, D árok, ismeretlen mélység; **5., 8–11., 14.** 1956-os ásatás, D1 kazetta, ismeretlen mélység; **13.** 1956-os ásatás, D2 kazetta, 50 cm; **12., 15–19.** 1956-os ásatás, D2 kazetta, ismeretlen mélység

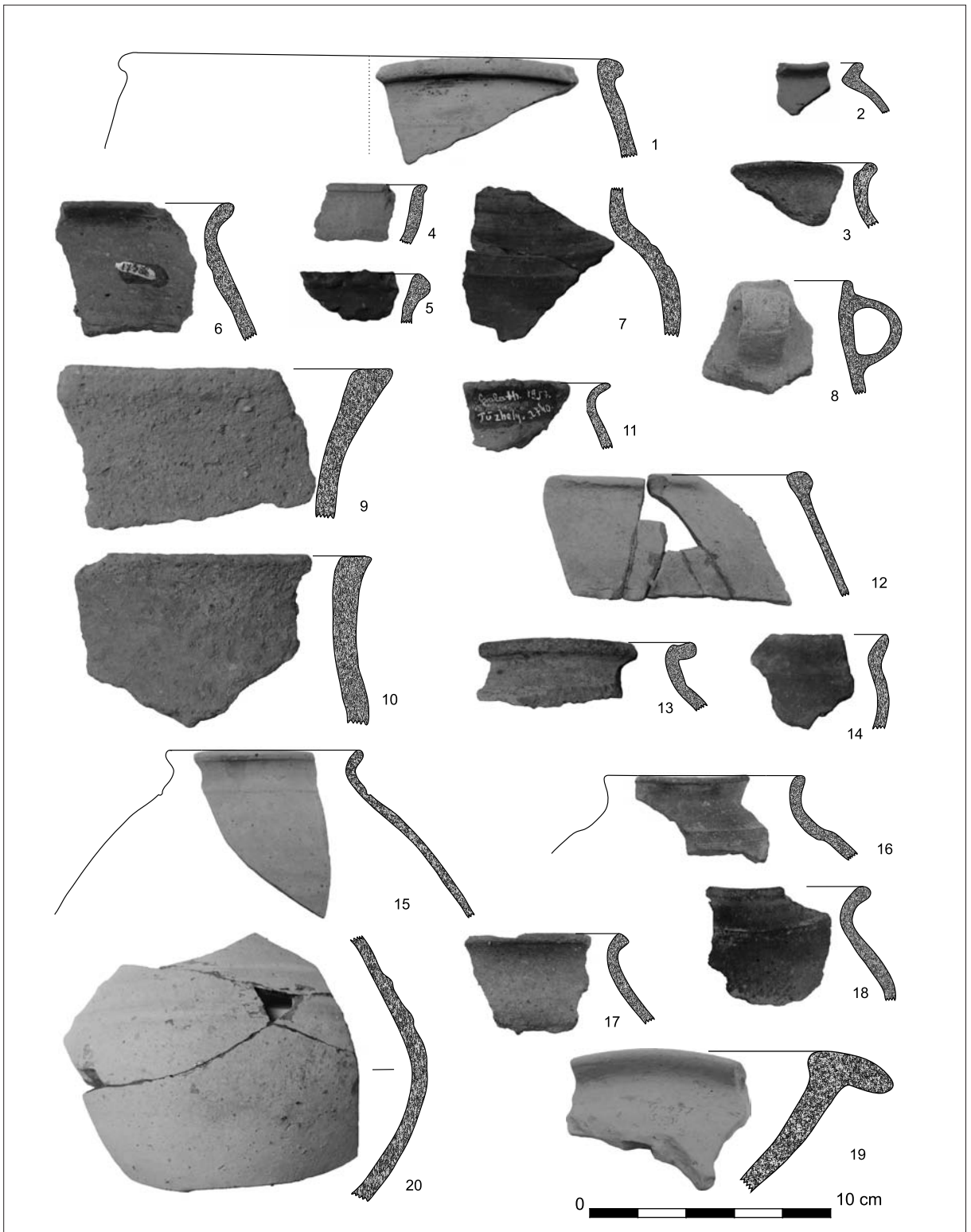

19. tábla Kisgalambfalva-Galat, **1–17.** 1956-os ásatás, D1 kazetta, 3. obj. (lakóház)

20. tábla Kisgalambfalva-Galat, **1–12.** 1956-os ásatás, D3. kazetta, ismeretlen mélység;
13–18. 1956-os ásatás, D3 kazetta, hamvasztásos sírok

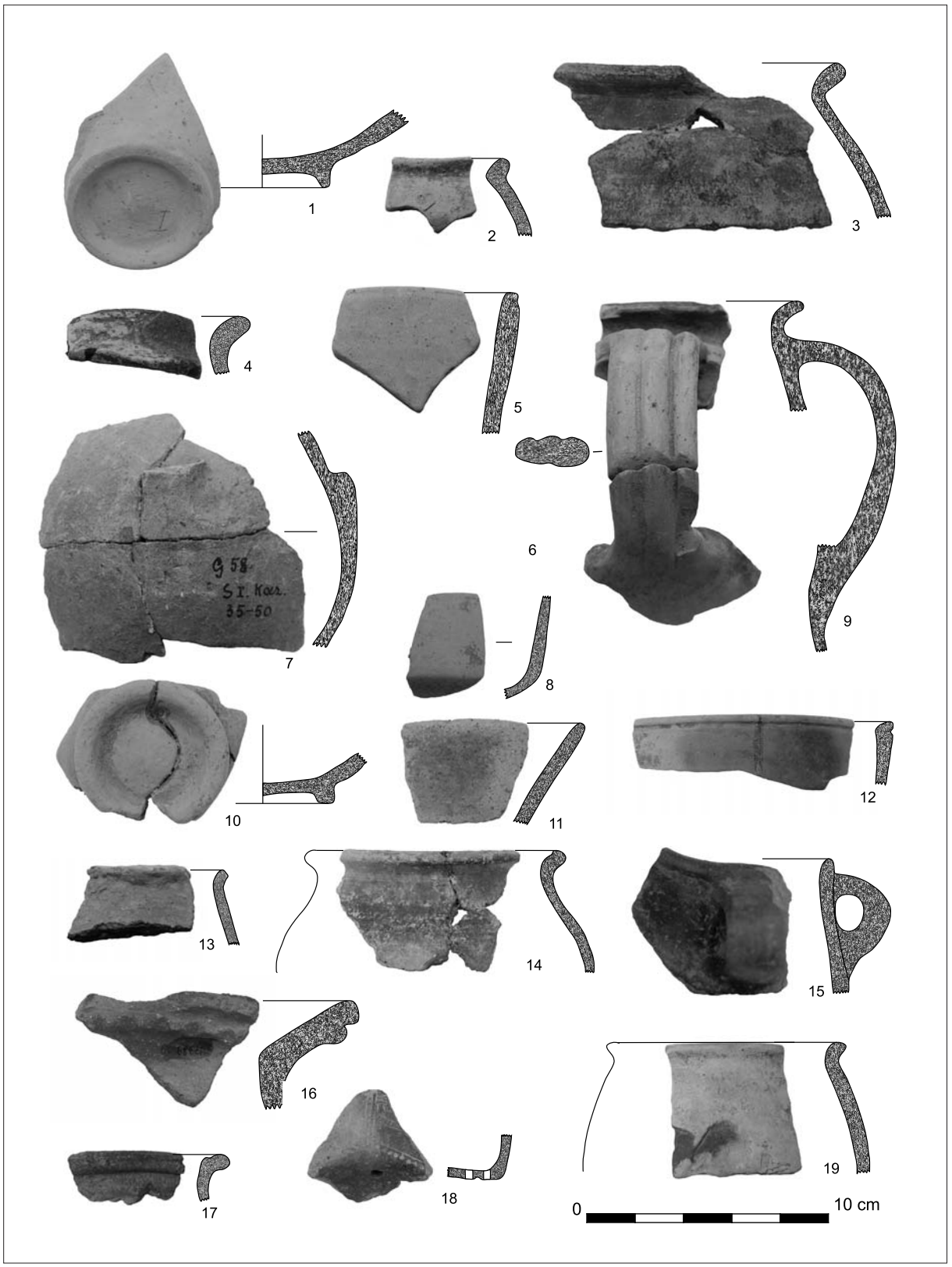

21. tábla Kisgalambfalva-Galat, **1–7.** 1956-os ásatás, D4 kazetta, ismeretlen mélység;
8–14. 1957-es ásatás, 1. árok, ismeretlen mélység

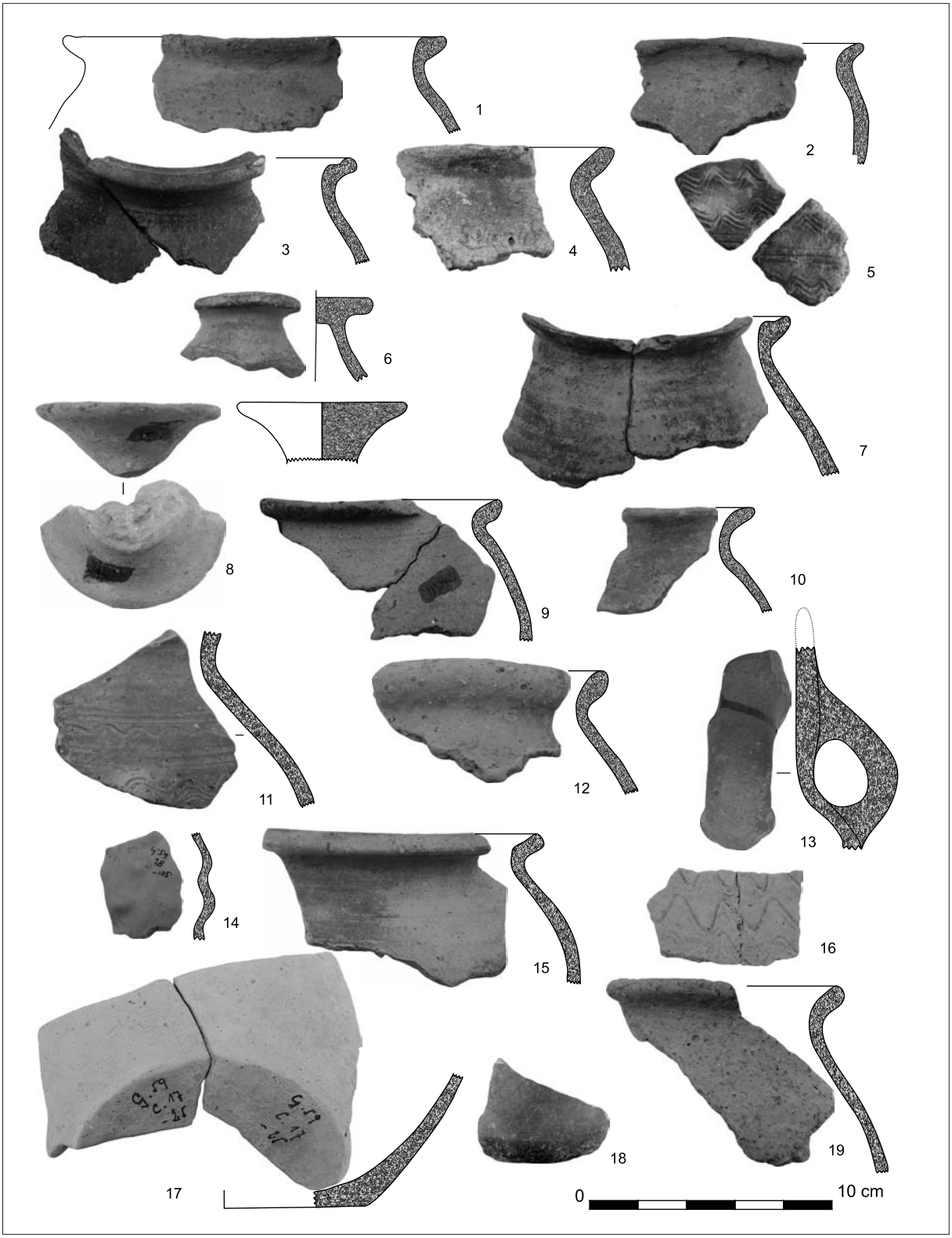

22. tábla Kisgalambfalva-Galat, **1.** 1957-es ásatás, 1. árok, 0–5 cm; **2–4.** 1957-es ásatás, 1. árok, 30 cm; **5.** 1957-es ásatás, 1. árok, 5. obj; **6–7.** 1957-es ásatás, 3. árok, ismeretlen mélység; **8.** 1957-es ásatás, 3. árok, 50–60 m, 20–30 cm mélység; **9–10.** 1957-es ásatás, 3. árok, 40 cm mélység; **11.** 1957-es ásatás, 3. árok, 80 cm mélység, tűzhely a kőréteg alatt; **12.** 1957-es ásatás, 3. árok, 50–60 m, 50–60 cm mélység; **13–14.** 1957-es ásatás, 3. árok (és 2. kazetta), 6. obj.; **15.** 1957-es ásatás, 3. árok, 80 cm; **16–17.** 1957-es ásatás, 3. árok, 1. kazetta, mélység nélkül; **18–19.** 1957-es ásatás, 3. árok, 2. kazetta, mélység nélkül; **20.** 1957-es ásatás, 3. árok, köves felület

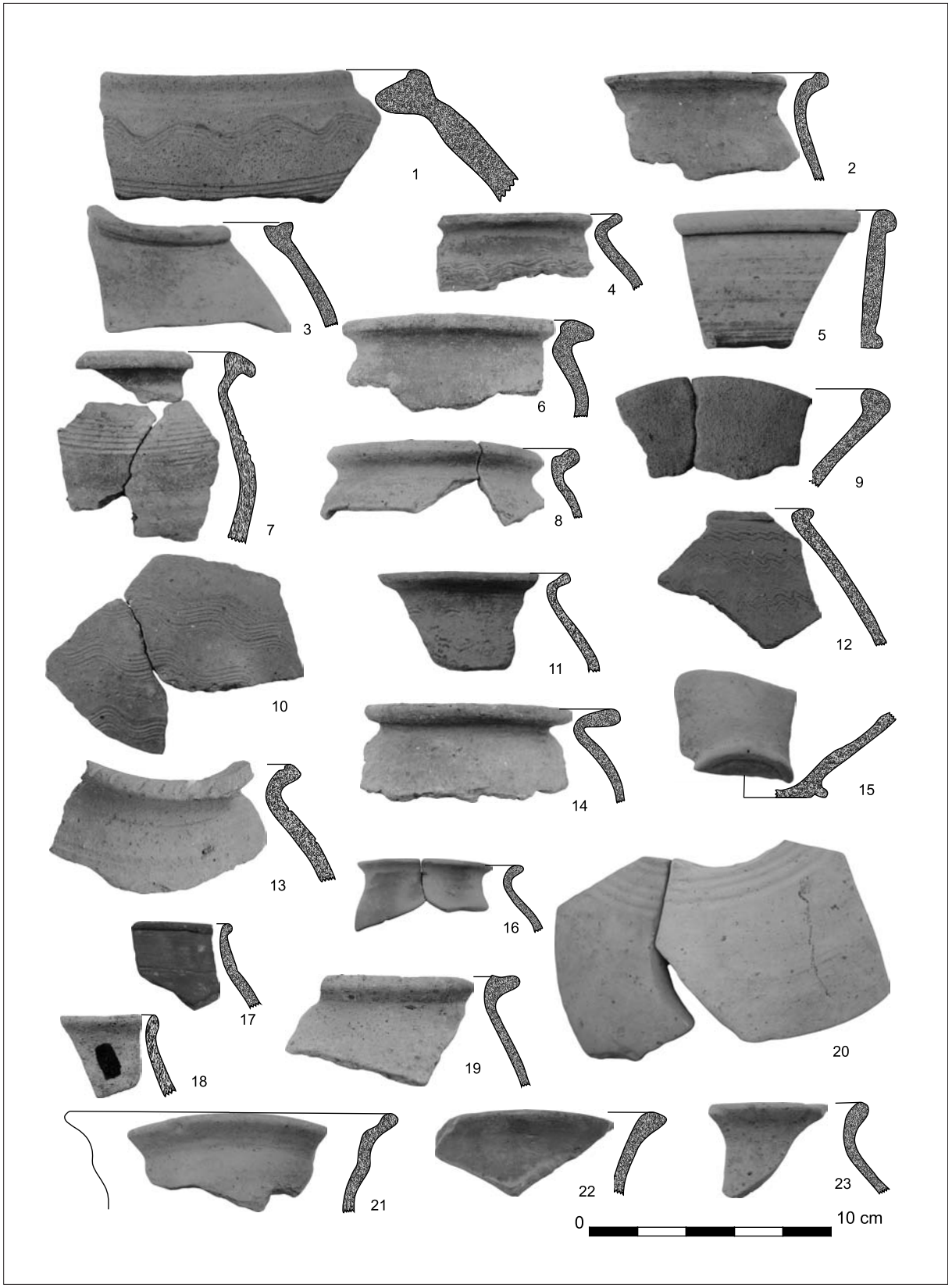

23. tábla Kisgalambfalva-Galat, **1.** 1957-es ásatás, 4. árok, 30 cm mélység (az ezüst gyűrű környezetéből); **2.** 1957-es ásatás, 4. árok, mélység nélkül; **3–6.** 1957-es ásatás, ismeretlen szelvények; **7.** 1958-as ásatás, 5. árok, ismeretlen mélység; **8.** 1958-as ásatás, 5. árok, 80 m, 120 cm mélység; **9–10.** 1958-as ásatás, 5. árok, 115 m, 120–130 cm mélység; **11–12.** 1958-as ásatás, 5. árok, 80–90 m, 0–30 cm mélység; **13–14.** 1958-as ásatás, 5. árok, 84 m, 0–30 cm mélység; **16.** 1958-as ásatás, 5. árok, 85–90 m, 120 cm mélység; **15., 17.** 1958-as ásatás, 5. árok, 35–50 cm mélység; **18.** 1958-as ásatás, 5. árok, 20 cm mélység

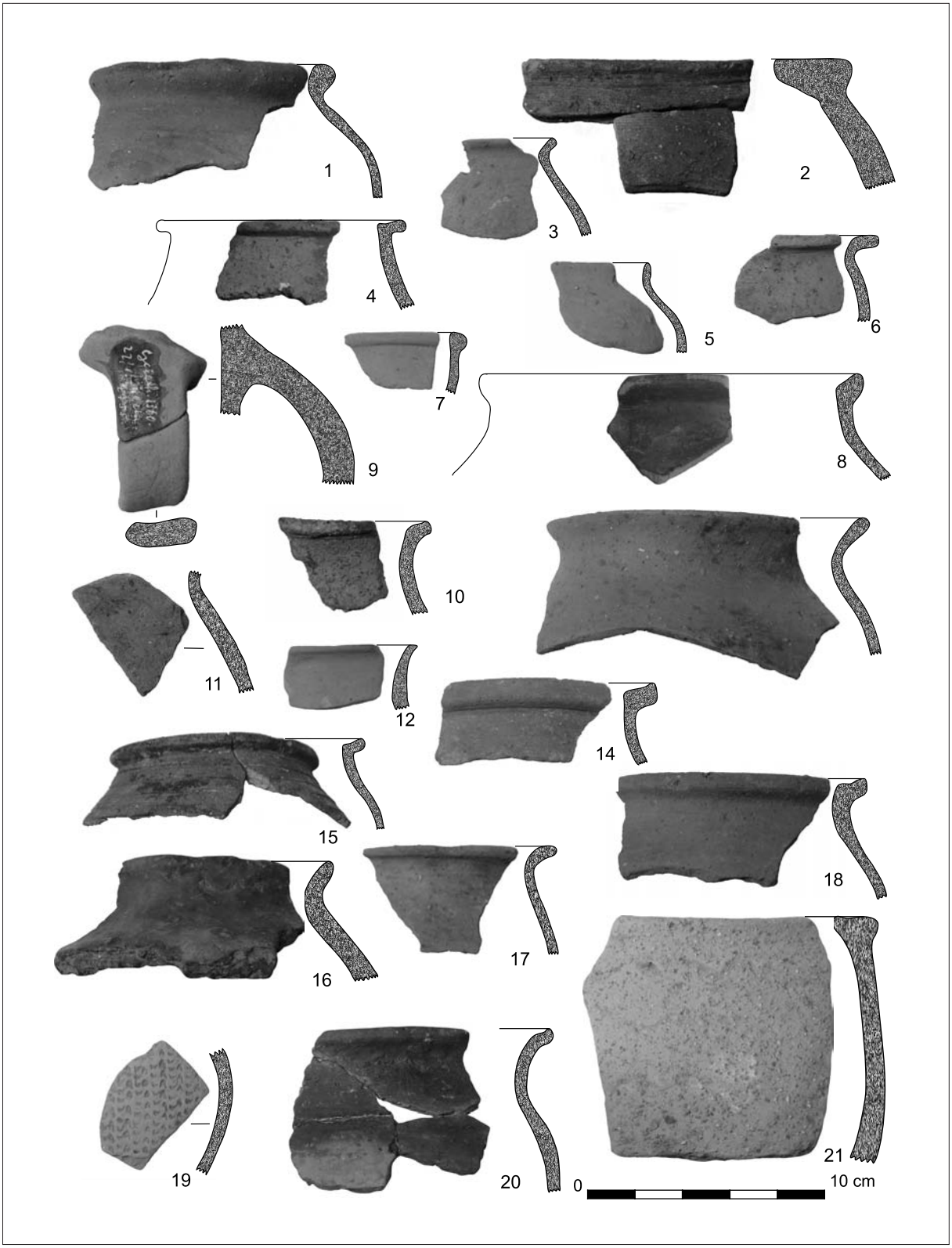

24. tábla Kisgalambfalva-Galat, **1.**, **3.** 1958-as ásatás, 5. árok, 1. kazetta, 0–50 cm mélység; **2.**, **4–12.** 1958-as ásatás, 5. árok, 1. kazetta, 35–50 cm mélység; **13.** 1958-as ásatás, 6. árok, 30–40 m, 0–30 cm mélység; **14.** 1958-as ásatás, 8. árok, 10–30 cm mélység; **15–16.**, **18.** 1958-as ásatás, 8. árok, ismeretlen mélység; **17.** 1958-as ásatás, 13. árok, 50 cm mélység; **19.** 1958-as ásatás, 13. árok, 80 cm mélység, 15. obj. (lakóház)

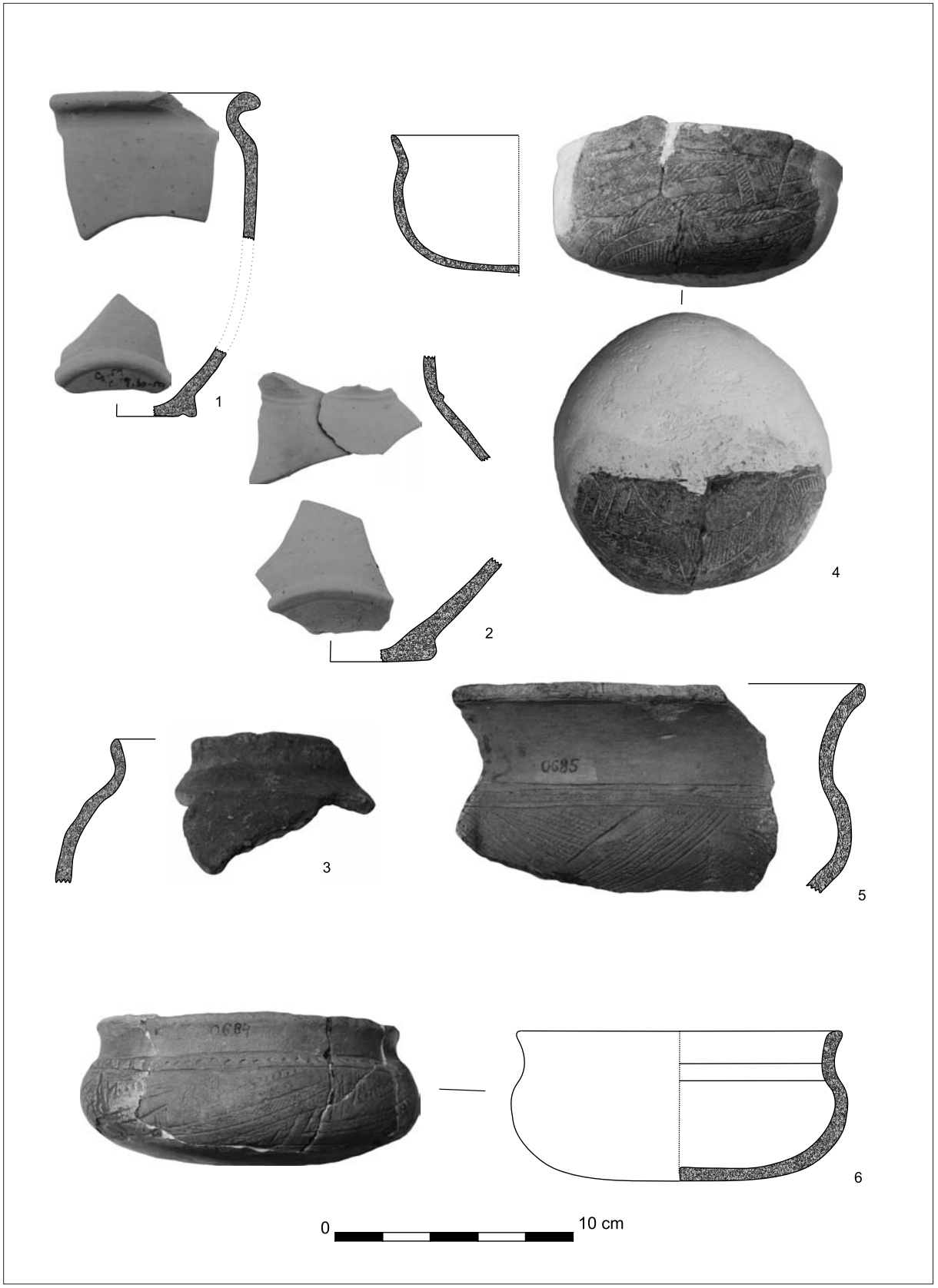

25. tábla Kisgalambfalva-Galat, **1.** 1958-as ásatás, 13. árok, 70 cm mélység; **2.** 1958-as ásatás, 11. árok, 20–30 m, 10–20 cm mélység; **3.** 1959-es ásatás, 12. felület (P-12); **4–5.** 1958-as ásatás, 12. árok, 40 cm mélység; **6.** 1959-es ásatás, 12. felület (P-12), mélység ismeretlen; **14.** 1959-es ásatás, 18. felület, 105 cm mélység; 9. 1959-es ásatás, 20. felület, 80 cm mélység; **7–8., 12.** 1959-es ásatás, 21. felület, 0–40 cm mélység; **11., 13.** 1959-es ásatás, 17. kazetta, 0–30 cm mélység; **16.** 1959-es ásatás, 17. kazetta, ismeretlen mélység; **10., 15., 17.** 1959-es ásatás, 17. kazetta, 20–30 cm mélység; **18–19**. 1959-es ásatás, 17. kazetta, 0–35 cm mélység

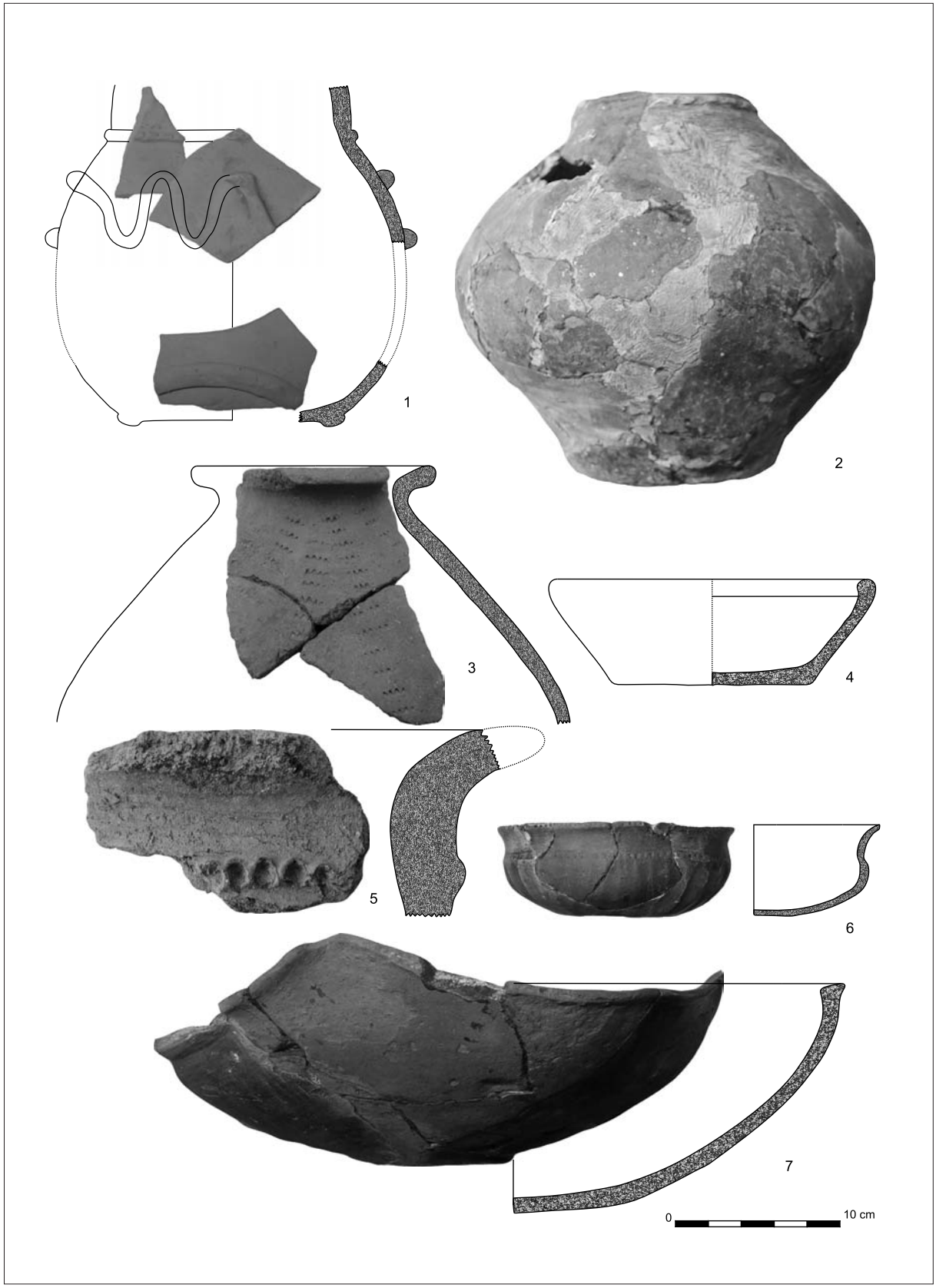

26. tábla Kisgalambfalva-Galat, **1.** 1959-es ásatás, 19. kazetta, 0–35 cm mélység; **2–9., 14.** 1959-es ásatás, 19. kazetta, 35–50 cm mélység; **10–13., 15.** 1959-es ásatás, 19. kazetta, 35 cm mélység; **16., 20.** 1959-es ásatás, 19. kazetta, 50–70 cm mélység; **17–19., 21–23.** 1959-es ásatás, P-10. felület, mélység nélkül (utólag átnevezve P-12)

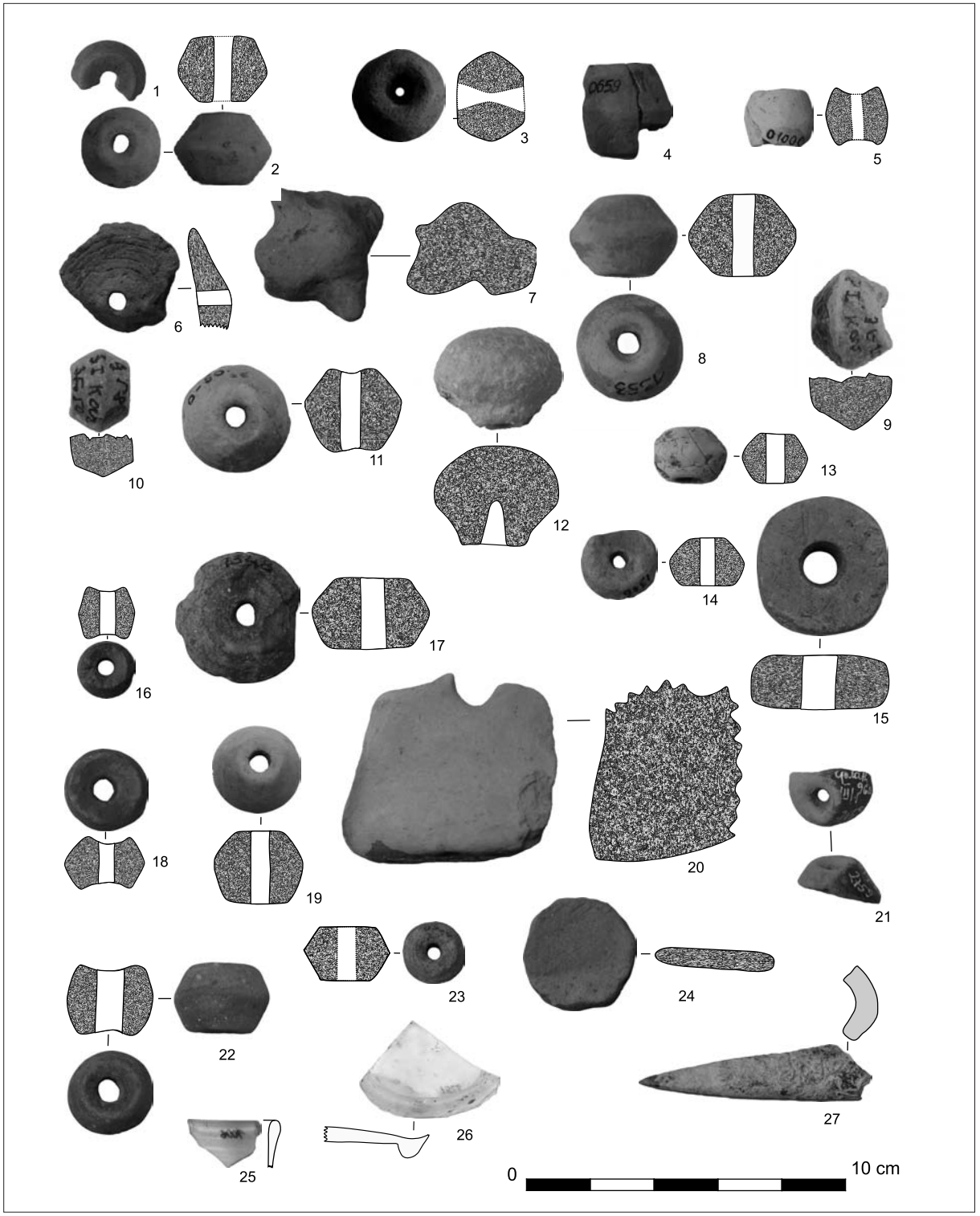

27. tábla Kisgalambfalva-Galat, **1–2.**, **4–5.**, **9.** 1960-as ásatás, 22/1. árok, 40 cm mélység; **3.** 1960-as ásatás, 22/2. árok, mélység ismeretlen; **6–8.**, **12.** 1960-as ásatás, 22/3. árok, 30 cm mélység; **11.** 1960-as ásatás, 7/1 árok, 25–70 cm mélység; **10.** 1960-as ásatás, 7/1 árok, 25 cm; **13.** 1960-as ásatás, III/1 árok, 110–135 cm mélység; **14.**, **17–18.** 1960-as ásatás, III/1 árok, 150 cm mélység (sárga réteg); **19.** 1960-as ásatás, III/1 árok, 160 cm mélység; **15.** 1960-as ásatás, III/1 árok, 95 cm mélység; **16.**, **20–21.** 1960-as ásatás, ismeretlen szelvény – a kőrakástól keletre 40–60 cm mélység

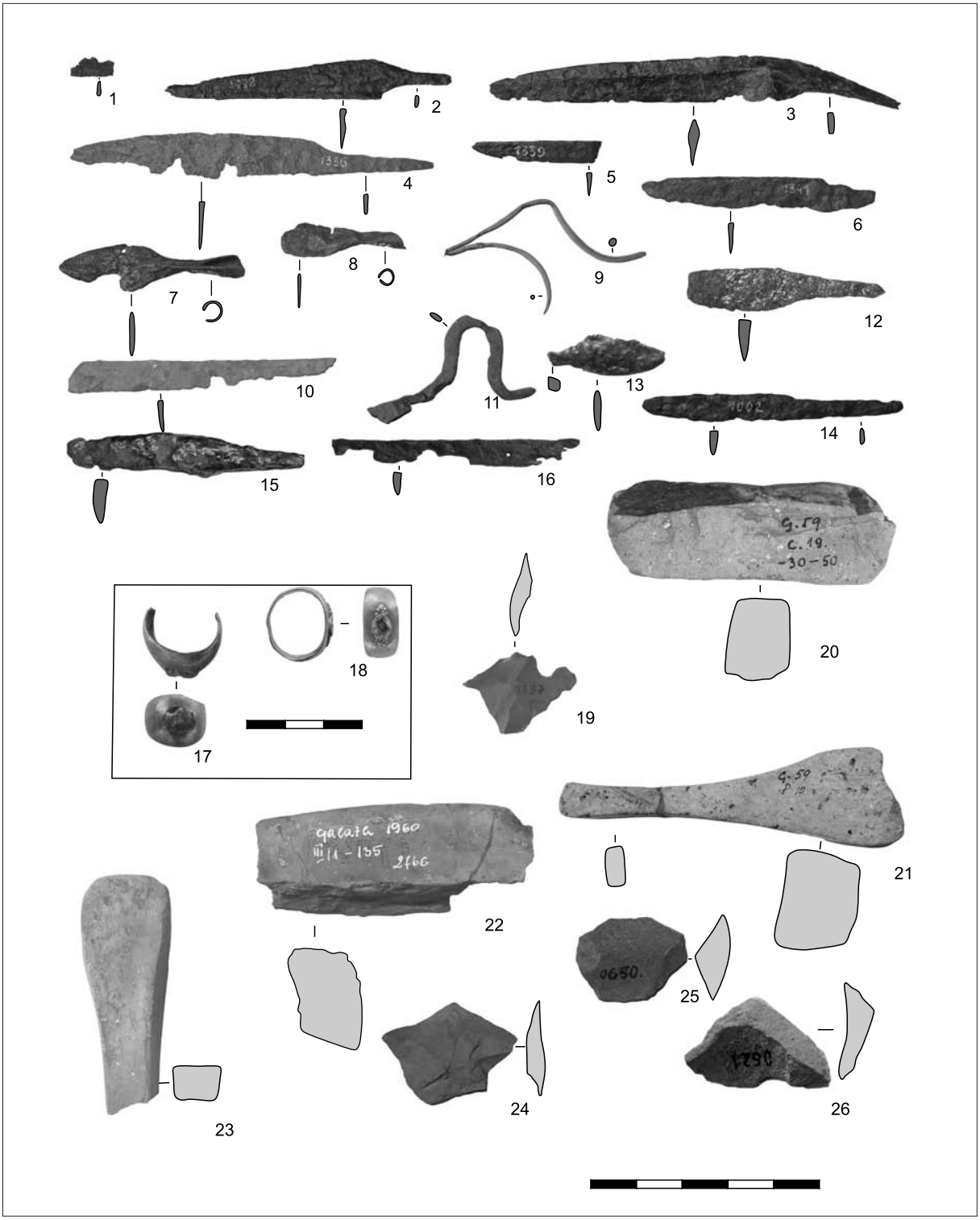

28. tábla Kisgalambfalva-Galat, **1.** 1959-es ásatás, 19. árok, 30–50 cm mélység; **2.** 1959-es ásatás, 19. árok, 35 méter, 50–70 cm mélység; **3.** 1960-as ásatás, ismeretlen szelvény, 40–60 cm mélység; **4–6.** 1956-os évi ásatás, ismeretlen árok

29. tábla Kisgalambfalva-Galat, **1–3.** 1956-os ásatás, ismeretlen árok; **4.** 1958-as ásatás, ismeretlen árok; **5.** 1959-es ásatás, 19. kazetta, 50–70 cm mélység; **6.** 1958-as ásatás, 1. árok, 40–50 cm

30. tábla Kisgalambfalva-Galat, **1.** 1956-os ásatás, C árok, 95 cm mélység; **2.** 1956-os ásatás, D1 kazetta, 30 cm mélység; **3–6.** 1956-os ásatás, ismeretlen árok; **7.** 1957-es ásatás, 2. árok, ismeretlen mélység; **8.** 1958-as ásatás, 5. árok, ismeretlen mélység; **9–10.** 1958-as ásatás, 5.1. kazetta, 35–50 cm mélység; **11.** 1958-as ásatás, 5.1. kazetta, 50 cm mélység; **12.** 1958-as ásatás, 8. árok, 11. obj; **13.** 1958-as ásatás, 13. árok, mélység ismeretlen; **14.** 1958-as ásatás, 13. árok, 70 cm mélység; **15.** 1958-as ásatás, 9. árok, 155 m, 20 cm mélység; **16.** 1958-as ásatás, 10. árok, 25–50 m, 20 cm mélység; **17.** 1958-as ásatás, 10. árok, 30–31 m, 10–30 cm mélység; **18.** 1959-es ásatás, 19. árok, 30 cm mélység; **19.** 1959-es ásatás, 31. (?) árok, 0–40 cm mélység; **20.** 1960-as ásatás, 21/1. árok, 40 cm mélység; **21.** 1960-as ásatás, III/1. árok, 96 cm mélység; **22.** 1960-as ásatás, ismeretlen árok; **23–25.** ismeretlen évi ásatás; **26.** 1958-as ásatás, 10. árok, ismeretlen mélység; **27.** ismeretlen évi ásatás

31. tábla Kisgalambfalva-Galat, **1.** 1956-os ásatás, D1 kazetta, 3. obj; **2.** 1958-as ásatás, 5.1. kazetta, 30 cm mélység; **3.** 1958-as ásatás, 5.1. kazetta, 30–60 cm mélység; **4.** 1958-as ásatás, 8. árok, 30 cm mélység; **5.** 1958-as ásatás, 14. árok, ismeretlen mélység; **6.** 1958-as ásatás, 9. árok, ismeretlen mélység; **7–8.** 1959-es ásatás, 17. árok, 30 cm mélység; **9.** 1959-es ásatás, 17. árok, 65 cm mélység; **10–12.** 1960-as ásatás, ismeretlen árok; **13–16.** ismeretlen évi ásatás; **17.** 1957-es ásatás, 2. árok, 30 cm mélység; **18.** 1957-es ásatás 4. árok, 45–50 cm mélység; **19.** 1956-os ásatás, D1 kazetta, 3. obj.; **20.** 1958-as ásatás, 9. árok, ismeretlen mélység; **21.** 1959-es ásatás, 19-es kazetta, 30–50 cm mélység; **22.** 1959-es ásatás, P-10. felület, ismeretlen mélység; **23.** 1960-as ásatás, III/1. felület, 11–135 cm mélység; **24.** 1960-as ásatás, ismeretlen felület, 30 cm mélység; **25–26.** ismeretlen ásatási év és felület